

PROVOKATØREN

PROUSTINEN
PÅ BLINDERN

POETISK
KULTURMINISTER

BOK OG BIBLIOTEK

ET FAGBLAD OM BIBLIOTEKSEKTOREN – Nr. 1/2014

LITTERATUR
OG LATTER PÅ «EPOS»

bibliotheca

smartTMserve1000

Den selvbetjeningsautomaten
som overgår all annen standard
innenfor **design** og **funksjonalitet**

Se mer om smartserveTM 1000 og alle våre produkter på www.axiell.no

AXIELL

Nyhet!

eBokBib har blitt enda bedre, versjon 1.5 er nå lansert

eBokBib ble lansert mars 2013 og gjorde e-bøker fra bibliotekene i Norge tilgjengelig for lånerne. Tilbudet var etterlengtet, og lånernes tilbakemeldingene var positive. eBokBib omtales som brukervennlig og intuitiv gjennom hele låneprosessen.

Fra lånerne har vi mottatt nyttige innspill for videreutvikling, og mange av ønskene har funnet veien inn i versjon 1.5 av eBokBib. Den nye versjonen inneholder flere forbedringer:

- Søkeside med lister over kategorier
- Mer utfyllende informasjon om e-bøkene
- Leservurdering av e-bøkene
- Oversikt over reservasjoner
- Generelt har applikasjonen blitt raskere

eBokBib skal utvikles videre i takt med lånernes og bibliotekenes ønsker og behov. Det er eBokBibs viktigste drivkraft og målsetting fremover.

eBokBib er utviklet av **Bibliotek-Systemer As.** bibsyst.no – firmapost@bibsyst.no

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 1/2014 – Årgang 81

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykkes ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening.
Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff		Ferdigtrykt
Nr. 1	23.01.	13.02.
Nr. 2	05.03.	31.03.
Nr. 3	20.05.	10.06.
Nr. 4	19.08.	09.09.
Nr. 5	15.10.	05.11.
Nr. 6	13.11.	04.12.

ABONNEMENT

DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no
Tlf 67 11 38 08

Forside, hovedbilde: Jo Straube

Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Omslagssider	kr. 7 900,-
Baksiden	kr. 8 900,-
Dobbelside	kr. 9 900,-
Helside	kr. 6 900,-
1/2 side	kr. 4 900,-
1/4 side	kr. 3 900,-

Leder

Krim og kvalitetsdebatt 7

Hovedsaken

FLYTENDE BIBLIOTEK. «Epos» seiler videre og bringer
bøker og opplevelser til grisgrendte kyststrøk på Vestlandet 10

GEORG ARNESTAD: Bokbåt i ureint farvatn. 15

Fotokonkurranse

Årets bibliotekbilde 2013 18

Debatt og kommentarer

PROFESSOR'N. Biblioteket er noe mer enn litteraturhus,
mener Ragnar Audunson 22

OPEN ACCESS. Åpen tilgang – en demokratisk
nødvendighet. Av Lars Egeland 24

BOKOMTALE. Kulturbølffen av Kristian Meisingset,
omtalt av Øivind Frisvold 26

BIBLIOTEKENE MISLYKKES. Kristian Meisingset
svarer på kritikken fra bibliotekhold 28

Bibliotekutvikling

DUGNAD. Bibits setter brukerne i sentrum. Intervju med Kjetil Hillestad .. 32

SKOTTLAND. Kan vi lære noe av utviklingen i Edinburgh? Av Ruth Ørnholt .. 34

SVERIGE. Vil lokke flere til biblioteket i Malmö 38

Bøker og lesing

PORTRETET: Professor Karin Gundersen snakker om Marcel Proust ... 40

LYRIKK. Haiku, kortdikt med stort nedslagsfelt 46

LESEOPPLEVING. «Brødrene Løvehjerte» av Astrid Lindgren. 48

NORD-ØSTERDAL. Vinter i lesingens tegn. 50

LYRISK MINISTER. Portrett av kulturminister Thorhild Widvey 52

INNSPILLSMØTE. Regjeringens litteraturpolitikk 56

Forskning

DOKVITS FAR. Niels Windfeld Lund takker av, etter 20 år
i dokumentasjonsvitenskapens tjeneste. 59

SVERIGE. Biblioteket viktig i byutviklingen. 62

Vi gratulerer
Bok og Bibliotek med nytt design,
og takker for oppdraget!

Arena Media as

www.arenamedia.no • Telefon 951 05 900

LEDER

Forlagene og kulturrådet kan selv ha vært med på å undergrave et fantastisk kulturpolitisk virkemiddel, som når ut til alle landets innbyggere. De har ikke hatt strenge nok kvalitetskriterier, verken når det gjelder titler som meldes opp eller titler som nulles.

Ruth Ørnholt, i Aftenposten

Veldig bra, opplysende og «to the point» innlegg i Aftenposten av Ruth Ørnholt! Det må vere skjerping av kvalitetskrava som må styre, ikkje ei stigmatisering og «utrensning» av ein bestemt sjanger.

Mariann Schjeide, på Biblioteknorge

Alle lesere bør ha lik rett til litteratur, uavhengig av sjanger. Vi har kun én arena i samfunnet hvor bøker er gratis, nemlig bibliotekene, og da blir det svært uheldig å favorisere noen typer litteratur framfor andre.

Sissel Merethe Berge,
Biblioteforeningen,
i Klassekampen

Krim og kvalitetsdebatt

Den siste store kvalitetsdebatten i biblioteksektoren var da Oslobibliotekene kastet Hardy-guttene, Frøken Detektiv og liknende serier ut av hyllene på 1970-tallet. Siden da har det vært stille, som om den siste radikale bølgen ebbet ut av biblioteksektoren samtidig som billigseriene havnet på bokbålet. Men under stillheten har markedskreftene ulmet i flere tiår og bibliotekene er blitt mer og mer like bokhandlene når vi ser på hva som ligger på utlånstoppen. Det er ikke uvanlig å finne fire-fem titler krim blant de ti mest utlånte voksenbøkene på bibliotek omkring i landet. Hos Deichmanske bibliotek i Oslo ligger Jo Nesbø «Politi» – innkjøpt i hele 69 eksemplarer – på andreplass for de mest utlånte bøkene siste halvår.

Så fikk vi ny blåblå regjering. Den ser på samfunnet som en plante som skal vokse fritt uten for stor inngripen av en statlig gartner. Konservativ politikk, kalles det. Men konsekvens er en vanskelig balansegang, og et klart eksempel på dobbeltmoral fikk vi for bare noen få uker siden, da den nye statssekretæren i Kulturdepartementet, Knut Olav Åmås, gikk ut og synset i den offentlige debatten som om han fortsatt var redaktør i Aftenposten. Bakgrunnen var at Kulturdepartementet har kuttet 10 millioner kroner i posten på Kulturrådets innkjøpsordninger. Hvordan kuttet skal håndteres i Kulturrådet, har departementet ikke noe med. Det overraskende denne gangen, var at Åmås foreslo at kuttene kunne tas i forhold til innkjøp av krim. Krim er som kjent en sjanger som selger godt og burde derfor ikke ha behov for å bli støttet av skattepenger, mente statssekretæren.

Dette utløste selvsagt debatt, forlagene protesterte, forfatterne tok de krimlesende bibliotekbrukerne i forsvar. I biblioteksektoren var det lenge nokså stille. Men 23. januar kom fylkesbiblioteksjef Ruth Ørnholt på banen med et innlegg i Aftenposten under tittelen «La kvaliteten avgjøre». Ørnholts poeng er at i stedet for å stigmatisere én sjanger, krim, som Åmås gjør, bør man heller åpne for en bredere kvalitetsdebatt.

Hun skriver: «Det er ikke alle diktsamlinger, skuespill og romaner som fortjener å bli innkjøpt. Det finnes et høyt og et lavt nivå innenfor alle litterære retninger, også de mest leservennlige. I stedet for å gå til angrep på en sjanger må man skjerpe innkjøpskriteriene over hele fjøla.»

Dette virker som et fornuftig innspill i debatten. Det handler ikke om å strupe forlagene, det handler om kvaliteten og relevansen på de bøkene som kjøpes inn og plasseres i landets store og små folkebibliotek, enten vi snakker om krim, lyrikk, romaner eller drama. Kanskje er det nettopp en bredere kvalitetsdebatt

Kulturdepartementet ønsker å spore til ved sine kutt i Kulturrådet?

Den bør biblioteksektoren i så fall ønske velkommen.

*Bladet gikk i trykken for
Kulturrådet fikk behandlet saken.*

Odd Letnes
odd.letnes@bokogbibliotek.no

Vil ha biblioteket i Laksevåg tilbake

For ti år siden ble biblioteket i Laksevåg i Bergen lagt ned, men innbyggerne har på langt nær gitt opp håpet om å få det tilbake. I januar markerte derfor interesseorganisasjonen Initiativ:Laksevåg, som arbeider for å gjøre Laksevåg til et godt sted å bo, tiårsdagen ved et arrangement på Damsgård skole, der også mange barn deltok.

Barna fikk boller, sang og opplesning av skuespilleren Helge Jordal (bildet), som leste høyt fra «Den lille prinsen» av den franske forfatteren Antoine de Saint-Exupéry. Arrangørene sa til Bergensavisen at felles møtesteder er viktig for en bydel, noe de mente det gode frammøtet beviste. ■

Lån kunst på biblioteket

Fra januar måned er det fritt fram for alle med gyldig lånekort på Asker bibliotek å sikre seg et kunstverk på veggen hjemme, og det helt gratis. I seks uker kan man glede seg over bildet uten at det koster en krone, skriver Budstikka.no.

Bibliotekar Frid Feyling sier at biblioteket sitter med en stor kunstboksamling som det gjerne vil rette søkelyset mot, og at det håper dette er den rette måten å gjøre det på. I første omgang er det ni kunstverk av åtte kunstnere som lånes ut, alle lokale, og blant dem kjente kunstnere som Bjørn Ransve, Ida Lorentzen og Magne Furuholmen. ■

Røe Isaksen positiv til skolebibliotekene

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen sier i et intervju med NRK Telemarksendinga at han er positiv til skolebibliotekenes rolle, men at han ikke vet hvordan oppfølgingen av Skolebibliotekprogrammet blir før evalueringen er ferdig i løpet av 2014.

Røe Isaksen sier at han er svært opptatt av skolebibliotekene. Han forteller også at han har besøkt flere skolebibliotek i Telemark, melder NBF skoles blogg. ■

Bibliotekforum.no lagt ned

Hovedstyret i Norsk Bibliotekforening (NBF) vedtok før jul at nettutgaven av foreningens tidsskrift Bibliotekforum skulle legges ned fra 1. januar. Foreningen sier i en pressemelding at nedleggingen er et resultat av endringer i NBFs kommunikasjons- og informasjonsstrategi, omstilling av ressurser og et ønske om å samle nyhetsstoffet på færre steder.

Ifølge NBF vil nettredaktør Anders Ericson overta bloggen Se også, som sin egen blogg. Lesere vil dessuten finne stoff fra bibliotekforum.no på foreningens nye nettsider. ■

Fra Aspmyra til Wembley i Bodø

I Bodø vil kulturåret 2014 bli som å gå fra fotballklubben Bodø Glimts hjemmestadion Aspmyra til engelske Wembley. Det nye kulturhuset i byen, Stormen, vil bli topp moderne og det nye biblioteket vil alene bli et kjempeløft for byen, framholder kulturhussjef Rolf Cato Raade i et intervju med Avisa Nordland.

Stormen teater og konserthus og Stormen bibliotek- og litteraturhus blir offisielt åpnet 15. november og Raade bekrefter at arbeidet er i rute. Stormen har status som nasjonalt kulturbygg, bygg som blir helt eller delvis finansiert med tilskudd fra Kulturdepartementet. ■

Haugesund årets DFB-bibliotek

Haugesund folkebibliotek er blitt kåret til årets flerspråklige bibliotek – av Det flerspråklige bibliotek i Oslo – med hele 3540 registrerte utlån og fornyinger fra Det flerspråklige bibliotek i løpet av 2013. Det melder Haugesund kommune på hjemmesidene sine, der også de ansatte ved biblioteket blir gratulert.

Det flerspråklige bibliotek er ikke et vanlig utlånsbibliotek, men fungerer hovedsakelig som en fjernlånssentral for landets bibliotek. DFBs fremste målgruppe er asylsøkere, flyktninger, arbeidsinnvandrere og andre språklige minoriteter i Norge. ■

Norske bønder bedre opplyst enn antatt

Det fantes bøker blant norske bønder og husmenn allerede på 1700-tallet, og dette var ikke bare religiøse skrifter, men bøker både om andre land og kulturer og om nye dyrkingsmetoder. Framstillingen av det tidligere Norge som et land delt mellom en opplyst borger- og embetsmannselite og en uvitende og bakstreversk allmue, med bøndene som kjerne, er derfor unyansert og i verste fall feil, skriver Gudleiv Forr i Dagbladet.

Forr omtaler en bok av Elisabeth S. Eide, forsker ved Nasjonalbiblioteket, som sist høst ga ut en bok om norske boksamlinger fra 1700-tallet til begynnelsen av 1900-tallet, *Bøker i Norge*. Her viser hun blant annet hvordan både borgere og bønder etter hvert gikk sammen i leseselskap, noe som også styrket fellesskapet og den norske nasjonsbyggingen. ■

Tilfredse bibliotekbrukere i Harstad

Tjenestene på biblioteket blir stadig mer populære, viser en brukerundersøkelse fra biblioteket i Harstad. Der er brukertilfredsheten økt fra 5,51 ved en tilsvarende undersøkelse i 2008, til 5,89 i 2013, samtidig som langt flere har svart på den siste undersøkelsen.

– Det betyr at brukertilfredsheten med de ansatte og det tilbudet vi gir, har økt siden forrige gang undersøkelsen ble gjort. Klart jeg er lykkelig og glad over resultatet, sier biblioteksjef Line Merethe Rubach til NRK.

Harstad bibliotek er også fylkesbibliotek for musikk i Troms. Herfra kan folk låne cd-er og noter både til klassiske verk og moderne musikk, melder nrk.nordnytt. ■

Bokprat slår an i Kragerø

Hver torsdag samles 10-12 damer (og noen få menn) med felles interesse for litteratur på Kragerø bibliotek, skriver Kragerø Blad Vestmar. Tilbudet har fått navnet «Elins lese-sirkel» etter initiativtakeren Elin Steinsen, og deltakerne rekker å lese og analysere en til to bøker per måned.

Før jul rakk de blant annet å diskutere utdelingen av Nordisk råds litteraturpris for 2012, samtidig som de også skulle gjennomgå «Skugga-Baldur» av den islandske forfatteren Sjórn, som vant prisen i 2005. ■

Litteraturens fergereise

Bokbåten «Epos» bringer bøker til folk på steder som blir stadig mer grisgrendt. Det har den gjort i 50 år.

TEKST OG FOTO: JO STRAUBE
FRILANSJOURNALIST

Det er en gråkald formiddag i en fjordarm i Sogn og Fjordane. Lufta er rå og skyene henger tungt ned fra fjellsidene, men det er opphold når den blå og hvite bokbåten MS «Epos»

glir inn mot en avsidesliggende kai. Det knirker faretruende i de råtne plankene når 75 tonn aluminium røsker til i en kai som har sett bedre dager. Et forfallent kaihus forteller at det er mange år siden det

var liv her. I fjæra ligger en sunket robåt. Eneste tegn til liv er en haltende mann på vei til båten sin for å fiske.

Bakom det forfalne huset står det plutselig 60 forventningsfulle smårollinger og

Hyggeilig innslag. Selv til de minste steder finner bokbåten fram. Her ved kai i Svortevik.

godt voksne i boblejakker og gummistøvler som venter på å komme om bord. De får underholdning og masse latter. Så får ungene gå på oppdagelsesferd i bokhyllene. *En pingles dagbok* og *Rampete Robin* er det mest rift om. Så forsvinner de igjen med hver sin bærepose med bøker. De hundre små barnehendene har endevendt båtbioteket. Bøker ligger strødd før de igjen sorteres av flittige bibliotekarfingre.

Bokbåtens ferd som flytende bibliotek går fra kai til kai slik den har gjort i 50 år, til nye grender adskilt av hav, fjell og daler: Hardbakke, Kolgrov, Ytrøygrend, Færøy, Grytøyra, Holmedal, Høyvik, Bulandet, Værlandet, Gjelsvik, Svortevik, Botnane, Barmen, Husevåg,

Skatestraumen, Batalden, Skorpa, Rognaldsvåg.

I løpet av bokbåtens 50-årige liv har mye skjedd. Veier har blitt bygd og bygder har blitt forlatt. Sentraliseringspolitikken på 70-tallet førte til at lokalbåten ble erstattet av ferjer og de lokale kaiene forfalt. Bruer og veier gjorde det lettere å komme seg til byene. I Sogn og Fjordane er det bare Førde og et par andre kommuner som vokser, ellers synker folketallet i hele fylket.

Skoler har blitt slått sammen og skoler har blitt lagt ned. Senest i sommer ble en skole ytterst i Sognefjorden stengt. Bokbåtbiotekarene hadde ikke fått med seg at det ikke lenger var barn der på dagtid da de la ut på høstens tur.

En kvinnelig låner som har fått besøk av bokbåten i alle år forteller at de ikke engang hadde fått strøm på øya der hun vokste opp da den kom dit for første gang i 1964. Da var hun ni år gammel. Siden da har øya fått både tv og internett, som alle andre steder. Og innbyggertallet er nesten tilbake igjen der det en gang var.

– Det var veldig stas da den begynte altså! Det skjedde ikke så mye for 50 år siden. Da var det ingenting annet enn en og annen basar – det var jo loddsalg og sosialt. En gang da jeg kanskje var fjorten år fikk vi ta båten alene til Førde for å gå på sirkus, mimrer hun.

Gjennom årenes løp har bokbåten opplevd både publikumssvikt og stor opp-

merksomhet. I 1968 lyder bibliotekarens loggdebok: «Kontakten sier det er så mange som har kjøpt fjernsyn i det siste, og nå sitter de bare der og glør», et annet: «et selskap på 5 var kommet en hel time i motorbåt i regnet, vinden og nattmørket, og ei mor og ei dotter ignorerte regn og kuling, og rodde i over ein time for å få med seg programmet.»

Bulandet, oktober 2013. I det gule og grønne klasserommet, rammet inn av røde karmar og kampanjeplakater mot snus sitter elleve åttende- og niendeklassinger i sko og i sokkelesten og kniser, snakker lavt og roper til hverandre mens de tegner tegneserier på A3-ark.

På Bulandet ror man ikke til skolen og butikken lenger, slik man gjorde da bokbåten seilte inn her første gang. Øygruppen, med nesten like mange holmer som dager i året, har fått mange bruer. Bru- og veiforbindelsen strekker seg nå hele 10 kilometer til naboen Værlandet. De to skolene på Bulandet og Værlandet blitt til én. Tresnekka som var den gamle skolekysen har for lengst blitt erstatta av en skolebuss, nå som de har veiforbindelse.

– I måra kjeme bokbåten, forteller lærer Heidi Kjempenes.

– Kjeme Bokbåten i måra?

– De går med Tone klokka 11 so ska de tebakars her te fjerde time, so de får also ikkje vere med på kulturprogramme.

– Åååå!

– Eg elska' bokbåten!

Alle åttende- og niendeklassingene til Heidi har lånt bøker fra bokbåten før. Noen av ungdommene har beholdt dem i flere år.

– Kan de ikkje hugse å ta ei opprydding og ta med bøke de har heime te i måra.

Dagen før dagen. Det er stjerneklart og nordlyset skimrer grønt i horisonten denne bitende kalde kvelden før bokbåten kommer til Bulandet. I den varme og trygge stua strikker mor og følger halvt med på TV2 som surrer lavt i bakgrunnen. Trettenåringen Oda Rogne Graarud sitter sammenkrøllet under et ullpledd og har D-E-A-T-H skrevet med tusj på fingrene. Hun er en av elevene som skal huske å lete frem lånte bøker til i morgen, men akkurat nå er hun oppslukt av en grøsserkrim i pocket.

Hun gjør fort unna ti-elleve bøker i uka, de fleste av dem med en app på mobilen, der hun også følger med på historier folk skriver. Kanskje har hun lesegledden fra moren, som nærmest bodde på biblioteket på Dønna, der hun pløyde gjennom alt av Bjørnstjerne Bjørnson og Knut Hamsun da hun var liten.

Oda ser ikke opp. Hun kan lese overalt. Da forsvinner hun inn i bøkernes verden. Hun glemmer ofte å spise. Senere i kveld må moren gjentatte ganger be henne komme til bords når kveldsmaten venter.

Ikke før de sa det på skolen visste Oda at Bokbåten skulle komme i morgen. Den bare kommer.

Enn så lenge. Men det er ingen selvfølge at Bokbåten kommer. Historien om bokbåten «Epos» er en kamp mellom kultur og penger. Gang på gang ønsker politikerne å legge den ned. I tre år har fylkestinget evaluert om bokbåtordningen skal fortsette. På tross av et enstemmig vedtak om at den skal fortsette sin ferd på fjorden, ligger de 600.000 kronene til driften ennå ikke på budsjettet for 2014.

– Før var vi sinte, no er vi mest lei altså!

Tone Nistad Nybø er også lærer på Bulandet skole. På Bulandet bor hun en times fergetur unna nærmeste bibliotek. Men i morgen kommer biblioteket hit. For fem år siden var de oppgitte og skrev rasende brev til fylkespolitikere.

– Vi er så lei av at de skal true med det der! Det er ikke så mye kulturtilbud her i Sogn og Fjordane. Det er langt til teater og bibliotek for oss. Bokbåten vil vi gjerne ha. Den blir mye brukt!

Et «Epos». Bokbåten «Epos» er lastet med historier. Bokbåtens 50 år rommer en kjærlighetshistorie mellom en ung skipper og ei kokke, som siden ble til en familie på seks som levde store deler av året om bord, de rommer et drama der en skipper som var så glad i båten sin at han ikke ville gi slipp på roret, selv om han var blitt for gammel til å holde rett kurs. For en bibliotekar som trodde på skrått ble tiden om bord til en grøsser da mannskapet skremte henne ved å starte motoren midt på natta og deretter gjemme seg.

Noen historier er fuktige, ikke bare på grunn av vestlandsværet og havet, kom-

Begeistring. Glede og begeistring hører hjemme på «Epos»

mer det frem når Jakob Søreide, skipper om bord, forteller gamle historier rundt frokostbordet i messa, og røper en allment kjent hemmelighet fra gamle dager: Da bokbåten la ut fra Bergen var det alltid klokken ti om morgenen, etter sigende for at ingen skulle kunne mistenkes for å ha

når barna får høre gode fortellinger.

rukkit å handle på Vinmonopolet før avgang. Men det var alltid lagt inn en time ekstra seilingstid etter det første stoppet, dermed ble det alltid tid til å gå på polet likevel.

Båten rommer også historier om forfattere, én skal ha havnet på sjøen, og en

annen skulle vise at hun kunne drikke øl mens hun sto på hendene. Det gikk visst nok ikke så bra.

Bokbåten har alltid med seg en forfatter eller musiker som underholder, en såkalt kultur. Jan Eggum, Anne-Cath. Vestly, Olav Stedje og Vigdis Hjort er noen av

«kulturane» som har vært om bord i årenes løp. På høstens tur i Sogn og Fjordane har bokbåten med seg fortelleren Kristine Haugland. I tre uker forteller hun den samme historien to-tre ganger om dagen for nye barn og voksne på nesten hvert stopp. Tre uker med så mange opptrede-

Kokken. Ole Michael Erland er matros og kokk om bord på bokbåten, som her legger til kai i Værlandet.

Boklass. Tor Leite kommer med bøkene som skal byttes ut på «Epos» når den ligger på Værlandet.

Boklån. Oda Rogne Graarud låner to bærepoker bøker fra bokbåten bibliotekar, Bente Lund.

Langt til havs. Bulandet ligger langt til havs, én time med ferge fra kommunesentret Askvoll, der nærmeste bibliotek ligger.

ner er krevende, forteller hun, men det går her fordi hun blir passa på, hun får mat, hun trenger ikke å reise til jobb, men kan fiske og late som hun er på ferie.

– Hvert stopp er en fest med kaker og feiring, sier hun, og smiler ved tanken på begeistringen hun møter på alle plassene bokbåten kommer til.

Til kais. – Bokbåten, kommer den ut her? Den er det lenge siden jeg har vært på. Donald-pocket er det mest avanserte jeg leser. Har ikke tid. Jobber to uker av og to uker på, og bygger kai. Ellers ser jeg på tv. Med bøker glemmer jeg bare hva jeg leser mellom hver gang jeg plukker dem opp.

På Bulandets nærbutikk, kafé og møteplass nede på kaia, søker hardhausen Kristian Kjempenes ly for regnet. Det er ikke noe særlig å fiske i åpen båt når det regner.

Petra Berit Rogne, eller «Pippi» for bulendingene, er her sammen med mannen sin, stasjonsvognen og noen hundre

bøker. Hun jobber på butikken, men er også Bulandets bokbåtkontakt.

Bulandet er en av bokbåthavnene der folk låner flest bøker, på tross av at de bare er 230 innbyggere. Petra syns bokutvalget om bord «er både og, vi er midt på turen så det er alltid noe som er utlånt. Vi har en god del eldre damer som liker å låne bøker på bokbåten, de vil ha litt faglitteratur, sånt som «der ingen skulle tru at nokon kunne bu»-bøker og fra bøker fra krigen. Det har de. Men krim er de dårlige på på bokbåten».

Mellom bokbåtenes to årlige stopp kan øyboerne låne bøkene de vil fra et lite ulåst rom på «eldrebustaden». Akkurat nå står hyllene på eldreboligen tomme, for Petra har tatt med de fleste bøkene ned hit til kaia for å bytte dem ut med nye bøker som kan vekke bulendingenes leselyst– den internasjonale bestselgeren Shantaram fikk stå fordi «den har jeg hørt mye om, men ikke lest, så den får bli».

De to gamle gubbene sitter uberørt av

bokbåtenes ankomst, men bokbåtkontakten er raskt ute for å møte bursdagsbåten og dens mannskap med blomster, før hun setter i gang med det hun kom for.

– Da begynner jeg å plukke! Hvor er krimmen?

– Der borte. Krimmen har fått mer plass nå, sier Ingrid Dræge, som er bibliotekar om bord, og peker mot babord akter.

– Ja, nå var det bedre utvalg!

Litt andpusten er Petra i gang med å bytte ut noen hundre bøker, en stille affære der bare lyden av subbene skritt og bøker som flyttes på er det eneste som høres. Men Petra får snart konkurranse fra elevene på ungdomsskolen som kommer med fnis og latter.

Oda, som dagen og månedene før klarte seg med pocketkrim og mobilappen, har en voksende stabel bøker ved sin side. Etterpå bærer hun to fulle bærepoker med seg over landgangen.

Deretter er det de yngste barna sin

Fakta om Vestlandets flytende bibliotek:

- Da bokbåten ble bygget for 50 år siden, var den verdens største båt i aluminium.
- Da den ble sjøsatt i 1963, tok den over etter kutteren «Abdulla» og «Fjord Guide» som i de fire foregående år hadde vært utprøvd i bokbåttjeneste, men funnet små og uegnet.
- Knut Svåsand fra Hardanger var både byggherre og skipper, siden fulgte sønnen hans Knut Jørgen i farens fotspor som skipper om bord. Solgt til Vinnes skyssbåt-service i 2003.
- «Epos» ble spesialbygget til formålet som flytende bibliotek, har derfor spesiallagde bokhyller som er skråstilt for å holde bedre på bøkene i høy sjø.
- «Epos» er bokbåt på vinterhalvåret og passasjerbåt på sommerhalvåret.
- Utlån og besøk i 2013:
Sogn og Fjordane: 14.838 bøker (i 2012).
Besøkende: 2623 personer.
Møre og romsdal: 15.537 bøker.
Besøkende: 4150 personer.
Hordaland: 29.371 bøker.
Besøkende: 4694 personer.
- Bokbåttjenesten er et samarbeid mellom de tre fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Bokbåten har turer på 17-21 dager i hvert fylke, en hver høst og en hver vinter.
- Bokbåten har vært truet med nedleggelse flere ganger. Senest i høst, da Sogn og Fjordane holdt på å trekke seg ut. Hvis ett av de tre fylkene trekker seg ut av samarbeidet vil det ikke være grunnlag for fortsatt drift kun med de to andre fylkene. Fylkestinget i Sogn og Fjordane bestemte i høst ved enstemmig avgjørelse at bokbåttjenesten skulle fortsette, og bokbåten ble nominert til Årets Bibliotek 2013.

tur. Nye barnehender som leiter seg gjennom bokhyllene som små virvelvinder. Latter. Alle får.

Så senker roen seg nok en gang i det flytende biblioteket, og Epos legger fra kai.

Sånn går dagene. Slik de har gjort i 50 år.

– Kanskje får ikke bokbåten 50 år til, sier Ingrid Dræge.

– Men bokbåten er viktig nok for de som bor her fortsatt. Jeg har ikke merka at det blir lest mindre, tvert i mot. ■

Bokbåt i ureint farvatn

Statssekretær Åmås, som meir enn nokon har teke til orde for å styrke folkebiblioteka, kan då ikkje verte kjend som mannen som avviklar verdens einaste bibliotekbåt?

AV GEORG ARNESTAD
SENIORRÅDGJEVAR OG KULTURFORSKAR
VED HØGSKULEN I SOGN OG FJORDANE.

Først forsvann butikken og rutebåten frå grenda inne i fjordarmen. Boksamlinga ved skulen, vår bibliotekfilial, vart vekke det året eg fylte 14. Nokre år seinare tok dei skulen. Postkontoret hugsar folk ikkje lenger. Men postnummeret gløymer dei aldri. Enn så lenge har dei postombering om laurdagane. Breibandskampen gir dei snart opp.

Den vesle barnehagen overlevde sist haust budsjettbehandlingen i kommunestyret. Med to stemmers overvekt. Ordføraren og rådmannen gjekk inn for nedlegging. Dampskipskaia har grenda klart å halde nokolunde vedlike i dei 30 åra som har gått sidan rutebåten frå Bergen la til kai for siste gong.

At Bibliotekforeninga ikkje gav bokbåten den nasjonale bibliotekprisen tidlegare i år, er ein skandale.

Men det er framleis rutegående trafikk til grenda. For to gonger om året, kvar vår og haust, legg bokbåten «Epos» til kai. Regelmessig, slik han har gjort det i 50 år. Eit 20-tals ungar saman med like mange vaksne skapar igjen forventningsfull stemning på kaia, slik det var i «gamle dagar», når lastebåten frå Bergen to gonger om veka kom med varer frå by'n.

Lastebåten kom med gjødsel, landsbruksutstyr og polvarer. Vodka og 60, for det meste. Bokbåten «Epos» har vore eit flytande vestlandsbibliotek i 50 år. Han kjem med 5-6.000 bøker, mest barnebøker, og eit iscenesett kulturprogram med ein forfattar, ein klovn, ein skodespelar, ein musikar eller, iblant, ein tryllekunstnar. År etter år.

I uminnelege tider er det sjøen og fjorden som har vore ferdelsåra her vest. Det er sjøen og fjorden å takke at vi vestlendingar er langt meir kulturopne og utovervende enn folket i dei store innlandsbygdene og dalane på Austlandet. Det var vi som reiste til Gardariket og Miklagard og som erobra dei britiske øyane i vest. Det var i Sognefjorden, under sjøslaget ved Fimreite i 1184,

at kong Sverre knuste overmakta til Magnus Erlingsson og utsletta den norske adel. Eidsvoldsmennene frå Bergen måtte i 1814 ta sjøvegen til Gulen og inn Sognefjorden til Lærdal, før dei reiste over Filefjell og Valdres til Eidsvoll.

Dagens bokbåt kviler såleis på trygg historisk grunn. Han er likevel ei historisk anakronisme. For også på Vestlandet er det vegen, bilen og flyet som har teke over transporten. Båtrutene er nesten borte. Sist haust vart det slutt for flaggruten mellom Bergen og Stavanger. Sognebåten har vi enno, men han går med store underskot. Nye vegar og sterkare sentralisering har gitt oss færre skular, veksande bygdesentra, avfolking i utkantane og færre bibliotekfilialar. I 2003 hadde dei 95 vestlandskommunane i alt 134 bibliotekfilialar, i 2012 var talet redusert til 86. Hovudbiblioteket i kommunen er ikkje rekna med. Vestlandet har også lagt ned bokbussane. Gode vegar har sin pris.

Berre bokbåten held stand. Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar har samarbeidd om tiltaket sidan 1964. Rogaland vart ikkje spurde. Båten «Epos» er unik. «Hun er den første, og hittil eneste formålsbygde bokbåten i verden,» heiter det i festskriftet som vart laga for «Epos» i fjor, i høve femtiårsdagen. Ideen kom frå Hordaland biblioteklag tidleg på 1950-talet, og starta som eit Hordalandsprosjekt med båten «Abdulla» i 1959. Det vart ein suksess. Leselysta var stor i dei mange små og veglause kyst- og fjordbygdene. Ein større båt, «Fjord Guide», måtte til i 1962. Året etter vart «Epos» spesialbygt for formålet, og har sidan gjort teneste som bokbåt i dei tre nemnde vestlandsfylka. Han har vorte ombygt og modernisert fleire gonger.

«Epos» har vorte ein strålende suksess. Ikkje kostar drifta all verden heller. Fire millionar årleg for tre fylkeskommunar er for ingenting å rekne. Fram til 2001 medverka staten med 50 pst. av driftsut-

giftene. No er statens bidrag skryt og god omtale. At Bibliotekforeininga ikkje gav bokbåten den nasjonale bibliotekprisen tidlegare i år er ein skandale. Men ingen av jurymedlemmene har vel nokon gong sett foten i ein bokbåt.

Tru ikkje at Epos berre vitjar smågren-der i kystbygdene på Vestlandet. Nei. Båten går langt inn i fjordarmene også, både i Sogn og Hardanger. I Sogn og Fjordane er han innoom vel 40 stoppestader i 16 kommunar. Du finn han langt inne i Lusterfjorden og Aurlandsfjorden og ytst ute ved haven på Bulandet og Værlandet. Besøkstala er forbausande stabile. Det same er lånetala. Alle veit når båten kjem,

Bokbåten «Epos» er ein institusjon som kjem to gonger i året til utkantgrender i kyst- og fjordstrøka i tre vestlandsfylke. Han lét seg ikkje knekke av fjernsynet då det frå midten av 1960-talet kom for fullt i bygdene her vest. Båten har heller ikkje late seg knekke av dei mange framlegga

Biblioteksentralen

bibs.ent.no

KLMNC

Medievalg

Med BS Medievalg sikrer du deg de viktigste utgivelsene raskt og enkelt.

Vi tilbyr «pakker» med bøker, lydbøker, musikk og film. Alt i forskjellige størrelser. Vi vet tidlig hva som er tilgjengelig på markedet og kan gjøre utvalget for deg.

- Maks rabatter
- Rask levering
- Hylleklare bøker
- Katalogposter rett inn i ditt biblioteksystem
- Tidlig informasjon om nye bøker

Ta kontakt i dag!

www.playekame.no

Alt du trenger fra **A** til **Å**

Kontakt oss
i dag for en enklere
bibliotekhverdag!

Endelig: Bokbåten kommer til Bulandet.

som i periodar med trong økonomi, har kome om nedlegging og avvikling. Alle tre fylka har sine svin på skogen i så måte. Både politikarar og fylkesrådmenn.

Men «Epos» har ikkje late seg stogge av ureint farvatn. Båten har mange tilhengjarar, ikkje minst i Hordaland, sjøsettingsfylket. Kvar gong båten har vore truga, har dei mobilisert. Og vunne. Fremst har Stig Holmås gått. I Sogn og Fjordane har politikarane no heilt mista teljinga over kor mange gonger det opp gjennom åra har vore nedleggingsdebatt om bokbåten.

Det skjedde sist i fjor haust. Fylkesrådmannen foreslo å kutte løyvinga til bokbåten for 2014. Men igjen sa politikarane

eit klart nei. Kulturutvalsleiar Nils Gjerland frå innlandsbygda Haukedalen i Sunnfjord fronta saka slik: «Bokbåten kom aldri til Haukedalen. Men vi blir litt fattigare om båten sluttar å gå,» sa han. Slik gjekk det. «Epos» fekk leve vidare. Enn så lenge.

Den nye regjeringa er lite glad i fylkeskommunen. For 2014 har dei innført eit kutt i dei regionale utviklingsmidlane. Det vert fleire slike kutt. Kultursektoren må ta sin del av det. Då står Epos lagleg til for hogg. Dei kan skulde på regjeringa. Men statssekretær Åmås, som meir enn nokon har teke til orde for å styrke folkebiblioteka, kan då ikkje verte kjend som mannen som avviklar verdens einaste bibliotekbåt? ■

De fine øyeblikkene i

◁ 1. plass: Anne Wirsching: **Blikk for bok**

«Bildet er godt komponert, vi får tett kontakt med personene på bildet, som har gode uttrykk og god kontakt. Et svært vellykket øyeblikksbilde av en typisk biblioteksituasjon.»

Det kom inn noe over 30 bilder til Bok og Biblioteks fotokonkurranse, Årets bibliotekbilde 2013. De spente over alt fra nære lesesituasjoner til mer lekne aktiviteter mellom bokhyllene.

Vinnerbildet formidler en typisk hverdagssituasjon.

– Hverdagen er full av situasjoner som kan bli til fine bilder, sier Trond Isaksen. – Det gjelder å se dem og fange dem fra en riktig vinkel i det rette øyeblikket.

Å ta bilder handler om å fortelle en historie, fanget i brøkdelen av et sekund. En godt bilde trenger ingen lang forklarende tekst for å bli forstått, mener Isaksen.

– Det er derfor viktig å hente fram det ønskede uttrykket og den energien som ligger i den situasjonen man står overfor og ta et bilde som taler for seg selv.

Juryen ble også positivt overrasket av motiver som ikke er blant dem man først og fremst forbinder med bibliotek, som for eksempel bildet som kom på andreplass.

– Det viser skyggen av et par som omfavner hverandre i et kyss. Det snakkes mye om biblioteket som en møteplass, her ser vi biblioteket som mø-

teplass også for kjærester, sier Nina Granlund Sæther.

– Det er tydelig at både bibliotekansatte og brukere har et godt øye for de motivene som finnes i biblioteket. Vi ønsker å gjenta konkurransen og oppfordrer alle allerede nå til å gå på jakt etter bilder i biblioteket. Bruk gjerne det fine lyset som kommer med våren og sommeren, sier Odd Lethnes.

På de neste fire sidene finner du vinnerne og de bildene som juryen synes fortjener hederlig omtale.

Juryen besto av:

Trond Isaksen, fotograf
Nina Granlund Sæther, redaktør i Hus & Bolig
Odd Lethnes, redaktør i Bok og Bibliotek

Premier:

1.plass: 2000 kroner
2.plass: 1000 kroner
3.plass: 500 kroner til hver av fotografene

hverdagen

Se resten av bildene på neste side ▷

△ 2. plass: Eli S. Follerås: **Deichmanske bibliotek, litterært nachspiel, 2013**

«En alternativ tittel kunne vært «Biblioteket som møteplass». Motivet er godt observert, bildet har fine grafiske linjer og god kontrast mellom rødt og sort, som til sammen formidler en sterk kjærlighetsenergi.»

◁ Delt 3.plass: Elisabeth Kjerstad: **Jente med bok**

«Bildet har fine farger og linjer, som bidrar til å framheve motivet: ei jente som både er intenst opptatt av og koser seg med en bok.»

Delt 3.plass: Frank Michaelson: **På ekspedisjon**

«Bildet har fin komposisjon av linjer og bokhyller. Brukerens noe aparte plassering på toppen av en reol, utfordrer den alminnelige oppfatningen av hvordan man kan oppføre seg på et bibliotek. Bildet er imidlertid litt for konstruert, og kom derfor ikke opp mot 1.- og 2.-plass.»

◁ Hederlig omtale:
Ida Norderhus:
På tur til Trondheim bibliotek

«Bildet har et fascinerende spill i farger og reflekser og vekker nysgjerrighet: Hva er det ungene ser på? Noe som trekker ned, er mangel på tydelig bibliotekrelevans.»

◁ Hederlig omtale:
Mari Haugen:
Lesestund på Asker bibliotek

«Bildet har fin energi i de komplementære fargene og linjer som leder inn mot motivet.»

◁ Hederlig omtale:
Monica Sokol-Rudowska:
Bibliotekar i arbeid

«Bildet viser på en spennende måte en bibliotekar i arbeid, ved å utnytte kontraster og vinduets reflekser.»

Årets bibliotekbilde 2014

Frist for innsending av bilder til årets konkurranse, er 31.12.2014. Vi kommer tilbake med mer informasjon.

Prøv

DAG OG TID

– den nynorske
vekeavisa for
kultur og poli-
tikk – gratis!

Send SMS DT3V
til 2007, så
sender vi deg
tre prøvenum-
mer utan at du
forpliktar deg
til noko som
helst.

Uavhengige debatt-arenaer og litteraturhus

Bibliotekene skal ikke og kan ikke bli litteraturhus. Litteraturhusene har først og fremst de litterært interesserte som målgruppe. Biblioteket er noe mer.

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Hva gjør at et fenomen griper om seg og spres? I statsvitenskap og organisasjonsforskning har man vært opptatt av hvordan organisatoriske standarder reiser i tid og rom og implementeres i land etter land og virksomhet etter virksomhet. Eksempler her er standarder som målstyring og medarbeidersamtaler. Noen slike standarder er døgnfluer med et kort liv. Benchmarking var et begrep som var på alles lepper for en femten års tid siden. Nå er det ikke lenger så i vinden.

Andre er mer varige, for eksempel New Public Management. Eller folkebibliotekmodellen som spredte seg fra USA for drøyt hundre år siden og som har vist seg mer livskraftig og tilpasningsdyktig enn de aller fleste andre standarder. I og for seg er det ikke så vanskelig å forstå hvordan en praksis som tas i bruk av suksessrike virksomheter imiteres av andre som ønsker å oppnå samme suksess, eller hvorfor en oppskrift som bærer i seg et løfte om å løse problemer alle organisasjoner står overfor – for eksempel bedre målrealisering – oppnår global spredning.

Det kan være vanskeligere å forstå hvorfor noe gri-

per om seg og blir populært i noen land, for eksempel Norge og Tyskland, men ikke slår særlig an i land vi ellers har det aller meste til felles med, for eksempel Sverige og Danmark. Litteraturhusbølgen som vi

de siste årene har opplevd i Norge, er et slikt fenomen.

Jeg har skrevet det før og gjentar det her: Det er omtrent som med hurtigløp på skøyter. Det finnes en og annen skøyteløper i Frankrike, Italia, Tyskland og USA – nok til at det kan arrangeres internasjonale mesterskap. Men det er bare i Nederland og Norge skøyteløp er stort og et VM kan fylle tribunene i Vikingskipet og i Herenveen. Litteraturhusfenomenet har, med Tyskland som kjerneland, først og fremst fått fotfeste i det tyskspråklige Europa – i Tyskland, Østerrike og Sveits. Der finnes det litteraturhus i de fleste store og mange mellomstore byer og de har organisert seg i et slagkraftig nettverk: Litteraturhaus.net.

Og så har altså ideen om litteraturhus slått an så det griner i Norge. I Sverige og Danmark derimot er fenomenet marginalt. Det første litteraturhuset i Sverige åpnet i Göteborg i oktober i fjor. Der er det stadsbiblioteket som har fått i oppdrag å dra litteraturhuset i gang og som i alle fall foreløpig står for driften. I Danmark er det ett litteraturhus. Det åpnet på Nørrebro i København i 2005. Men det er

Noe mer. Biblioteket er noe mer enn et litteraturhus, for eksempel et sted man kan komme å gjøre lekser. (Foto: Trond Isaksen)

blitt med det ene, selv om det har vært noen initiativ også andre steder.

I litteraturhusenes hjemland, Tyskland, står folkebibliotekene relativt svakt. I Tyskland i 2012 ble det bevilget 11€ pr. innbygger til folkebibliotekene. Det tilsvarende tallet for Norge er 38 – og Norge ligger med en bevilgning per innbygger som altså er mer enn tre ganger høyere enn i Tyskland, på en desidert sisteplass i Norden.

Hva kan være grunnen til disse voldsomme nasjonale variasjonene? Hvorfor har litteraturhusene hatt et så ulikt gjennomslag i land som sosialt, kulturelt og økonomisk ellers er ganske like?

” Vi trenger arenaer for offentlighet på Furuset og Røa, på Sagene, Tøyen og Holmlia. Bjørvika er ikke nok.

At Tysklands bevilgninger til folkebibliotek ligger langt etter samtlige andre europeiske land på tilsvarende sosiale og økonomiske nivå, kan være én årsak til gjennomslaget litteraturhusene har hatt der. Det kan ha skapt et tomrom litteraturhusene fyller. Noe av det samme kan være tilfelle i Oslo. Budsjettkutt har gjort at Oslo for første gang siden Nyhuus-revolusjonen for 110 år siden har opplevd en nedbygging av biblioteknettverket. Mens man i Göteborg har 24 fullverdige bibliotekfilialer i tillegg til bokbuss og stadsbiblioteket på drøyt 500 000 innbyggere, har Oslo i dag 17 filialer i tillegg til hovedbiblioteket på om lag 633 000 innbyggere. Omorganisering og det sterke fokuset på nytt hovedbibliotek kan nok også ha resultert i en innadvendthet og dermed et tomrom som litteraturhuset har fylt.

Noen historiske tilfældigheter har ganske sikkert også vært viktige, for eksempel at Litteraturhuset fra starten av har hatt en drivende dyktig leder som har maktet å plassere litteraturhuset i sentrum for offentlighetens oppmerksomhet og at vi i Norge har stiftelsen Fritt Ord med en velfylt pengebinge og et formål som gjør det naturlig å støtte nettopp en virksomhet som litteraturhuset. Og det er ikke rart at

foretaksomme og litterært interesserte mennesker fra syd til nord og fra øst til vest ønsker å imitere suksessen fra Wergelandsveien i Oslo.

Nå skal bibliotekene etter endringen i bibliotekloven utvikles til uavhengige møteplasser og debattarenaer. Mange mener at det betyr at bibliotekene skal utvikles til lokale litteraturhus. Noen er bekymret for denne utviklingen. Kulturforskeren Georg Arnestad har spådd at det vil lede til filialdød.

Men bibliotekene skal ikke og kan ikke bli litteraturhus. Litteraturhusene har først og fremst de litterært interesserte som målgruppe. Det ligger i navnet. Som det heter på hjemmesida til litteraturhuset i København: Det er et «samlingspunkt for forfattere, kritikere, litterater, studenter og i det hele tatt alle som er interesserte i og glade i litteratur», det vil si et samlingspunkt for det litterære feltet, en del av den litterære offentligheten.

Selv om Litteraturhuset i Oslo har nådd bredt ut, er det nok først og fremst en møteplass for de litterært interesserte. Ikke noe galt i det, men bibliotekene land og strand rundt kan ikke og skal ikke begrenses til å være en del av det litterære feltet og den litterære offentligheten. Det ville bryte med selve grunnideen som folkebibliotekene er tuftet på. Folkebibliotekene er institusjoner for det allmenne publikum. Litteratur og kulturformidling er utgangspunktet for bibliotekene. De skal, som det heter i den nye svenske bibliotekloven, fremme interessen for litteratur og lesing. Men det er ikke den litterært interesserte allmenheten som er målgruppa – det er allmenheten. Den tredjedelen av Norges befolkning som er regelmessige brukere av folkebibliotek, går nok langt utover det sjiktet som kan kategoriseres som spesifikt litterært interesserte.

I sin Raoul Wallenberg-forelesning fra 1998 – the Spaces of Democracy – er den kjente samfunnsforskeren Richard Sennet – mannen bak klassikere som *The Fall of Public Man* og opphavsmannen til begrepet intimitetstyranni – opptatt av hva slags møteplasser demokratiet forutsetter. Der

legger han vekt på betydningen av mangfold – nettopp det vi i PLACE-prosjektets forskning om folkebibliotek har kalt lavintensive møteplasser, der vi eksponeres for mennesker som har andre verdier og interesser enn de vi har selv. Møteplasser der litterært interesserte møter og har samtaler med andre litterært interesserte er ikke tilstrekkelig. Det må ikke være modellen når folkebibliotekene skal utvikles til uavhengige møteplasser og debattarenaer. Utgangspunktet må heller være hvordan bibliotekene kan utnytte det mangfoldet av interesser, verdier og kulturbakgrunner som brukerne deres representerer til å skape lokale offentligheter som nettopp uttrykker dette mangfoldet.

Folkebibliotekene må, slik de danske forskerne Casper Hvenegaard Rasmussen, Henrik Jochumsen og Dorte Skot Hansen har pekt på, *samtidig* være et kulturelt opplevelsesrom, et læringsrom, et performativt rom og et borgerrom.

Litteraturhusrollen er en viktig dimensjon, men den *er* ikke biblioteket. Biblioteket er noe mer.

Men her kan vi lære mye av noen av de mest vellykkede tiltakene i litteraturhuset, for eksempel Abid Raijas dialogmøter, der det ble skapt samtaler og debatt på tvers av kulturell tilhørighet. Det er en tråd bibliotekene må gripe fatt i.

Og så må utgangspunktet være at det bibliotekene kan bidra med, er å skape *lokale* arenaer for offentlig samtale. Da er filialene viktige. For å bruke Oslo som eksempel: Vi trenger arenaer for offentlighet på Furuset og Røa, på Sagene, Tøyen og Holmlia. Bjørvika er ikke nok. I boka *Farvel til folkestyret* peker Tommy Tranvik og Per Selle på at én viktig demokratisk utfordring i dag er at kanaler man hadde tidligere som kunne formidle mellom det lokale, det regionale og det nasjonale, har forvitret. Her kan folkebibliotekene som et nasjonalt nettverk av lokale enheter yte et bidrag få andre institusjoner er i stand til. Det må være ett viktig utgangspunkt når man skal tenke over hvordan man skal realisere utvidelsen av biblioteklovens formålsparagraf.

Og da trengs det lokale nettverket – da trengs filialene. ■

Åpen tilgang – en demokratisk nødvendighet

I Klassekampen før jul kom Naturvernforbundets Lars Haltbrekken med et fromt juleønske om at regjeringa skulle dele ut færre leitetillatelser til oljeindustrien. "Eg kan lova at det juleønsket kan han berre legge frå seg. Verdas energibyrå bed Noreg pumpe opp så mykje olje vi berre klarer," var det klare svaret fra Oskar Grimstad som er klimapolitisk talsperson for FrP på Stortinget.

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Det internasjonale energibyrået (IEA) gir sine anbefalinger i den årlige rapporten «World Energy Outlook». I den offentlige debatten om klimaspørsmål har utsagn fra IEA stått helt sentralt. Ikke minst har miljøbevegelsen pekt på at IEA sier at om skal vi ha noen mulighet om å nå FNs mål om maksimal temperaturøkning på to grader, så må 2/3 av de kjente fossile energiresursene bli liggende urørt. Jeg vet ikke om Oskar Grimstad har lest rapporten (Storingsbiblioteket har den ikke), men det viktigste er folks mulighet til selv å sjekke ut hva IEA *egentlig* sier.

Halfdan Wiik er brennende opptatt av klimaspørsmål, blant annet som leder av Besteforeldrenes Klimaaksjon. Inntil han ble pensjonist for et par år siden, var han bibliotekleder ved Høgskolen i Stord-Haugesund og en aktivist for open access – åpen publisering. Wiik kan fortelle at langt inn i klimaforskermiljøet i Norge er de opptatt av den manglende tilgangen til IEAs rapporter som ikke er åpent tilgjengelige og som for mange forskningsmiljøer oppleves som dyre.

Det er flere sider ved dette: Det viser hvor svake mange forskningsmiljøer er når det gjelder tilgang til oppdatert forsknings-

informasjon. Når vi ved Høgskolen i Oslo og Akershus ved nyttår fusjonerte med forskningsinstitusjonene AFI og NOVA innebar det f.eks. at forskerne der fikk tilgang til masse oppdaterte kunnskapskilder som de før måtte klare seg uten.

Siste utgave av «World Energy Outlook» er tilgjengelig i flere bibliotek. Søker vi i Bibsys Ask kan det se ut som om Høgskolen i Sør-Trøndelag/Kalvskinnet er det eneste biblioteket som har 2013-rapporten. Men det er ikke riktig: åtte bibliotek har registrert at de har publikasjonen som serierubrikasjon fra 1999. De viser til

elektronisk utgave for eksempel fra OECDs iLibrary der rapporten er tilgjengelig elektronisk. I forhold til å kjøpe og oppbevare papirutgaver, er det nå mange som får tilgang til elektroniske utgaver, men bare om de er tilknyttet de åtte bibliotekenes eierinstitusjoner. Fjernlån er ikke mulig. I demokratisk sammenheng betyr det at overgangen til elektroniske utgaver betyr at tilgangen for allmennheten er blitt svært begrenset. Før kunne forskerne på Bjerkn-essenteret låne boka, nå må de være ansatte på UiB for å få tilgang.

Søker vi i Bibsys nye søkesystem, Oria, så er det for øvrig 2012 utgaven som kommer øverst.

IEA har valgt å samarbeide med OECD om publisering. Det har også Unesco valgt for noen av sine publikasjoner. Du kan riktignok lese dem online, men å laste ned koster penger.

Bibliotekene har også en oppgave både mot forskere og allmennhet i å være på hugget og ha oppdaterte samlinger. For eksempel ser det ut til at det bare er SSB-biblioteket som har fjorårets mye omtalte PISA-rapport fra OECD tilgjengelig.

I forskningsmeldinga «Lange linjer – kunnskap gir muligheter» (St. meld. 18 (2012-2013))

sa regjeringa at den «vil kreve at alle vitenskapelige artikler som er helt eller delvis offentlig finansiert, enten skal publiseres åpent (open access) eller egen-arkiveres etter avtale med utgiver.» Stortingskomiteen fulgte opp (Innst. 372 S 2012-2013) med at si at «En betydelig del av forskningen i Norge foregår ved offentlig eide institusjoner, som universiteter, høyskoler, institutter og sykehus, som dermed er finansiert av skattebetalerne. Forskerne betales av offentlige midler for å utføre forskningen, mens andre offentlig tilsatte forskere så betales for å fagfelle-vurdere publikasjonene der de publiserer resultatene sine. Komiteen mener derfor i likhet med regjeringen at «det framstår som urimelig at det skal måtte betales en tredje gang for å få tilgang til resultatene av den forskningen som det offentlige allerede har finansiert.» Videre skriver komiteen «at det må arbeides videre med systemer for egenpublisering, og at publisering hos utgivere som ikke tillater egen-arkivering, kun bør finne sted unntaksvis

når sterke faglige tilsyn tilsier at det bør publiseres.»

Da Stortinget diskuterte forskningsmeldinga pekte jeg på at åpen publisering ikke er en måte å spare penger på, men en måte å demokratisere tilgang til forskningsresultater.

Det er altså bred politisk enighet om mer åpen publisering. Prinsippet om at offentlig finansiert forskning og utviklingsarbeid må gjøres tilgjengelig offentlig, må også gjelde for organisasjoner som IEA, OECD og Unesco der Norge er medlem og en betydelig økonomisk bidragsyter. SVs medlem i Stortingets Utdanningskomite, Torgeir Knag Fylkesnes fra Troms, vil nå ta denne saken opp med Undervisningsministeren.

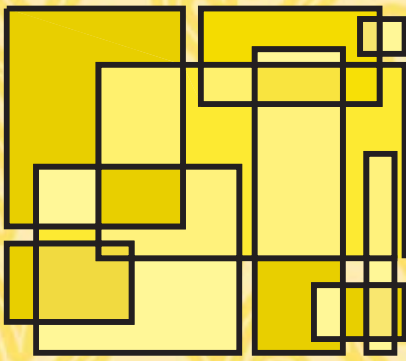
Nordisk Ministerråd kan være et godt eksempel. De støtter hvert år utgivelsen av mer enn tusen forskningspublikasjoner og andre utgivelser. Ministerrådet peker på at dette skal være lett tilgjengelig for beslutningstakere, forskere og studenter og offentligheten for øvrig. Derfor har de nå satt i gang arbeidet med et Open Access-arkiv der alle de publikasjoner de har gitt støtte til, skal være tilgjengelig.

I Norge ble Idunn.no lansert av Universitetsforlaget i 2004. Det er Nordens ledende database for fagtidsskrifter. I dag tilbyr de 49 tidsskrifter i fulltekst. Etable-

ring av tjenesten førte til at mange bibliotek sa opp sine papirabonnement. Ikke minst har det ført til reduksjon i abonnement av faglige ansatte i universitets og høyskoler som nå får rask elektronisk tilgang via sine biblioteker. Det har igjen ført til at prisen på Idunn har steget mange ganger over prisjustering de siste åra. Det var tilfellet også da Cristin skulle forhandle ny avtale for 2014. Da saken ble diskutert i UHRs bibliotekutvalg, var vi mange som tok til ordet for at Idunn-tidsskriftene må få en open-access-løsning.

Jeg har ikke innsikt i Universitetsforlagets kalkyler, men jeg føler meg overbevist om at summen av hva avtale-institusjonene betaler for en innelåst løsning som bare gir noen tilgang, er tilstrekkelig for å etablere en open-access-løsning som gir alle tilgang. Ved Høgskolen i Oslo og Akershus har vi satset på open-access. Vi drifter blant annet seks fagfelle-vurderte tidsskrifter. Vi vil gjerne bidra i en anbudskonkurranse om open-access-drift av alle Idunns 49 tidsskrifter.

Problemet da vil være om dagens betalere fortsatt vil bidra. Det er et politisk problem som kan løses for eksempel ved at Forskningsrådet eller andre etter hvert dekker kostnadene. Det bør ikke stå i veien for en økonomisk fornuftig løsning som i tillegg bidrar til å oppnå Stortingets open-access-politikk. ■

Bibliotekenes IT-senter

22 08 34 00 - www.bibits.no

Det er kulest å kritisere folkebibliotekene

«Kulturbløffen» er en bok som vil vise at norsk kulturpolitikk er mislykket. Forfatteren tar for seg hele kulturfeltet, men han innrømmer at favorittsporten hans er å kritisere folkebibliotekene. Det er i bibliotekene at skinnhelligheten er størst, og kritikk avvises bare med at «Vi er perfekte».

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMAUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI

For å si det enkelt, Kristian Meisingset har ett budskap: Målet om demokratisering har ikke nådd fram til folket eller til folk flest. Kulturstatistikken taler sitt tydelige språk: Hverken den gamle folkeopplysningen eller nyere metoder for inkludering har hatt effekt. Finkulturen er fortsatt for en liten elite, og folket grei-

er seg godt uten innblanding og oppdragende virksomhet. De siste kulturministre har riktig nok brukt noen «milliona krona» på rockefestivaler og populærkultur, men sannsynligvis til ingen nytte. Dette er kultur som greier seg selv og som har markedet på sin side. Hvis staten skal bruke penger på kultur, må det være på den ny-skapende og eksklusive kunsten.

«Kulturbløffen» ble solid lansert, debattert, kritisert og slaktet da boka kom. Meisingset fikk påtale for å være slurvete og upre-

sis. Selv om boka er holdt i en kåserende reportasjeaktig form, må man kunne vente litt grundigere em-

piri og mer orden på kilder og dokumentasjon. I

Bok og Bibliotek begår Ragnar Audunson nesten karakterdrap på Meisingset (nr. 6/13). Er det slik at forfatteren er en slags kulturlivets Petter Northug, sleivete og stormunnet, og med ufortjent tilsiktet maksimal oppmerksomhet?

Kultursosiologiens tristesse

Rett skal være rett: Mye av bokas faktagrunnlag kan begrunnes med statistikk og nyere kulturforskning. Norsk kultursosiologi er dessuten så nøktern og pessimistisk at det er ingen kunst å finne forskningsbasert kunnskap om at det er langt igjen til de store målene er oppfylt. Den solide Kulturutredningen (NOU 2013: 4) peker i samme retning. Kulturforskningens nestor, Per Mangset, har til og med rykket ut og forklart at selv om forskningen har gitt grunn til pessimisme, er ikke resultatene «entydige og aldri endelige». Målet om full demokratisering er ikke oppfylt, men Mangset påpeker at mange som ikke har vokst opp i kulturelt møblerte hjem likevel har hatt «glede av offentlige kulturdemokratiseringstiltak.» (Bulletin 3/2013). I et utdanningssamfunn som vårt skjer det stadig kulturelle klassereiser.

Et motto for Meisingset er, som det heter på omslaget, å vise hvordan «vi svikter eliten og fornærmet folk flest». På 1950- og 60-tallet fantes det nok enkelte autoritære kulturformidlere og smaksdommere. Det er lite som tyder på at dagens nordmenn lar seg undertrykke eller fornærme av finkulturelle uttrykk. Meisingset støtter seg på Pierre Bourdieus klassesdelte kulturforståelse. Spørsmålet er om oppskriften helt passer på et samfunn der folk og elite er i fri flyt i sine preferanser mellom det høye og det såkalt lave. Det er i alle fall langt mellom de skikkelige kultursnobbene, og så stor makt ser det ikke ut til at de har heller.

«Kulturbloffnen» er lagt opp som en reiseskildring med skiftende reportasjer fra høy og lav kultur i hovedstaden (Operaen, Astrup Fearnley Museet og Cafe Mono) til nye kulturhus i Kristiansand og Hamar – og videre til Countryfestivalen på Bræim og landet rundt med Riksteateret, filmpremiere på «Man of Steel» og konsert med Beyoncé. Litteraturpolitikken dekkes gjennom visitter til innkjøpsordningene (koster 121 millioner), momsfristaket (1,5 milliarder) og fastprisordningen. Meisingset konkluderer elitistisk: Mesteparten av støtten går til kommersiell litteratur eller til halvferdig litteratur som forlagene kunne jobbet mer med. Det er ikke rart at Meisingset skaffer seg uvenner når han oppsummerer med å si at det er de utdannede blant oss som leser bøker. Folk flest finner sitt i markedet; derfor bør de offentlige pengene heller «gå til 'finere' og mer spesialisert litteratur som færre leser» (s.116)

Bibliotekene på skraphaugen

Meisingset startet sin bibliotekkritikk mens han var kulturredaktør i det konservative studenttidsskriftet Minerva med følgende melding: I den nye digitale formidlingen er bibliotekene bare en uheldig konkurrent til de private aktørene. Strømmetjenestene for musikk har allerede vist den veien som forlagene nå bør gå. Det er ikke lenger behov for offentlig finansiert utlån. Bibliotekene kan snart etterlates på «historiens skraphaug» (Aftenposten 17.10.12)

I «Kulturbloffnen» forsøker Meisingset å finne nye veier for biblioteket. Kanskje finner han sitt fremtidibibliotek hos avtroppende biblioteksjef Liv Sæteren på Deichmanske. En engasjert biblioteksjef tar frem de store vyene: «Det er et bibliotek som skal produsere formidling av hele kunnskapsuniverset». Her er bibliotekaren «redaktør i et gigantisk univers av kunnskap.» (s.120). Meisingset lar seg rive litt med og innser at her kan biblioteket komme unna båndet til boka og komme i kontakt med sin kjerne: «formidling av kunnskap og kultur uavhengig av form og sted.» (s.122). Men Meisingset er også redd for at det er noe «flytende og lite konkret» over visjonene og at de ikke lar seg realisere. Han spør om biblioteket ikke ser at det er mange som allerede konkurrerer på samme marked og konkluderer

Kristian Meisingset:
Kulturens Petter Northug?

med at et bibliotek som skal være alt for alle, blir lite for de fleste.» (s.123).

Meisingset finner videre at bibliotekene er like klassedelte som andre kulturtilbud, og at denne utviklingen nå går feil vei. Det er to grupper som viser mindre bibliotekinteresse enn før: det er de «ressurssvake» og ungdom i alderen 16-24 år. (s.117) Dette kan skyldes endrede medievaner, men også nedskjæringer. Men Meisingset nevner ikke at halvparten av befolkningen bruker bibliotekene, at 1/3 er regelmessige brukere og at nesten 40% av dem som har lavest utdanning er bibliotekbrukere. Den kvantitative delen av PLACE-undersøkelsen viste at det er tydelige sammenheng mellom «å ha lav husholdningsinntekt, ikke-vestlig kulturbakgrunn og lavere utdanning og stor bruk av biblioteket som møteplass.» (Aabø BoB nr. 3/10) Men det må innrømmes at bibliotekbruk (i likhet med å delta på idrettsarrangement) øker med utdanning. Derfor er det ekstra hyggelig at bibliotekene også kan bidra til å heve utdanningsnivået.

Det kommersielle biblioteket

Folkebibliotekene stenger ikke lenger porten for de kommersielle bestselgerne. Meisingset har undersøkt topp-100-listen for utlån gjennom Bibliofil. Her finner han bare 12 kvalitetstitler, resten av bøkene må oppfattes som krimbøker og bestselgere med sterke innslag av salgbare navn som Hislop, Samartin og Riley.

Denne populære (og kommersielle)

profilen er nok grunnen til at bibliotekene har en så bred kontaktflate som de har. Men Meisingset har ett poeng, og det demonstrerer bibliotekets dilemma: Er det riktig å bruke så mye ressurser på å konkurrere med markedet og bokhandelen? Her får han også støtte fra Liv Sæteren: «Bibliotekene bør by på den bredden som markedet ikke tilbyr. Gjør vi ikke det, har vi feilet totalt» (s.119).

«Kulturbloffnen» må leses som en provoserende og nyttig blåveis mot et felt som ellers er preget av sterk konsensus og meget laugsdisiplinert meningsutveksling. Boka fremmer ikke den nøkterne saklighet, men det er mye vekkelse i en kald dusj. Kanskje vekker også boka litt interesse i det blå kulturdepartementet? Også her forkynnes det at nå skal det satses på kvalitet. Men hverken departementet eller Meisingset kan fortelle oss hvem som skal ha det privilegiet det er å definere hva som er kvalitet for andre. Derimot har Meisingset gitt en oppskrift på en kulturpolitikk som kan begrunne innsparinger. Vi har allerede sett noen tegn på årets kulturbudsjett. De rød-grønne ville ha høyere NRK-lisens, og Kulturrådet har nå 10 millioner mindre til de litterære innkjøpsordningene. Spørsmålet må derfor bli: Vil kvalitet bli viktigere enn bredde når det skal bestemmes hva som kommer til bibliotekenes hyller? ■

Omtalt bok: Kristian Meisingset. *Kulturbloffnen*. Cappelen Damm 2013

Bibliotekene mislykkes

Biblioteket er i større grad enn tidligere en kulturarena for de ressurssterke, og bruken blant de «svakeste» har sunket kraftig de siste 20 årene. Noe må skje.

AV KRISTIAN MEISINGSET
FRILANSER OG MEDREDAKTØR I MINERVA

Famlende. «Det store spørsmålet er hva bibliotekene skal gjøre.»

Da Ingeborg Rygh Hjorthen, daværende leder i norsk Bibliotekforening, etterlyste en bibliotekmilliard i fjor, begrunnet hun det blant annet med følgende: «Landets bibliotek brukes mest av grupper med lav utdanning og lav inntekt.»

Når Ragnar Audunson, professor på Høgskolen i Oslo og Akershus, kritiserer boken min *Kulturbloffen* (Cappelen Damm, 2013) i Bok og Bibliotek nr.

6-2013, er også han opptatt av at bibliotekene i ganske stor grad inkluderer de ressurssvake. Men han bekrefter det jeg skriver: at «kulturinstitusjonene, også folkebiblioteket, brukes mer av høyt utdannede enn av dem med lavere utdanning».

I spennet mellom Rygh Hjorthens utsagn, som kanskje representerer bibliotekenes drømmesituasjon, og Audunsons mer sindige kommentar finner man kan-

skje den aller viktigste utfordringen bibliotekene står overfor i dag.

Den har ikke med digitalisering av bøkene å gjøre, ikke med konkurransen med andre digitale kunnskapskilder å gjøre, og ikke med for små bevilgninger å gjøre. Den har å gjøre med bibliotekets evne til å innfri sin aller, aller viktigste målsetning: Å treffe de gruppene i samfunnet som står *mest utenfor* og bidra til å *opplyse og danne* dem.

Sivilisasjonens fyrtårn

Å opplyse høres gammeldags ut, men det er vel det vi alle ønsker at bibliotekene skal gjøre. Rygh Hjorthen skriver at bibliotekene er sentrale virkemidler for «å spre kunnskap og kultur» og at: «Demokratiet trenger dette stedet hvor alle kan lære og være, og bli større, mentalt sett.»

Audunson ønsker seg også opplysning av de «svakeste» gruppene, og skriver at: «... klassereiser er ikke bare individuelle. Det dreier seg også om å reise sammen med klassefellene sine – om at sosiale grupper som kan trues med marginalisering, løfter seg selv.»

Å løfte seg er å bli opplyst og dannet – et ord Audunson selv henviser til med entusiasme. For Audunson, som for Rygh Hjorthen og meg selv, er bibliotekene viktige i dette arbeidet.

Men det store spørsmålet, som verken Rygh Hjorthen eller Audunson eksplisitt diskuterer, er: Lykkes bibliotekene i å nå utsatte grupper? Er de blitt flinkere til det nå enn de var før? Hva hvis de lykkes dårligere nå enn tidligere?

En liten parentes: Tidligere har jeg skrevet en del om bibliotekenes utfordringer i møte med digitaliseringen. I *Kulturbloffen* skriver jeg mest om bibliotekenes sviktende evne til å formidle litteratur av høy kvalitet, uten at Audunson er opptatt av det i sin kritikk av min bok, men her skal jeg møte Audunson på temaet som hn selv – og Rygh Hjorthen – er mest opptatt av: Biblioteket som sivilisasjonens fyrtårn.

Bruker bibliotekene sjeldnere

I *Kulturbloffen* skriver jeg om kulturelle klasseskiller, og jeg konkluderer: «Skille- ne vokser mest for den kulturen som får mest offentlige midler, nemlig opera og ballett, teater, museer og faktisk også biblioteker.» Tallene overrasket meg, og Au-

dunson unnlater å kommentere dem.

Før jeg kommer til statistikken jeg har brukt i *Kulturbloffnen*, vil jeg se på statistikk over bruk av og interesse for folkebiblioteker. Kilden er SSBs kulturbarometre.

Først bruk blant dem med ungdomsskole eller videregående som høyeste utdanning (da slår jeg sammen de to kategoriene til SSB): I 1991 hadde 39,5 prosent av dem brukt biblioteket de siste 12 månedene. Tallet har variert litt, både opp og ned, men i 2012 var tallet 40,5. Helt stabilt, med andre ord. Blant de to laveste inntektsnivåene (husholdningsinntekt), skjer det samme: I 1991 hadde 46 prosent av dem brukt biblioteket siste 12 månedene, i 2012 var tallet 47,5 prosent.

Jevn og stabil bruk av bibliotekene blant de gruppene det er aller viktigst å nå, er vel et helt greit resultat. Det vil alltid være ekstremt mange faktorer som spiller inn på bruk av biblioteket, og som Audunson påpeker, foregår det en medierevolusjon som gjør det å holde stand til en suksess. På den andre siden vil noen være misfornøyd med at bibliotekene ikke lykkes med å øke appellene overfor de «svakeste» gruppene, noe som vil være en naturlig ambisjon.

Men hvis vi i stedet ser på gjennomsnittlig antall ganger bruk av biblioteket de siste 12 månedene, blir tallene mindre positive. I 1991 brukte de med lav utdanning bibliotekene i snitt 4,5 ganger årlig. Tallet sank med over 30 prosent og landet på 3 ganger årlig i 2012. De med lav inntekt brukte biblioteket i snitt 6,5 ganger årlig i 1991. Tallet går deretter først ned, så opp, før det synker mot 2012 og ender på 4,4 ganger årlig, altså en nedgang også her på over 30 prosent.

Dermed synes det som om gjennomslaget i denne gruppen likevel synker. De med lav utdanning og inntekt bruker bibliotekene betydelig sjeldnere nå enn før.

Klasseskillene øker

Klasseskillene øker, skriver jeg i *Kulturbloffnen*. Der analyserer jeg generelle kulturelle klasseskiller i Norge og tar utgangspunkt i smak. Smak sier noe om interesser og dermed noe om hvilken kulturell gruppe man tilhører. Bruk av kultur kan i større grad være arbitrær: Man kan være på biblioteket fordi man følger søn-

nen sin eller fordi kona insisterer på at man skal plukke opp den siste boken til Victoria Hislop.

Alle grupper har blitt mindre interessert i bibliotekene. Blant dem med ungdomsskole og videregående som høyeste utdanning var 29,5 prosent meget eller ganske interessert i bibliotek i 1994. I 2012 var tallet sunket til 22,5 prosent. Blant dem med de to laveste inntektsnivåene (husholdningsinntekt) var 36 prosent interessert meget eller ganske interessert i 1994, mens tallet sank til 31 prosent i 2012.

I *Kulturbloffnen* ønsket jeg å gjøre en enda tydeligere identifikasjon av den «laveste» og «høyeste» klassen, og fikk tall fra SSB som slår sammen inntekts- og utdanningstallene slik at den «laveste» gruppen *både* har lav utdanning og inntekt, og den «høyeste» gruppen *både* har høy utdanning og inntekt. I den «høyeste» gruppen sank andelen interesserte fra 49 prosent i 1994 til 41 prosent i 2012. I den «laveste» gruppen sank andelen enda raskere, fra 32 prosent til 20 prosent i samme periode.

Blant den gruppen det altså er aller, aller viktigst at bibliotekene når, har andelen som er meget eller ganske interessert sunket med over 35 prosent de siste 20 årene.

Disse tallene viser hva jeg mener med økt klasseskille: I 1994 var den «høyeste» gruppen omtrent halvannen gang så tilbøyelig til å være interessert i bibliotek, mens den i 2012 var omtrent dobbelt så tilbøyelig til å være interessert. Det betyr at biblioteket i dag, i større grad enn tidligere, er en kulturarena for de *ressurssterke*.

Vi ser faktisk det samme for bruken: De med universitetsutdanning bruker bibliotekene omtrent like ofte nå som før (5,9 ganger årlig i 2012 mot 6,3 ganger årlig i 1991), altså *øker* klasseskillet også i hvem som bruker bibliotekene. Var det ikke det motsatte som var målet?

Strategien fungerer ikke

Det store spørsmålet er hva bibliotekene skal gjøre. Hvorfor diskuterer ikke Rygh Hjorthen og Audunson det mer kritisk selv? Når Rygh Hjorthen skriver at bibliotekene «brukes mest av grupper med lav utdanning og lav inntekt», protesterer ikke Audunson. Det kunne han gjort, og

han kunne, med utgangspunkt i sin flammende interesse for bibliotekene som opplyser, vært langt mer kritisk til bibliotekenes evne til å nå sine viktigste mål.

I *Kulturbloffnen* diskuterer jeg det faktum at 86 av plassene på topp 100-lista første halvår 2013 var norske eller internasjonale krimromaner og bestselgere. Tilbudet av bestselgere kan man argumentere positivt for. Det gir mange mennesker tilgang til de bøkene de vil lese, det åpner opp litteraturen for et større publikum, og bestselgerne holder utlånstallene oppe. Om man kuttet ned på bestselgerne, ville nok også klasseforskjellene vokst enda raskere.

Men nedgangen i bruken av bibliotekene blant helt sentrale målgrupper tyder på at strategien ikke fungerer. Bibliotekene klarer ikke å styrke sin posisjon som det sivilisatoriske fyrtårnet vi alle ønsker at det skal være.

Samtidig kan man anta at bestselgerens posisjon betyr at bibliotekene i for liten grad fronter kvalitetslitteratur på en offensiv måte. Klarer bibliotekene å formidle de smale bøkene som kjøpes inn av innkjøpsordningen? Klarer de å få flere til å bli interessert i kvalitetslitteratur?

Tydeligere prioritering

Spørsmålet er om det trengs en tydeligere prioritering av bibliotekenes viktigste oppgaver, og kanskje er det to som skiller seg ut: 1. Nå frem til og øke lesekompetansen og leselysten i de «svakeste» gruppene. 2. Formidle den virkelig gode norske litteraturen og få flere til å bli interessert i denne.

I arbeidet med å definere slike målsetninger bør det også defineres noen variabler man kan måle bibliotekene på – annet enn utlånstall. Kanskje bør biblioteker som lykkes, belønnes, og biblioteker som synker videre ned i hengemyren, få mindre.

Til slutt bør vi også ha en åpen diskusjon om hvor negativ utviklingen egentlig er. Når folk ikke går på biblioteket, hva gjør de da? Hvis biblioteket ikke opplyser, hvem gjør det da? I dagens mangfoldige mediasamfunn kan det tenkes at biblioteket faktisk er mindre viktig enn før. Og for å være helt ærlig – med de negative tallene i bakhodet: Det får vi da inderlig håpe. ■

Ringerike bibliotek planlegger selvbetjening

Til våren vil bibliotekleder Marianne Tollefsen Bakken ved Ringerike bibliotek legge fram planer for politikerne i kommunen om selvbetjening ved biblioteket, slik at brukerne kan oppsøke biblioteket også utenfor dagens åpningstid. Biblioteket har også bestilt to nye selvbetjente utlånsmaskiner som vil frigjøre tid bak skranken, opplyser hun til Ringerikes Blad.

Biblioteket hadde i 2012 i alt 92.900 registrerte besøkende. Biblioteklederen regnet i januar med at resultatet for 2013 ville bli omtrent det samme. ■

Nasjonalbiblioteket imponerer verden

Det er ingen nyhet lenger her til lands at Nasjonalbiblioteket er i gang med et massivt digitaliseringsprosjekt, der alle norske bøker utgitt til og med år 2000 skal inn på en digital bokhylle, gjennom nettstedet bokhylla.no. Men for amerikanerne er dette åpenbart en begivenhet av sensasjonelle proporsjoner, skriver Dagbladet, som viser til en artikkel om prosjektet i tidsskriftet The Atlantic.

Artikkelen peker på kontrasten med USA, der bare en brøkdel av bokmassen er digitalisert, og tegner opp et framtidsscenario der det nesten bare er norsk og skandinavisk litteratur som er bevart. Da vil barn i romkoloniene få navn som Per, Henrik og Amalie, og nordmenn vil bli for det 27. århundres menneske hva grekerne var for renessansen, mener tidsskriftet. ■

Kjøpesenter vil huse biblioteket i Skien

Flere aktører frir nå til Skien kommune i forbindelse med planene om å bygge nytt hovedbibliotek. Blant disse er kjøpesentret Arkaden, som vil revitalisere senteret med å legge det nye biblioteket i andre etasje, skriver Telemarksavisa.

Kjøpesenteret har hatt en vanskelig periode, og vil gjerne ha inn nye aktiviteter som kan trekke kunder.

Skien kommune drøfter i tillegg, som Henrik Ibsens fødeby, å gjøre det nye biblioteket til landets førende Ibsen-bibliotek, med besøkssenter. Saken skal utredes i løpet av 2014. ■

Time ble Årets bibliotek

Time bibliotek på Jæren ble 9. januar kåret til Årets bibliotek 2013. Foruten Time var også Bokbåten Epos og Nes-oddan bibliotek nominert, men Time bibliotek ble av juryen trukket fram som det mest nyskapende.

Biblioteket holder til på Bryne sammen med Garborgsenteret, i et lokale som ble åpnet i 2010, og juryen trekker blant annet fram den fleksible innredningen. Biblioteket har nemlig reoler og møbler på hjul, slik at det kan bli frigjort plass for konserter og møter for flere hundre mennesker. Biblioteket er også ivrig på sosiale medier, skriver Vårt Land.

Prisen ble delt ut på Deichmanske biblioteks filial på Grünerløkka i Oslo, av juryleder Trine Skei Grande. ■

La strekkodene hjelpe dere!

Alle biblioteker ønsker seg en effektiv og pålitelig løsning for merking av bøker samt inn- og utlevering.

Interconnect AS har levert strekkodelesere, etiketter, etikettskrivere og programvare for inn-/utlevering av bøker i mer enn 20 år.

Be om referanser, vi har mange!
Ring 67 16 64 00 eller kontakt oss på
data@interconnect.no

Dugnad for det nye biblioteket

– Når vi lager systemer for digitalt utlån, bør vi ikke bare tenkte på e-bøker, men se alle e-medier under ett, altså e-bøker, lydbøker og film, sier adm.dir Kjetil Hillestad i Bibliotekenes IT-senter (Bibits).

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Dermed kan brukerne klare seg med ett brukergrensesnitt og et system for håndtering av e-medier, slik det er mulig i BS Weblån. (BS Weblån eies av Biblioteksentralen og driftes av Bibits, red. anm). Hillestad mener at BS Weblån er enkelt å bruke for låneren og lett å administrere for de bibliotekansatte, og benyttes allerede av mer enn 100 bibliotek.

– E-mediene er her og de kommer til å vokse. Skal biblioteket låne e-medier, trengs et eget e-utlånssystem. Det får biblioteket med BS Weblån, som også kan kobles til det utlånssystemet biblioteket allerede har, sier Hillestad.

Bibliotek Pluss. Bibits er tradisjonelt mest kjent for utviklingen av Mikromarc, men nå har selskapet også utvidet porteføljen med for eksempel utstyr til åpne bibliotek, det vil si bibliotek som har utvidet den ordinære åpningstiden med ubetjent åpningstid. Mens man i Danmark har over 180 åpne bibliotek, er det først nå vi ser trenden på vei inn i Norge. For å møte denne utfordringen har Biblioteksentralen, BS Eurobib og Bit ITs gått sammen om et prosjekt de har kalt Bibliotek Pluss.

– Grunnen til at vi har kalt prosjektet Bibliotek Pluss, er at vi ser på hele biblioteket, ikke bare på åpne dører. Et ubetjent bibliotek er ikke nødvendigvis det samme som et betjent bibliotek. Låneren trenger assistanse på en annen måte i et bibliotek uten betjening. Da må vi se på hyllemarking, innredning, informasjonsbærere og selvbetjening. Utvidet, ubetjent åpningstid er en fordel for brukerne. Brukerne blir stadig mer vant til å håndtere forskjellige gjøremål til alle døgnet tider, enten vi snakker om å betale regninger i nettbanken eller å kjøpe billetter til kino eller ferier. Ved å utvide åpningstiden ut over den ordinære betjente tiden, får brukeren nettopp mulighe-

ten til å bruke biblioteket på en mer fleksibel måte, sier Hillestad.

Men han ser også at det er grunn til å være på vakt, særlig hvis enkelte politikere eller rådmenn begynner å tenke på åpne bibliotek som et sparetiltak.

– Utvidet ubetjent åpningstid må ikke ses på som en måte å spare penger på, det må ses på som en pluss-tjeneste, noe som gir brukerne totalt sett et bedre og mer fleksibelt bibliotektilbud.

Brukeren i sentrum. Bibits setter brukeren i sentrum. Hillestads grunnprinsipp lyder kort og godt: «Det er brukerne vi er til for.»

– Det er de som skal bestemme retningen på utviklingen. Vi lager ikke produkter eller systemer som vi trer ned over hodene på brukerne. Tvert i mot er det brukerne som skal bestemme retningen på utviklingen. Vi har derfor etablert brukergrupper, sier Hillestad og peker på grupper for Mikromarc innenfor både folke-, fag- og skolebibliotek.

Brukergruppene er en slags egen organisasjon innenfor Bibits med egen økonomi og egne styrer. De har to hovedoppgaver. Den ene er å arrangere brukermøter, den andre er å gi innspill til utviklingen av Mikromarc, slik at systemet blir best mulig for bibliotekene.

– Her arbeider gruppene tett i forhold til produktavdelingen vår, som designer det som skal lages, og utviklingsavdelingen som lager de endelige produktene og tjenestene, sier Hillestad.

Etter at Bibits har fått innspill fra brukergruppene og begynt å utforme produktene, tester utviklingsavdelingen dem på brukerne.

– Dermed får vi muligheten til å justere underveis, slik at vi unngår å ende opp med et resultat som ikke samsvarer med det brukerne ønsker.

– Hvorfor er det viktig at Bibits har etablert sine brukergrupper? Vi har spurt biblioteksjef Marianne Selvik ved Ås bibliotek.

– Bibits som systemleverandør har kompetanse på svært mange områder, men når det gjelder den daglige driften av et bibliotek og rutiner og behov der er det vi som jobber i bibliotek som er ekspertene. Brukergruppene gir Bibits innspill om hvordan systemet fungerer i hverdagen, og om hvilke funksjoner som kunne ha vært med på å gi enda bedre tjenester til brukerne våre, sier Selvik.

– Hvorfor er det viktig for deg å være med i brukergruppene, du er jo til og med leder for «folkestyret»?

– Hver brukergruppe har et valgt styre som er deres talspersoner overfor Bibits. Vi som sitter i styrene arbeider for at de utviklingsressursene som finnes skal brukes på best mulig måte. Et godt biblioteksystem er et av de viktigste redskapene bibliotekene har i den daglige driften. Her har vi og Bibits helt sammenfallende interesser, begge ønsker seg et biblioteksystem som ivaretar brukernes behov på best mulig måte. Men utviklingsønskene er mange og de bibliotekene som bruker Mikromarc er svært ulike og har mange forskjellige behov. Derfor er det svært nyttig å sitte sammen med styremedlemmer fra alle brukergruppene slik at vi sammen kan gi Bibits innspill i de ulike sakene og vurde-

ring av hvor viktige de er. I tillegg har vi arbeidsutvalg som arbeider med enkelte deler av systemet når det er planlagt større endringer. Vi jobber svært tett med Bibits når det

Adm. dir. Kjetil Hillestad

gjelder utvikling, og vi har en reell påvirkningskraft i valgene som blir tatt, sier Selvik og legger til:

– I tillegg til å jobbe med utvikling er brukerstyrene med på å arrangere det årlige brukermøtet for Mikromarc-bibliotek. Her ønsker vi å gi deltakerne mulighet til å fordype seg i Mikromarc-stoff, men også å til å få inspirasjon på andre områder i vårt virke som bibliotekarer. Brukermøtet anbefales på det sterkeste – og i år skal vi være sammen med mange svenske brukere på Clarion Hotel Post i Gøteborg.

Formidling stadig mer viktig. Iblant er det nyttig å stille de helt grunnleggende spørsmålene, mener Hillestad. Ett av dem lyder: Hva er formålet med Bibliotekenes IT-senter?

– Hvis vi tar utgangspunkt i et én hovedoppgave for bibliotekarene er å formidle litteratur og kunnskap, vil vår oppgave være å hjelpe bibliotekarene slik at de kan gjøre jobben sin best mulig. Derfor har vi de siste årene utviklet et nettbasert støttesystem for formidling, sier Hillestad og viser til CS Library.

– Mens Mikromarc er et system for å organisere og gjenfinne medier, er CS Library et system for formidling. Det som først og fremst kjennetegner CS Library er integrasjonen mellom bibliotekenes kataloger og bibliotekarenes artikler, anbefalinger og omtaler, som vanligvis formidles på hjemmesiden eller en egen blogg. Ved å integrere dette blir bibliotekarens formidlerrolle enklere.

I en tid hvor formidling blir en kjerneaktivitet i bibliotekene, er det viktig at verkøyene er tilpasset aktiviteten så godt som mulig. Da en sammenslutning av biblioteker i Nord-Hordaland i fjor tok i bruk CS Library, valgte Lindås bibliotek faktisk å kutte ut den gamle hjemmesiden, opplyste biblioteksjef Marit Gro Berge til Bok og Bibliotek (nr 2/2013).

Flaggskip med stø kurs. Det har i det siste blitt lansert enkelte biblioteksystemer som er basert på Open Source-løsninger. Det kan virke besnærende at de enkelte modulene i slike systemer er gratis, mener Hillestad, men det koster penger å utvikle og drifte systemene, og disse utgiftene kan lett bli uforutsigbare.

– For Mikromark opererer vi med forut-

Bibits' folkestyre. Bakerste rad fra venstre: Magnhild Johansen (Bodin VGS), Siv Marit Ersdal (Drammen VGS), Vegard Krog Petersen (Sarpsborg bibliotek). Rad 2: Else Ishaug (NORAD), Marianne Selvik (Ås bibliotek), Anders Johansson (Högskolan i Skövde). Rad 3: Rigmor Pliik (Røyken VGS), Mari Louise Mallasvik (Time bibliotek), Even Sinding-Larsen (Forsvaret). Rad 4: Berit Hagen Ese (Politidirektoratet), Jan Johannesson (Borås Stadsbibliotek), David Sæther (Lenvik bibliotek). Foran: Hilde Papatzacos (Våland skole), Elin Marieboe Hovde (Modum bibliotek), Dag Magne Konglevoll (Godlia skole). Ikke tilstede: Lone Gregersen Johansen (Malakoff skole) og Tereza da Silva (Oslo Politidistrikt). Foto: Jens-Christian Strandos

sigbare kostnader. Vi sørger for utvikling og vedlikehold, mens brukerne betaler en fast årsavgift. På den måten blir utgiftene forutsigbare. Alt vi gjør blir gjort tilgjengelig for alle, uten tilleggskostnad. Alternativet er at bibliotekene selv bygger opp egen IT-kompetanse eller betaler konsulenter hver gang systemet trenger en oppdatering. Det vil fort bli kostnadskrevende og kan gå på bekostning av bibliotekets kjernefunksjoner.

– I tråd med det vi sa om brukermedvirkning tidligere, fortsetter Hillestad, liker vi å se på hele Mikromarc som et dugnadsbasert biblioteksystem designet for norske, svenske og nå også finske bibliotek. Våre eiere, Biblioteksentralen og Forlagsentralen, er beskjedne. De tar ikke ut noen stor fortjeneste, men lar eventuelle overskudd gå tilbake til virksomheten slik at det kommer bibliotekene til gode. ■

Kunnskap. Politikerne i Edinburgh er overbevist om at gode bibliotek gjør en forskjell i folks liv og er med på å bygge kunnskapssamfunnet. Her er det nye biblioteket i bydelen Craigmillar.

Look to Scotland!

I Edinburgh gjennomfører man modigere bibliotekvisjoner enn å konkurrere med litteraturhusene.

AV RUTH ØRNHOLT
FYLKESBIBLIOTEKSJEF I HORDALAND

Tidspunktet har aldri vært bedre for bibliotekene til å delta i samfunnsplanleggingen og til å peke på hva bibliotekene kan tilby, mener Edinburghs tidligere biblioteksjef Liz McGettigan, – Særlig hvis vi forstår at digital utvikling og ny teknologi ikke er en trussel, men noe som gir nye muligheter til å gjenskape oss selv og til å tilby innovative tjenester.

Litt tilfeldig oppdaget jeg Edinburgh som bibliotekby i desember 2012. Hordaland fylkeskommune gir byen juletre hvert

” Å renovere hovedbiblioteket har ikke blitt prioritert fordi det har vært viktigere å få på plass bibliotek som betyr en forskjell i hvert enkelt lokalsamfunn.

år, og dette året skulle lederne i Kultur- og idrettsavdelingen være med på begivenheten. Vi hadde i oppdrag å skaffe oss kontakter på hvert vårt felt i de dagene vi var der.

Jeg møtte et biblioteksystem og en biblioteksjef som har sterk tro på bibliotekets viktige rolle i framtida, optimisme og pågangsmot, som smitter over på politikkere og vises igjen på tilbudet av digitale og fysiske bibliotekstjenester.

Hva er nøkkelen til suksess? Kan vi lære av en by som har vel så store økonomiske utfordringer som Oslo og mange andre norske byer? Mye er likt det som skjer i mange norske bibliotek, men det er tatt noen grep som peker i en litt annen retning enn det som er trenden i Norge akkurat nå. Kanskje er *det* forskjellen som gir uttelling på budsjettene?

Bydelssentrum med bibliotek

Edinburgh har tradisjonelt hatt frittstående bibliotekbygg. Nye biblioteket blir nå samlokalisert med andre offentlige tjenester, for å danne sentrum (eng: hub) i bydelene. Dette gir effektiv og god utnyttelse av fysiske bygninger og offentlige goder. «Hubbene» har kommunale tjenester og tjenester i samarbeid med andre partnere.

I Craigmillar, en ganske nedkjørt bydel med lav sosial status, kjempet man i årtier for å få nytt bibliotek. Løsningen kom da man ble del av bystyrets strategi for å styrke bydelssentrene. I januar 2013 åpnet et signalbygg med bibliotek i første etasje og med integrert skranke for politi, brannvern, skatt, helsetjenester og andre offentlige kontorer. Bibliotekkaféen er ikke bare til brukerne av senteret, men også kantine for alle som jobber i der. Biblioteket har 51 åpningstimer i uken for-

delt på alle dager unntatt søndag. De seks ansatte samarbeider med andre etater om flere tiltak for å øke levestandarden og nivået på utdanningen til innbyggerne i bydelen. Biblioteket blir brukt for å nå forskjellige målgrupper med ulike tiltak. Frivillige tar også del i aktivitetene og har oppgaver i biblioteket.

I 2012 åpnet Drumbrae Library and Community Hub i en forstad vest for byen. I dette bygget er det også nabolagspoliti, offentlige møterom og en rekke kommunale tjenester. Spesielt er et dagsenter for eldre, et læringscenter og støtte til små foretak.

Liz McGettigan mener at anerkjennelsen gjennom nasjonale priser, målbare resultater og ståpåviljen i personalet, har gitt politikerne tro på bibliotek og ført til investeringene i de to nye bibliotekene.

Fengselsbibliotek

Biblioteket i Saughton fengsel ble åpnet i eget tilbygg i 2008. Det hadde 12.500 besøk det første året. Dekorasjoner og møblering er gjort av de innsatte selv, noe som blant annet vises på en vegg som består av et svært bilde av en skog badet i sollys.

Fengselsbiblioteket har prosjekt rettet mot innsatte og familiene deres og samarbeider tett med de ansatte i fengselet. En fange sier i et intervju med BBC at han tidligere ikke hadde greid å konsentrere seg om lesing og hadde svært lav leseferdighet. «*I have to admit that reading is now a hobby for me. I love it and I would be lost without it as it's helped me through my sentence.*»

Ungdomsbibliotek – L4U

I noen områder av byen opplevde bibliotekene at ungdom bråkte, drakk og drev hærverk. Bibliotekpersonalet tok tak i problemene sammen med en rekke partnere. Det ble igangsatt spesielle lesetiltak basert på å stimulere fantasi og interesser, IT-kunstprosjekt (Computer Crazies Club) og grafittiprojekt. Registrert asosial adferd i nabolaget ble redusert med 60 prosent, og biblioteket vant en pris fra «The Scottish Executive Standing Up To Antisocial Behaviour Scheme».

Edinburgh er hovedstad i Skottland, med ca. 480.000 innbyggere.

Byen har 28 faste bibliotekavdelinger og seks bokbusser. Det er 260 ansatte i systemet.

19 av bibliotekene har de siste årene blitt modernisert og fornyet innvendig, og det er åpnet to nye bydelsbibliotek. Det er planer om renovering av hovedbiblioteket som er fra 1890, men det er ikke fattet endelig vedtak om oppstart av dette.

Det er nå seks Libraries 4 Youth-prosjekt i byen der en del av biblioteket er innredet av ungdommene selv. L4U-sone-ene er moderne møblert, avslappende, ungdomsvennlige og åpne. De har interessante nye bøker, grafiske romaner, DVDer, Playstation og Wii-spill. Typiske arrangement er mannlig mentoring, DJ-workshops og kurs i skjønnhetspleie. Tiltaket har ført til økning i besøk og utlån, forbedret oppførsel og en positiv respons fra lokalsamfunnet. Ved å utnytte bibliotekets fortrinn som lavterskeltilbud, har man fjernet noen av barrierene som bidrar til sosial ekskludering og gitt ungdom tilgang til tjenester som har hjulpet dem til å utvikle lese-, lærings- og livsferdigheter.

WOW-faktoren

De renoverte og nybygde bibliotekene har blitt utviklet ut fra sine egne forutsetninger og med stor grad av brukermed-

virkning. Målet er at folk skal si: Wow! Det skal være travelt, spennende, stimulerende, inspirerende. Det skal ha beholdt skjønnheten i det tradisjonelle, samtidig som det peker framover. Folk skal bli overrasket over rommene. Bøkene skal formidles digitalt gjennom nye elektroniske media og bilder, det skal være utstillinger og konferanselokaler, det skal være enkelt å orientere seg, lyst, moderne, kreativt, bråkete, stille og åpent for alle.

I verktøykassen som brukes ved renovring, er målet å skape fleksible rom med utstillingsmøbler, farger og skilting, fantastiske rom som går fra å være bråkete og livlige til stille og fredfylte, og det skal legges til rette for «gressing» på hyllene. Bibliotekene skal være barne- og familievennlige og i forkant av utviklingen. Det må tas høyde for at folk besøker bibliotek av mange ulike grunner.

Prisdryss

Biblioteket i Edinburgh ble kåret til det beste i Storbritannia i 2012. Juryen pekte spesielt på tjenestene til leserne som er vanskelig å nå, nettstedet, bibliotekappen, bruk av sosiale medier og støtten fra lokale myndigheter. De nye bydelsbibliotekene, moderniseringen av mange avdelinger, fengselsbiblioteket og de mange leseprosjektene, blant annet for dyslektiske barn og eldre lesere, ble også trukket fram.

I 2010 vant fengselsbiblioteket CILIPs (tilsvarende NBF) «Libraries Change Lives Award». I 2011 fikk man den skotske designprisen for det digitale prosjektet «Whose Town», som er et samarbeid med museum og arkiv i Edinburgh.

Ved utdelingen av prisen i 2012, sa juryen at «Edinburgh Libraries & Information Services are “innovative on so many fronts, full of energy, bang up to

^ **Integrert.** I Craigmillar er biblioteket integrert i resten av bydeladministrasjonen.

< **Avslappende.** Det er nå seks Libraries 4 Youth-prosjekt i Edinburg der en del av biblioteket er innredet av ungdommene selv. L4U-sonene er moderne møblert, avslappende, ungdomsvennlige og åpne – ja, også for litt «eldre ungdom».

<< **Byutvikling.** I Craigmillar, en ganske nedkjørt bydel med lav sosial status, kjempet man i årtier for å få nytt bibliotek. Løsningen kom da man ble del av bystyrets strategi for å styrke bydelssentrene.

date and unafraid of the future». Providing a template for libraries everywhere to be inspired by.»

Look to Scotland?

I Edinburgh prioriterer man de kommunale budsjettene ut fra samfunnsmessige målsettinger. På Edge-konferanse i fjor sa Mark Turley, som er *Director of Services for Communities*, at det er lettere å prioritere bibliotek ut fra denne tankegangen, enn om man kun ser på det som en lovpålagt oppgave. Budsjettsituasjonen for biblioteket i Edinburgh har vært omtrent på linje med andre store bibliotek i Storbritannia. Biblioteket har også måtte tåle kutt de siste årene. Utviklin-

gen har vært mulig gjennom effektivisering, rasjonalisering i bruk av personale og kreativ bruk av budsjettet, som Liz McGettigan uttrykker det.

Mye er oppnådd gjennom partnerskap med andre offentlige etater, brukerfokus, effektiv markedsføring, bruk av positive nyheter og et solid politisk eierskap. Ved at biblioteket spiller en rolle for å løse reelle problemer i samfunnet har politikerne fått øynene opp for bibliotekets potensiale. Dette vises ikke igjen i økte budsjetter, men på at biblioteket får mindre kutt enn andre etater, og på at det blir investert i nye og renoverte biblioteklokaler.

Mange bibliotek i Norge samarbeider med andre aktører og gjør en stor forskjell i sine bydeler og kommuner, men får ikke belønning i form av politisk anerkjennel-

se. Endringene i biblioteklovens formålsparagraf fører til at norske bibliotek vil fokusere mer på aktiv formidling og på å være offentlige arenaer for samtale og debatt. Dette svarer på noen behov, men tilfredsstiller vi virkelige behov i lokalsamfunnene ved å bruke store ressurser på dette?

I Edinburgh gjennomfører man modigere bibliotekvisjoner enn å konkurrere med litteraturhusene. Politikerne i byen er overbevist om at gode bibliotek gjør en forskjell i folks liv og er med på å bygge kunnskapssamfunnet.

Å renovere hovedbiblioteket har ikke blitt prioritert fordi det har vært viktigere å få på plass bibliotek som betyr en forskjell i hvert enkelt lokalsamfunn. I Oslo burde man kunne ta seg råd til begge deler. ■

Kilder:

- Bibliotekets nettside: <http://www.edinburgh.gov.uk/libraries>
- Rapport fra 16 bibliotekarere i Hordalands studietur høsten 2013: <http://www.hordaland.no/Hordaland-fylkeskommune/Kultur/Fylkesbiblioteket1/Arkiv-fylkesbiblioteket/2013/November/Studietur-til-Skottland/>
- Liz McGettigan: Unafraid of the future – Edinburgh's next generation library and information services: <http://library.ifla.org/103/1/081-mcgettigan-en.pdf>
- The Edge conference: <http://edgeconference.co.uk/>

Vil lokke flere til biblioteket

Ny barneavdeling, bibliotekskafé og møteplasser for enda flere språkgrupper, er noen av planene bybibliotekar ved Malmö stadsbibliotek, Torbjörn Nilsson, røper.

TEKST OG FOTO: SIDSEL VALUM
FRILANSJOURNALIST

Lys og mørke, er tema for høstens program i 2013 for Malmö stadsbibliotek. Det ble innledet ved høstjevndøgn med besøk av en av byens lysdesignere. Høstens program er rikholdig, og fyller 40 sider i en fargerik brosjyre biblioteket har laget.

Kulturinstitusjon

– Sveriges bibliotekslov sier at alle byer skal ha et bibliotek. Det betyr at bibliotekene er viktigere enn alle andre kulturinstitusjoner. Jeg synes biblioteket er himla spennende som kulturinstitusjon. Et teater forteller kanskje 20 historier på ett år, her har vi 550.000 historier bare i våre samlinger, fri entré og lange åpningstider, sier en strålende blid Åsa Sandström, som er enhetssjef med ansvar for bibliotekets satsing på barn og unge, i tillegg til skjønnlitteratur.

Hun har tidligere jobbet som teater-

produsent, med magistergrad i kulturadministrasjon, og viser frem dagens barne- og ungdomsavdeling.

I bibliotekets eget læresentrum forteller prosjektleder Stefan Wahlstedt om tilbudet til voksne i rommet med rundt 30 pc-er og Mac-er med en lang rekke avanserte program, som Indesign, Illustrator og bildebehandlingsprogram. Her sitter det unge og voksne ved så å si hver eneste maskin, og to ansatte er tilgjengelig for å gi råd og veiledning.

– Vi skal være en ressurs for voksne studerende etter skoletid. Etter de tre første årene er evalueringen god, og vi har fått støtte til en ny treårsperiode, forteller Wahlstedt, som selv har utdanning og erfaring som både bibliotekar og lærer.

Han er en av tre ansatte pedagoger i prosjektet, og har håp om at det populære tilbudet etter hvert skal bli permanent.

Besøkstall

Nesten hver dag er det arrangementer for barn eller voksne i biblioteket, som har cirka 3000 besøkende daglig, eller rundt én million besøk i året. Den internasjonale forfatterscenen har siden starten i 2009 hatt besøk av internasjonalt kjente forfattere som Paul Auster, Bob Hansson og Carsten Jensen. Vår norske Karl Ove Knausgård har vært gjest der, og i desember kommer Åsne Seierstad.

– Vårt besøkstall har vært ganske uforandret de siste årene, og utlånstallet går ned. Det som trekker opp er økende besøk på våre nettsted, sier øverste leder for de 120 ansatte ved Malmö stadsbibliotek, bybibliotekar Torbjörn Nilsson.

Han forteller at biblioteket jobber systematisk for å lokke til seg flere av byens innbyggere.

Malmö

- Sveriges 3. største by etter Stockholm og Göteborg.
- Cirka 309.000 innbyggere
- Over 40 prosent av befolkningen har bakgrunn fra andre land
- 174 nasjonaliteter og cirka 150 språk er representert (2011)
- Ung befolkning. Nær halvparten (48 prosent) under 35 år
- Malmö stadsbibliotek (bildet) med sitt nye tilbygg, har omkring 3000 besøkende daglig.

(Kilde: Wikipedia)

– *Hvilken betydning har strategien «The darling library of the world» for bibliotekets virksomhet i dag?*

– «The darling library of the world» var et fantastisk markedsføringskonsept, som vi forvalter fruktene av i dag. Det var en visjon, en strategi for å starte et forandringsarbeid, men så møter man virkeligheten, og vi må tilpasse oss den, slår Torbjörn Nilsson fast.

Han overtok etter danske Elisabeth Tank, som ledet forandringsarbeidet, i februar 2013.

– Noe av det som står fast fra «The darling library of the world», er at vi har gått fra å være et bibliotek som bygger på boksamlinger, til digitale samlinger og møteplasser som man kan nå hjemmefra. Vi er i den digitale virkeligheten i dag, men det pågår ennå en omstilling til det digitale bibliotek, forteller han.

Han er stolt av den flotte, arkitekttegnede biblioteksbygningen, som ofte får studiebesøk av ulike grupper, og som har lokket journalister fra hele verden til Malmö for å lage reportasjer om et av byens nye «flaggskip». Men han er mest opptatt av å fylle huset med innhold som skal komme stadig flere av byens innbyggere til gode.

– Det finnes mange som ikke er biblioteksbesøkende i dag, og vi må forandre vår virksomhet for å tilpasse oss for eksempel folk som ikke snakker svensk så bra. Biblioteksloven sier at vi skal jobbe målrettet mot grupper som vi skal henvende oss særskilt til. Det gjelder for eksempel grupper med annen språklig bakgrunn, barn og unge, minoriteter og funksjonshemmede, sier han.

I biblioteket er det i dag mange møteplasser for ulike grupper.

– Vi er kommet litt på vei, men vi ønsker å skape en mer fordypende møteplass for barn og unge, der de kan gjøre mye mer enn i dag, som å lage mat sammen med personalet, sier Torbjörn Nilsson. Han røper planer om en ny avdeling for barn og unge i 2014, i tillegg til en bibliotekscafé i den del av bygningen som heter Ljusets kalender, som har store glassruter ut mot Slottsparken.

– Jeg tror på at vi skal lage relasjoner med mennesker, for eksempel personer med persisk som morsmål, og at vi kan gjøre det ved å lage møteplasser, arrangementer, som de vil vende tilbake til. Ikke bare én gang, men hundre ganger. Ikke bare i ett år, men i mange år, sier han for å illustrere sin biblioteksfilosofi.

På sporet av alt

Knausgård skriver en selvbiografi og gir den ut som roman, mens det var omvendt med Proust. Han skriver en roman forkledd som selvbiografi, sier professor Karin Gundersen.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Bibelen. Du kan bruke Proust som du kan bruke Bibelen, mener Karin Gundersen. – Du kan alltid slå opp hvor som helst i verket og finne noe som trøster, nærer, overrasker og gir deg et nytt blikk på livet. (Foto: Trond Isaksen)

Det første bindet av *På sporet av den tapte tid* i Karin Gundersens språkdrakt kom ut i fjor og høstet mange lovord. Etter planen skal bind nummer to komme før sommeren – og hele det store verket være fullført i 2017.

– *Hvor mye går det ikke an å oversette, og hvor mye "blir igjen" – og er det siste noe som bekymrer deg?*

– Man kan få med seg hele Marcel Proust over i det norske. Man kan gjendikte til slik som Proust må bli på norsk, og i det ligger det en begrensing, men det samme gjelder på tysk, engelsk og alle språk, sier Gundersen. Hun mener Proust ikke er i noen særstilling i forhold til andre forfattere – til tross for sitt svært særpregede språk med lange, innfløkte setninger og grammatiske konstruksjoner som

knappt finnes på norsk – men at det vesentlige forskjellen er tid. Oversetteren trenger lenger tid med Proust enn de aller fleste andre forfattere, understreker hun.

Forhold mellom mennesker

Og det er nettopp tid Prousts verk dreier seg om. Til tross for at *På sporet av...* tilsynelatende handler om en mann av

aller høyeste borgerskap som beveger seg i det aller høyeste selskapslivet i Paris for hundre år siden, en elegant herre som stadig går på mottagelser og konserter og spaserer i parker og på den franske landsbygda, som har et sterkt forhold kunst, som ikke har noen jobb, men tilsynelatende utømmelig pengepung, som besøker familie og venner – deriblant den oppdiktete hertugfamilien som er toppen av denne

– Det du nevner nå er et tidsbilde, et vitnesbyrd om den franske adelen og høyborgerskapet omkring 1900, mens borgerskapet var på vei opp og adelen på vei ned. En fantastisk kilde til hvordan samfunnshierarkier endres – for de som måtte være interessert i det. Men det interessante ved Proust er hans beskrivelse av forholdene mellom mennesker – vennskap, kjærlighet, mor-sønn, far-datter, alle typer

som måtte komme av kritikk, skjer heller indirekte ved hvordan han beskriver henne drivende ute i regnet, med fiolett ansikt ?

– Alt Proust skiver om er formidlet av en bevissthet og av sansninger. Vi kommer inn i et sinn som sanser og legger merke til – enten det gjelder mennesker eller naturfenomener, hagtorn, himmelen, skyene.

Mine sansninger, mitt begjær

– I første del av først bind er det nesten mer hagtorn og glassmalerier og kirketårn enn betraktninger av mennesker?

– Det er en interessant observasjon. Men det kan være et mysterium eller noe grufullt over et tre også, som med mennesker. Jeg-personen, som ikke er den samme som personen Proust, strever med å forstå andre mennesker, og forstår mye, men samtidig er det mye han ikke forstår. Han forklarer og kommenterer sin egen mangel på innsikt, og ofte får vi høre hans oppfatning av en person eller et fenomen på flere tidsplan samtidig. Først hva han tenkte da han var i situasjonen, deretter kan han si "men siden forsto jeg at ". For hans blikk er alt gåtefullt, ingenting er klart med en gang, men det blir klarere etter hvert. Alt som omgir ham, mennesker og natur, er tegn som må tydes, tegn som griper inn i hverandre.

– Han går stadig frem og tilbake i tid, gjerne i en og samme setning..?

– Alltid. Derfor er tiden så grunnleggende hos Proust. Romanens tittel fremhever tiden som en person nærmest. Den tapte tid er den "personen", instansen, han skal finne til slutt. Vi er inne i fortellerens hode hele tiden, fortelleren som ikke er Proust, og han forsøker å finne ut hva tiden er, hva kunsten er, hva kjærligheten er, hva døden er – og døden og tiden henger jo sammen. Det blir kunsten som seirer over døden til slutt. For det ligger noe tidløst i kunsten, i den store kunsten.

– Mange lesere har oppfattet hovedpersonen nærmest som forfatteren selv, og det er vokst opp en hel liten skog av bøker og teorier om hvilke faktiske personer som stod modell for de ulike andre personene i verket. Du understreker ofte at fortelleren ikke er Proust selv, hvorfor er det så viktig?

Åpent. Marcel Proust (1871-1922) har skapt et univers som leserne kan gå inn i, det er ikke som en selvbiografi, som er et mer lukket univers.

oppdiktete sosiale kransekaken, hertugene av Guermantes – skal man ikke ha skrapet så mye i overflaten før man oppdager at den handler om mye mer. Det er dette mye mer som fascinerer Gundersen.

– Prousts adel og høyere borgerskap versus det norske livet – uansett hvor man kommer fra, du er selv fra Malm – blir det ikke litt fjernt og irrelevant?

menneskelige relasjoner, hvor innfløkte de er, selv de som vi ofte mener er enkle. For eksempel er verkets jeg-person glad i bestemoren sin, men forakter henne også, og synes det er noe ubehagelig ved henne. Hun er impulsiv og ikke så salongfåhig.

– Men mye av denne persontegningen er ganske indirekte? Den sier ikke mye om hva fortelleren mener om bestemoren, det

– For det første insisterte Proust på det selv. Han hadde skrevet en roman hvor helten er en mann som ikke var ham selv, selv om den er skrevet i jeg-form. Å bruke seg selv og sine erfaringer er noe annet enn å skrive om seg selv.

For det andre er det store forskjeller mellom Prousts liv og fortellerens liv, som at Proust var homofil, mens fortelleren i romanen er heterofil og mange av de andre figurene er homo- eller bifile.

Men aller viktigst er det at Proust har skapt et univers som leserne kan gå inn i, det er ikke som en selvbiografi, som er et mer lukket univers, "slik var det faktisk". Prousts univers har en dybde som inviterer leserne til å tenke: "Men dette er jo mine erfaringer, mine sansninger, mitt begjær, min angst".

Gro hadde rett

– I forordet til boken din om Proust, «Kunsten eller livet», skriver du at man stadig oppdager noe nytt i "På sporet av den tapte tid", noe å lære, bevegelse av, utfordres av, underholdes av. Hva er du blitt mest beveget av i Proust?

– Mange ting, men det jeg beundrer mest, og som griper meg gang på gang er hans evne til å kombinere bittesmå hverdagslige ting med de virkelige store spørsmålene, slik at man ser hvordan et evighetsperspektiv skjuler seg i hverdagen. Det glemmer vi stort sett fordi vi ikke har tid til å se etter, eller ikke legger merke til ting, eller ikke ønsker å se det. Men hovedpersonen, som jo ikke har noen jobb og ingen rutiner i hverdagen, som kun går i selskaper og spaserer turer på landet, han ser det for oss. Han observerer hvordan folk oppfører seg og snakker og hvordan blomstene og fuglene og himmelen og skyene og trærne og blomstene ser ut og hva de minner om. Og han vrir et kunstverk ut av dem hver gang, det er helt utrolig.

– Proust lager et univers hvor alt henger sammen med alt, men han mente ikke det samme med det som Gro Harlem Brundtland, kanskje...

– Jeg siterer Gro Harlem Brundtland i "Kunsten eller livet" og jeg mener det i fullt

alvor! Hun ble mye latterliggjort for å si at alt henger sammen med alt, og det kan lyde som et rene nonsens, men det er jo egentlig veldig godt sagt – og en dyp sannhet.

– Noen ganger opplever jeg at Prousts sammenslyngede metaforer som noe utrolig vakkert, som skjøre glassmalerier i en intrikat gotisk kirke. Andre ganger blir de intense, slyngende metaforene for mye for meg, jeg får litt åndenød. Blir det aldri for mye for deg?

– Aldri! Jeg har kommet over åndenøstdiet, men det er en treningssak. Man må lese "På sporet av " noen ganger, så bare lener man seg tilbake full av beundring. Hvordan går det an å se så mange sammenhenger på én gang! Hvordan det går an å se noe nytt i selv forterpede metaforer – som blomstrende unge piker! Det blir aldri klebrig hos Proust. Jeg tror det kommer av klangen og rytmen i språket – prøv å lese noen setninger høyt.

Kjærligheten dekonstrueres

– De fleste av de som overhodet har lest Proust, har nok kun lest første bok. Hvor mange ganger har du lest hele verket?

– Fra begynnelse til slutt, sammenhengende: to ganger.

– Ikke mer? Det var beroligende...

– Det tar flere måneder å lese hele, så du må ha sammenhengende tid. Jeg har lest deler av det mange ganger, første bind minst fire ganger. Når du har lest det hele en gang, kan du dukke ned hvor som helst og finne noe du kan bruke. Du kan ta delene fra hverandre og stokke om på og lese deler av setningene også, i hvilken som helst rekkefølge, som om du tar opp en skulptur og eksaminerer den fra alle kanter.

Du kan alltid slå opp hvor som helst i verket og finne noe som trøster, nærer, overrasker og gir deg et nytt blikk på livet. Noe til trøst eller advarsel eller hva som helst. Du kan bruke Proust som du kan bruke Bibelen. Det mener jeg faktisk, så sitér meg på det.

– Den delen av første bind som heter "Swanns kjærlighet" kan leses, som du

skriver i "Kunsten eller livet", som en dekonstruksjon av den romantiske kjærligheten. Vi snakket om å bli grepet av Proust i stedet – blir du grepet av hans syn på den romantiske kjærligheten?

– Kjærligheten er vår egen konstruksjon, ifølge Proust. Vi skaper vårt kjærlighetsobjekt selv. Som Swann skaper sitt bilde av Odette, som har lite med den faktiske Odette de Crécy å gjøre. Han forelsker seg fordi hun ligner på et bilde av Botticelli. Før han oppdager at hun ligner et kunstverk, er han ikke forelsket. Det kan man bli grepet av eller deprimeret av hvis man blir overbevist av det – for det Proust sier er at kjærligheten bare kan mislykkes.

Troløs og flott

– Og Odette er jo fæl – pengeglad, pyntesyk, løgnaktiv, utro og overfladisk – og Albertine, som hovedpersonene forelsker seg i senere i verket, er enda verre?

– Albertine er helt avskyelig. Men her er det også en dobbelthet, som alltid hos Proust. Ingen er slik du tror de er når du møter dem først. De er bedre eller verre eller annerledes, de har skjulte sider som åpenbares etter hvert.

Mens Swann er forelsket i Odette, besatt av henne, er han ulykkelig. Han gifter seg etter at han har sluttet å elske henne, fordi hun blir gravid. Men det virker som et relativt lykkelig ekteskap. Et fornuftige ekteskap ikke ulikt slik som var vanlig før kjærlighetsekteskapet kom på moten rundt 1800. Før det var ekteskap allianser, samfunnsinstitusjoner som skulle sikre familien og etterslekten.

Når vi møter Odette igjen i siste del av første bind virker hun som en god mor for Gilberte, og hun er den mest elegant damen i salongene i Paris, får vi høre. Den måten Proust beskriver henne på, gir henne en egen verdighet.

Jeg liker faktisk Madame Swann! Odette har alltid hatt sansen for skjønnhet, det ser man også i den måten hun innredet leiligheten sin på da hun var Swanns elskerinne. Hun har kinesisk skjembrett og skulpturer og arrangerer hortensiaer så det er en kunst. Så ja, samtidig som hun er

Tålmodighet. – Det tar flere måneder å lese hele verket, så du må ha sammenhengende tid, sier Gundersen. – Jeg har lest deler av det mange ganger, første bind minst fire ganger. [Foto: Trond Isaksen]

dum og troløs og ukultivert, er hun samtidig en flott kvinne – et kunstverk. Hun kan plasseres mange steder – eller ingen steder.

Stadig ute av korkværeleset

– Tror du at du ville ha likt Marcel Proust hvis du kunne tidsreise og hadde truffet ham? Og hva hadde du spurt ham om?

– Bortsett fra at jeg hadde vært stum av beundring, ville jeg sagt at det var veldig dumt av ham å gå i operaen med bronkitt en ekstremt kald novemberkveld. For bronkitt var alvorlig den gang. Den utviklet seg til lungebetennelse, og han døde 51 år gammel. Han skulle holdt seg hjemme slik at han hadde rukket å lese korrektur på de siste tre bindene. Vi vet ikke om

de siste tre bindene er slik som Proust hadde ønsket dem for han gjorde mange revideringer i siste øyeblikk.

– Og hvis du hadde snakket med ham, så kunne du selv ha dukket opp i romanen?

– Som Wedel Jarlsberg som ble til prinsen av Faffenheim. Ja, si det. Proust had-

de sikkert spurt meg ut i detalj om hva jeg hadde gjort akkurat den dagen, for det var sånn han var når han traff folk. Han ga seg ikke, for han trengte det for å samle stoff. Han ville vite alt i detalj, helt fra de han snakket med hadde stått opp om morgenen. "Nei ikke hopp over noe. Det må ha skjedd noe mellom den hendelsen og den hendelsen," pleide han å si. Og han hadde sikkert spurt om hvordan det går an å leve i Norge. Alt utenfor Paris var jo provinsen, og Norge virkelig langt fra sivilisasjonen.

– Proust skal ha ligget til sengs i årevis mot slutten av livet sitt, mens han frenetisk skrev og skrev og skrev om, i soveværelset hvor han hadde lagt inn kork i veggene for å beskytte seg mot lyder utenifra. Men han beveget seg ut i blant?

– At han var sengeliggende og bare lå og skrev i ti år er en myte! Han hadde astma og holdt mye sengen, men han gikk i soareer og mottagelser, på konserter og i operaen.

En roman i oss alle

– Din nyoversettelse er en revidering av Anne-Lisa Amadous kritikerroste oversettelse fra 1963 til 1992. Føler du deg noen ganger litt illojal overfor Amadou, som var din kollega og venninne?

– Tvert imot. Anne-Lisas tekst er så fremragende og på et så høyt nivå at den tåler mer enn det småtteriet jeg har holdt på med her. Ellers hadde jeg ikke gjort det. Nei, jeg tror hun ville ha satt pris på det.

– Proust sammenligner skrivning av sin roman med oversetting: " når det gjelder denne vesentligste boken, den eneste sanne boken, tilkommer det ikke forfatteren å finne den opp, i ordets alminnelige betydning, for den eksisterer allerede i hver og en av oss, han må oversette den. En forfatters oppgave og plikt er oversetterens." Hva mente han?

– Det er et bilde på det jeg allerede har sagt: Når han flytter det han har inne i seg over i fiksjonen, over i en verden han skaper og som helten hans lever i, er det en oversettelse. Det er det motsatte av å bare sette seg ned og skrive om seg selv. "Over-

settelsen" blir en metafor på å skape, gjøre livet ditt om til et kunstverkt, med all din kunnskap, alt du har inni deg, alt du har følt og erfart og ikke minst lest – Proust trekker jo veldig på alt han har lest.

Du er ikke født forfatter, hovedpersonen i "På sporet av " var heller ikke det. Han prøver seg, men til å begynne med er det ganske klossete. Etter hvert skjønner han at hans egen erfaring må oversettes – ses på avstand – utenfor han selv. Du ser ikke det du selv er en del av. Han må nok ha ment at vi alle går med en bok inni oss, men veldig få lærer seg å "oversette" den og blir forfattere.

– Har du hatt ditt eget Madeleinekake-øyeblikk da du så hele fortiden din stige opp av en tekopp?

– Nei, jeg har ikke vært så heldig, dessverre! Da hadde jeg vært en berømt forfatter, jeg også, og det hadde jo vært morsomt. Og krevende. Hvis man har *På sporet av den tapte tid* som mal, vil man bli konstant misfornøyd med seg selv. Så man kan like gjerne lese Proust om igjen

Gundersen har ikke så stor sans for den del av den nye, norske «bekjennelseslitteratur»-bølgen som ofte viser til Proust som oldefaren for genren. Det er noe annet de holder på med, mener hun, når de bare skriver om seg selv. Proust derimot skriver en roman i form av en vordende forfatters selvbiografi.

– Knausgård skriver for eksempel en selvbiografi og gir den ut som roman, mens det var omvendt med Proust. Han skriver en roman forkledd som selvbiografi, sier hun.

Houellebecq størst i dag

– *Hvordan synes du de norske forlagene følger med i fransk litteratur i dag, og hvilken forpliktelse har forlag til å følge med i ulike lands litteratur?*

– Etter mitt syn er den største franske forfatteren i dag Michel Houellebecq, og han blir alltid oversatt, så der har vi ikke noe å klage over. Den tendensen vi ser i Norge og andre nordiske land nå, er at man oversetter mellom de tre skandinaviske språkene. Oversettelser fra svensk og dansk kan ha fortrenget andre språk som fransk og tysk.

Ikke fra engelsk selvsagt. Underlødige amerikanske romaner på 700 sider blir gjerne oversatt, og de selger. Men man må jo forstå at forlag også skal tjene penger – de er ikke offentlig finansierte – slik at de også kan gi ut for eksempel Proust. Men jeg synes de viktigste bøkene også på andre språk kommer ut på norsk. Vi får ikke alt, men vi får det viktigste, sier professor Karin Gundersen og legger bestemt til:

– Jeg synes også at kulturforlagene er flinke til å gi ut klassikere. Det finnes en viktig støtteordning til oversettelse i Kulturrådets innkjøpordning, og den har ført til mange gode oversettelser av viktige bøker. ■

Karin Gundersen

- Professor i fransk litteratur ved Universitetet i Oslo
- Født 1944.
- Oppvokst i Malm. Faren jobbet på maskinverkstedet i Fosdalen bergverk. Moren var hjemmeværende.
- Gift med universitetslektor i filosofi Jan Brage Gundersen, som døde i april 2013.
- Begynte å lese «På sporet av den tapte tid» i forbindelse med Anne-Lisa Amadous seminar om Proust, som gikk over flere semestre på begynnelsen av 1970-tallet.
- Har bl.a. oversatt fem bøker av Stendhal, tekster av Derrida og Tristan Tzara og skrevet om Stendhal, Sartre og Roland Barthes.
- Bastianprisen, Doubloug-prisen og Kritikerprisen samt den franske ordenen Palmes Académiques. Hennes bok om Proust «Kunsten eller livet? Hva Marcel Proust kan lære oss om tvetydigheten i alt som er» og hennes revidering av Amadous oversettelse av første bind av «På Sporet av den tapte tid» kom ut i 2013.

Bibliotekleseklubber blomstrer i Danmark

De siste årene er leseklubber blitt et svært populært innslag ved folkebibliotekene i Danmark. Noen bibliotek har over 100 slike klubber. I tillegg kommer de mange private klubbene, som kan låne hele boksett på bibliotekene, forutsatt at tittelen ikke er for ny, skriver avisen Politiken i en reportasje om fenomenet.

Leseklubbene er også engasjert for å nominere kandidater til Politikens Litteraturpris for 2013. Forlagene har donert de foreslåtte bøkene, som deretter inngår i bibliotekenes utlånsmasse. Et flertall av klubbene har ifølge avisen foreslått den unge danskpalestineren Yahya Hassans diktsamling, som handler om å vokse opp i et innvandremiljø. Avgjørelsen var ventet i slutten av januar. ■

Danske bibliotek forfaller

At publikum i dag kan låse seg inn på biblioteket hele tiden bare man har et sykeforsikringsbevis og et innloggingsnummer, er vel og bra. Men samtidig forfaller biblioteket som institusjon. Den utvidede åpningstiden har nemlig vært en ren innsparingsøvelse, mener den kjente danske kulturjournalisten Karen Syberg i en artikkel i avisen Information.

Hun mener det ikke er heldig at biblioteket bare blir brukt som et sted for henting og avlevering av bøker. En sammenhengende bibliotekpolitikk krever nemlig bibliotekarere med en kulturell horisont, som de gir videre til bibliotekets brukere. Syberg mener også at det er blitt vanskeligere for foreninger å få låne biblioteklokalene til arrangementer på kveldstid. ■

Frie priser ga større boksalg i Danmark

Etter at Danmark i 2000 innførte frie bokpriser, er prisene gått ned både på skjønnlitterære og faglitterære bøker, og salget har økt. Det er også blitt flere salgssteder og flere lesere, viser en ny rapport fra den danske Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen.

51 prosent av forbrukerne som er spurt i rapporten, støtter derfor liberaliseringen, mens 31 prosent mener at det ikke er noen forskjell. Bare 8 prosent er ifølge Berlingske misfornøyd.

Dansk Forfatterforening mener derimot at både de frie prisene og digitaliseringen har ført til at bestselgere, typisk kriminalromaner, nå preger markedet. De frie prisene ser dessuten ut til å ha gitt høyere priser på barnelitteratur, noe som også kan henge sammen med økt bruk av elektroniske medier og med at bibliotekene nå kjøper inn færre bøker. ■

Tempelhof i Berlin blir bibliotek

Den historiske flyplassen Tempelhof i Berlin, som ble nedlagt i 2010, kan nå bli bibliotek. Før jul drøftet nemlig bysenatet en plan om å gjøre stedet til et gigantisk sentrum for kulturaktivitetene i Berlin, med sentrallibiotek, barnebibliotek, utstillingsplasser og restauranter og med sitteplasser for i alt 3200 besøkende. Blir planene vedtatt, kan biblioteket komme til å være åpent 16 timer i døgnet, hele uka, melder The Guardian.

Tempelhof, som ble anlagt i mellomkrigstiden, er særlig kjent for den amerikanske luftbroen i 1948 da Sovjet stengte all annen trafikk til byen. Etter lukkingen har det vært debattert hva flyplassen skulle brukes til, og en endelig avgjørelse var ventet i 2014. Venstrepartiet Die Linke mener imidlertid at planene er for omfattende, og krever en folkeavstemning. ■

Haiku

– japanske kortdikt med stort nedslagsfelt

når songen din tek slutt
nattergal
er du berre ein grøn fugl

øksa ved foten av treet
der fuglane ennå
bygger reir

tilgi meg
vidunderlege rose
nå må eg sove

Den japanske diktformen haiku, er nok blant de mest kjente litterære formene i verden. Ganske kjent er også de tre største haiku-dikterne Bashō (1644-1694), Busson (1716-1783) og Issa (1763-1827). Det er også en form som lever videre både i Japan og i resten av verden. Mange skriver og leser haiku-dikt, og interessen er stor. Derfor er det også skrevet mye om haiku både i bokform og på Internett. Så den som vil vite mer, har mye å ta tak i. Men hva er haiku? Ofte blir haiku forklart som korte dikt på tre linjer, med 5-7-5 stavelser. Selv om mange tradisjonelle haiku-dikt følger dette mønstret, så har det blitt brutt av alle de store haiku-dikterne.

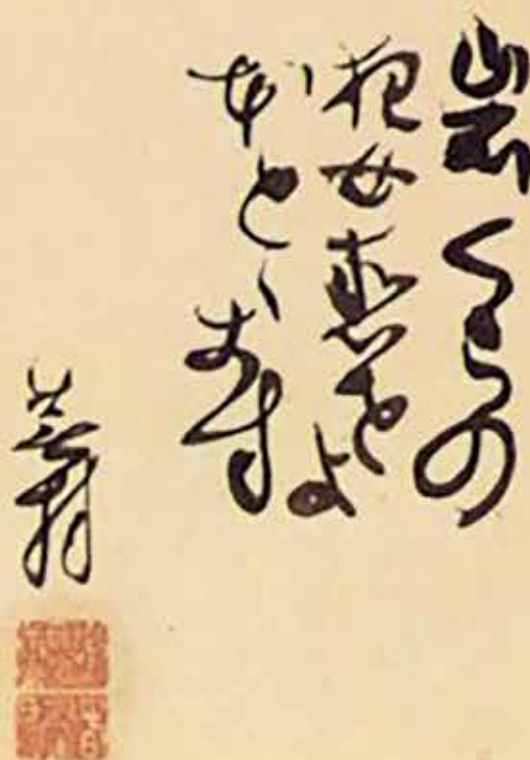
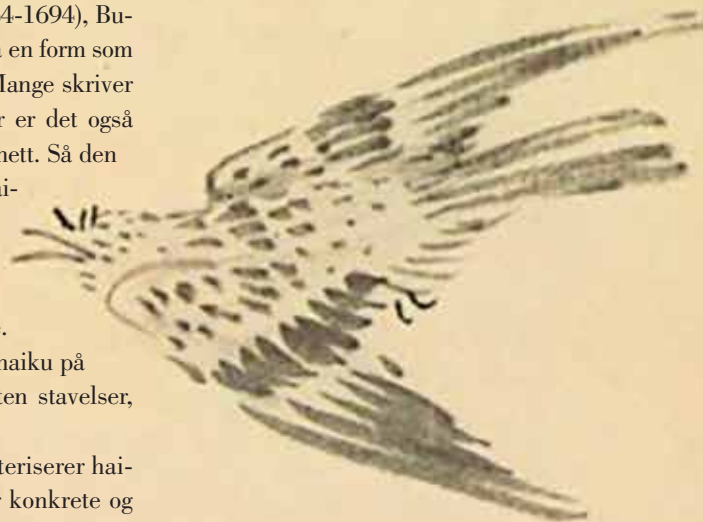
Dessuten er det jo selvsagt slik at de som skriver haiku på andre språk enn japansk, ikke tilpasser seg sytten stavelser, men får diktene til passe til eget språk.

Så det er selvsagt andre ting også, som karakteriserer haikudikt. Diktene har en nærhet til naturen, de er konkrete og språket ligger tett opp til vanlig dagligtale. Kjent for de fleste, er at det også skal være en kopling til årstider. Denne referansen til årstider heter kigo og et haiku-dikt ble ikke regnet for å være ferdig uten, disse referansene var konvensjonelle og godt kjent. Men for oss her i den vestlige verden er det ikke like lett å ta disse referansene, det kan være forskjellige dyr og planter – eller istapper, snø og nakne trær. Så noen ganger kan vi jo selvsagt gjøre oss kvalifiserte gjetninger, om det ikke er tydelig nok. Uansett vil vi nok ofte være oppmerksom på at haikuen er plassert i tid og på naturelementet. Disse diktene er nok ofte også mer konkrete og ikke like subjektive som den naturlyrikken vi er vant til. Et annet fremmedelement er kanskje tilknytningen disse diktene har til zenbuddhismen. Noe som blant annet gjør at dikterne forsøker å sette sitt meningsskapende ego til side.

Dette, sammen med den korte formen, gjør leseren til medforfatter. Man må samarbeide med dikteren om å gjøre diktet ferdig. Siden det er så få ord, blir diktet åpnet og kan bevege seg i mange retninger. Hvordan vi personlig reagerer på bildene i diktet, former i stor grad opplevelsen av å lese det. Nå er det jo slik at all kunst oppfordrer til interaktivitet, vår forventingshorisont og våre erfaringer er styrende i vårt møte med kunstverket. Men kanskje mer i møte med disse korte diktene, enn det meste annet. De oppfordrer til å senke tempoet og dvele ved ordene og bildene de skaper. Så fyller vi på med mening og følelser. Det er spennende å se hva en så knapp form kan inneholde og fylles med. Diktene jeg har valgt, er hentet fra Paal-Helge Haugens bok *Haiku – 200 norske versjoner*. De viser selvsagt kun en brøkdel av hva haiku-diktningen har å by på, men jeg håper at det er nok til å vekke appetitten deres. Så er det bare å utforske denne rike tradisjonen på egenhånd. ■

AV STEFAN ANDREAS STURE,
LÆRER OG LYRIKKENTUSIAST

Les mer:

Paal-Helge Haugen: *Haiku – 200 norske versjoner*, Bokklubbens lyrikkvenner 1992

Robert Hass: *The Essential Haiku*, Harper Collins 1994

DU, KOR DEILIG!

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Det var på den tida redaksjonen i radioen hadde kontakt med lyttarane sine via brevs form. Det var tida for den gode kvalitetsradioen. Den som kunne dukke opp alle slags dagar. Til og med på sundagar. Med spennande opplesingar og konkurransar. Og eg var ein slik som tok utfordringa. Eg svarte på konkurransar. Og ringte inn.

Ein gong skreiv ei ganske dårleg juleforteljing. Handskrive. Ei noko klisjéfull forteljing om ein julenisse, med ei ganske uforståeleg handskrift. Eg kan ikkje skjønne at redaksjonen skjønte kva eg hadde skrive. Og kanskje gjorde dei det heller ikkje? Likevel. Rett etter jul skjedde noko som seinare vart ståande som ein magisk inngangsport for mi seinare lesing.

Ein bleik januardag dumpa ei bok ned i postkassa heime på Stord. «Brødrene Løvehjerte» av Astrid Lindgren. Eit litt sånn overromantisk cover. Blomstrete, men vakkert. Mor mi elsker Emil, så det var Emil eg kjende frå min barndom. Men denne

boka hadde eg aldri gitt eit andre blikk. Så kven var eg? Eg var 13 år. Ikkje blant dei populære. Men ikkje upopulær heller. Berre heilt vanlig. Eg spelte i korps. Og hadde eit par venner. Og ein storebror som var mykje rundt forbi. Det var ikkje like mange distraksjonar den gong, som det er for dei som er 13 år no. Det blei no til at eg opna boka ein kveld. Kanskje det var ein måndagskveld. Eg syns det passar at det var ein måndagskveld. Inne på det vesle soverommet mitt der døra var tapetsert med klistremerke. Eg las ei side, ei til og endå ei. Og så byrja eg å grine. Eg byrja storgrine.

Dette ville sikkert ikkje ha kome som eit sjokk på søskena mine. Dei var vant med at eg grein frå eg var liten. Av ingenting. Og søsken kan ha ein tendens til å feste seg ved fyrsteintrykket. Men eg visste sjølv at eg ikkje hadde grine på lenge. Og i alle fall aldri av ei bok.

Eg grein av at Jonatan berga Kavring. Dødssjuke Kavring som berre låg og hosta. Og som alle visste skulle dø. Men ingen

ville seie det høgt. Det var berre det at Kavring hadde høyrte det av damene som var på besøk og fekk sydd kjolane sine av mor hans. Tenk at han gjorde det! Tenk at Jonatan ofra sitt eige liv for å berga bror sin!

Det er noko med måten Astrid Lindgren skildrar det på. Så ordknappt og økonomisk. Ikkje sentimentalt. Berre heilt rett. For så å la lesaren få heile resten av det herlege og skumle eventyret etterpå. I Nangiala. Brevduene med dei fantastiske, vakre namna. Grufulle Katla. Dei sanne heltane og dei fæle svikarane. Dette var rett bok til rett lesar på rett tid. Eg var frelst.

Av alle ting og eg anar ikkje kvifor, valde eg maskinskriving som valfag på ungdomsskulen i 8.klasse. Eigentleg var det eit fint fag, for læraren fulgte ikkje så nøye med på kva me gjorde og me kunne gjere stort sett kva me ville, utanom å spele kort. Då vart han sint. Så eg bestemte meg. Eg ville skrive. Eg ville skrive som Astrid Lindgren. Eg ville skrive vidare på

Gode venner. Brødrene Løvehjerte i Kirsebærskogen. Karl, også kalt Kavring [Lars Söderdahl] og storebror Jonatan [Staffan Götestam]. [Pressebilde]

«Brødrene Løvehjerte.» Eg ville skrive min «Brødrene Løvehjerte.» Det var «fan-fiction» omtrent 20 år før eg visste at dette omgrepet fanst.

Når det gjeld skriving har eg alltid vore svært ambisiøs. Eg hadde alltid grandiose forventningar til stilane mine. Og blei like sjokkert kvar gong lærarne ikkje såg mitt sanne potensial. Men av ein eller annan grunn gjekk det ikkje så godt å skrive som Astrid Lindgren. Sjølv om eg brukte dei same namna som henne. Sjølv om eg følte meg fullt opp av hennar skrivande (h)and, så blei alt saman berre ein matt kopi. Til slutt slutta eg å prøve.

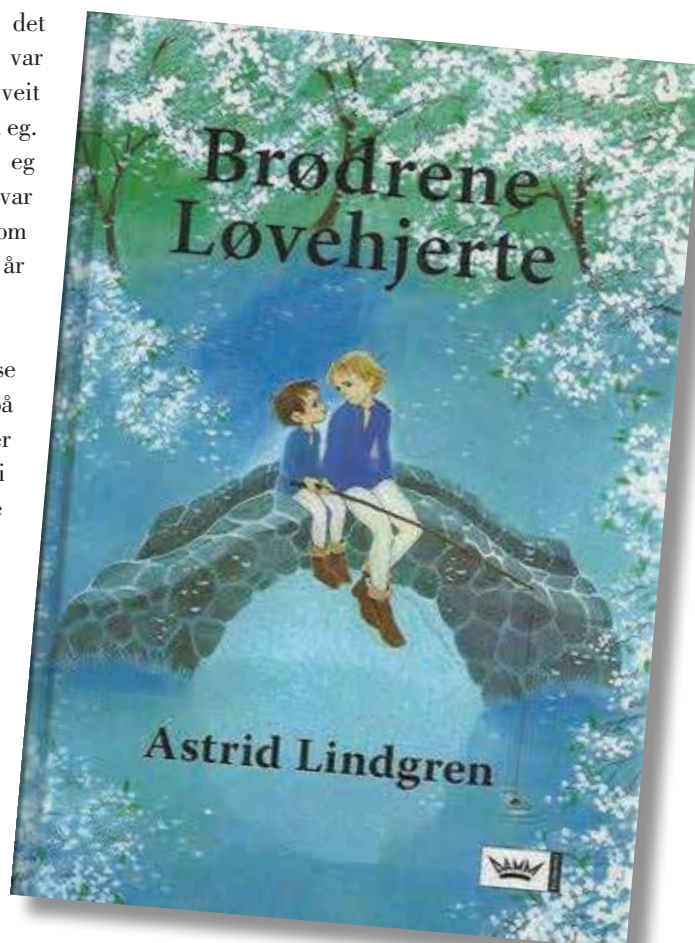
Det er lenge sidan eg har lese «Brødrene Løvehjerte» no. Og kanskje det blir lenge til også. Av og til er det sånn at veldig fine ting må porsjonerast ut i veldig små dosar. For elles kan dei fløyelsmjuke minna plutselig bli sett i eit anna, skarpere lys, som kjennest feil. Likevel er eg viss på at noko av magien er der enno.

Eg har høyrte at Astrid Lindgren hadde ein spesiell inspirasjon i forbindelse med denne boka. Ho hadde mellom anna vore på ei togreise og sett ein enorm soloppgang. Det må ha vore på vinteren. Og det må ha vore litt av ein soloppgang. Og hovudet hennas må livleg ha byrja dikta på kjernen i forteljinga. Kanskje dei store og veldige

kreftene, det gode og det vonde. Kanskje det var Katla ho såg? Eg veit ikkje. Men ein ting veit eg. Ho var inspirert. Og eg likar å tenkje at det var den inspirasjonen som treffe meg om lag 20 år seinare.

Som bibliotekar i desse åra her tenkjer eg ofte på Astrid Lindgren. Det er spesielt eit sitat frå dei vakre og ettertenksame stykka ho har skrive om i den vesle perla «Samuel August frå Svedestorp och Hanna i Hult.» Lindgren skriv der at ho ofte får spørsmålet, har boka ei framtid? Ho parerer det elegant med å svare, har brødet ei framtid?

Og kva veit me vel eigentleg om framtida? Det eg veit er at denne vakre boka sette meg inn i ei verd som gjorde at eg gløymte meg sjølv og mi eiga verd for ei stund. Det var ei bok som fekk meg til å tenkje: Kan det skje igjen? Det var ei bok som fekk meg til å leite

vidare. Eg hadde opplevd dette fine. Slike magiske timar som berre forsvinn av seg sjølv. Du, kor deilig! ■

Eventyrland. Karl og roverhøvdingen Mattis i eventyrlandet Nangijala. [Pressebilde]

Spenner buen for «VinterLes»

Fem bibliotekarer fra like mange bibliotek i Nord-Østerdal tyr til dramaturgiske virkemidler for å kapre flere voksne lånere når de er på turnè med «Kortreist Lesetips» – en del av det toårige leseprosjektet «VinterLes».

TEKST OG FOTO: JON IVER GRUE
FRILANSJOURNALIST

Med god hjelp av en profesjonell teaterinstruktør har de sydd sammen et program der pil og bue, flere telefoner, en vaskebøtte, et fyrtårn og en teddybjørn er sentrale i forestillingene.

De forskjellige effektene er hver for seg et symbol på handlingen i noen favorittbøker som «bibliotekeriljaen» i Alvdal, Follidal, Os, Rendalen og Tolga leser utdrag fra og anbefaler.

– Vi prater med folk som vil ha anbe-

falinger om nye bøker hver eneste dag, men nå gjør vi dette på en annen måte. De som er ute etter tips om nye bøker, får et større spenn i utvalget når vi slår oss sammen på denne måten. Alle har sin egen smak og stil, sier prosjektleder Inger Marie Bergene.

Målet med leseaksjonen er å øke lesegledden og lesekompetansen hos voksne. Prosjektet har sin bakgrunn i «SommerLes» for barn i alderen 0-13 år. Den har foregått i regionen de siste åtte årene og

har fått barn til å lese mye mer om sommeren.

«VinterLes» går i korthet ut på at lånerne registrerer seg på en app, eller på et av bibliotekene som er med. Dermed får de et fysisk eller digitalt lesekort der de noterer ned bøkene de låner og leser i perioden 15. oktober – 1. mars. Prosjektet hadde kickoff med leseinspirator Liv Gade i fjor høst. Til avslutningen av første sesong i vår vil Ingar Sletten Kolloen komme for å presentere noen av sine biografier.

PÅ TURNÈ: Prosjektleder Inger Marie Bergene (fra venstre), bibliotekar Marina Pettersen i Follidal, bibliotekar Anne Thoresen i Alvdal, bibliotekar Anne Kristin Rødal i Os og biblioteksjef Ellen Vibeke S. Nygjelten i Tolga.

De som er med på «VinterLes» vil være med i loddrekning av premier. Både bøker og en Ipad kan de som er heldige vinne.

Nasjonale og regionale midler

Turnèen «Kortreist Lesetips» hadde premiere på Tolga bibliotek 7. januar, og var så innom de fire andre bibliotekene. Den ble avrundet på Alvdal bibliotek 20. januar.

– Hedmark fylkeskommune støtter turnèen med 15.000 kroner. Ellers har vi fått 245.000 kroner i midler fra Nasjonalbiblioteket det første året. Neste år har vi fått tilsagn om 250.000 kroner fra Nasjonalbiblioteket og har søkt 20.000 kroner i bibliotekmidler fra Hedmark fylkeskommune, sier Inger Marie Bergene. Bibliotekene i Nord-Østerdal har tidligere gjennomført flere prosjekter i fellesskap. I tillegg til «SommerLes» har de hatt fellesprosjekter finansiert av Fritt Ord og Biblioteksentralen.

– Vi føler at dette løfter oss. Hverda-

gen er travel og relativt ensom, men samarbeidsprosjektene gir ny energi og entusiasme. Vi er store kommuner geografisk sett, men har få innbyggere. Bemanningen varierer mellom en og to stillinger, og med så få ansatte er det vanskelig å gjennomføre prosjekter alene. Sammen får vi det til, sier Bergene.

Jaktet på flere samarbeidsprosjekter

Hun forteller at bibliotekene i Nord-Østerdal jaktet på flere samarbeidsprosjekter, da biblioteksjef Torgeir Aasbrenn i Alvdal kom opp med ideen om «VinterLes». Samtidig spurte voksne lesere om de ikke kunne sette i gang noe i samme gate som «SommerLes» for dem også.

– «SommerLes» startet som et samarbeid med PP-tjenesten i regionen, som observerte at barn leste dårligere etter en lang sommerferie enn de gjorde våren før. Det lærerne sier til oss, er at de merker stor forskjell etter at vi fikk barna til å lese mer om sommeren. Leseprosjektet har vært en suksess, og har nå spredd seg til andre bibliotek i fylket. I regionen er det svært høyt utlån til barn, og flere av bibliotekene har de siste årene ligget på «landstoppen» i så måte. Vi tror at «SommerLes» er noe av årsaken til dette, fortsetter Bergene.

Leseprosjektet for voksne vil vise om de enkle motiveringstiltakene som er brukt for barn også fungerer for dem. Før bibliotekarene la ut på turnè, hadde de tre øvingsdager med teaterinstruktør Betine Fiskaa Johannessen i Teater i Fjellregionen (Ttrafo). Ifølge Bergene var det et fruktbart samarbeid.

– Et av delmålene i prosjektet er at vi skal bli bedre til å formidle bøker enn det vi har vært tidligere. Vi kan mye om bøker, men fant ut at vi trengte hjelp til å formidle dem på en mer spennende måte. Med å presentere to bøker hver får vi en stor spennvidde og viser mangfoldet i nyere litteratur. Samtidig viser det hvor forskjellige vi er, fastslår hun.

Litteraturformidling er viktig

Fylkesbiblioteksjef Karianne Aam forteller at fylkesbiblioteket for noen år siden fattet en strategisk avgjørelse om å støtte opp om regionale og lokale prosjekter i fylket.

– I kompetanseplanen vår er litteraturformidling et av de aller viktigste kompetanseutviklingsmålene. Sånn sett var dette et veldig naturlig prosjekt å støtte. Vi var klar over at «VinterLes» også søkte Nasjonalbiblioteket om midler, og ser det som positivt at prosjektet får både nasjonal og regional støtte, sier hun. Aam synes det er viktig å gi bibliotekene muligheten for å prøve ut nye ting. Spesielt ettersom det i den nye formålsparagrafen står at bibliotekene skal være en møteplass og formidlingsarena for debatt.

– Med «VinterLes» er den aktive rollen med formidling av litteratur og en arena for offentlig debatt tydeliggjort. Det kreves en helt ny kompetanse og kjernekompetanse for å formidle litteratur, og jeg synes det er veldig spennende å bruke en teaterinstruktør, sier hun. Fylkesbiblioteksjefen har vært aktivt med på leseprosjektet med å registrere inn bøker hun selv har lånt og lest, og synes det er artig å se hvordan prosjektet fungerer i praksis.

– En annen viktig ting er overføringsverdien. Hvis et prosjekt er vellykket i én region er det enklere å etterkomme søknader om midler til tilsvarende prosjekter i andre deler av fylket. Det er helt klart et mål for oss, sier hun.

God dialog med publikum

Ut fra tilbakemeldingene da «VinterLes»-turnèen hadde premiere på Tolga, var det i hvert fall mye som tydet på at leseprosjektet treffer midt i blinken hos målgruppen.

– Veldig artig at bibliotekarene presenterer bøker på nye måter. Med enkle midler levendegjorde de fortellingene på en bedre måte enn bare å stå og prate. «SommerLes» for barn har gått i mange år, og det er veldig fint at de nå gjør det samme for voksne, syntes de to lånerne Bjørg Inger Ryalen og Britt Løkken.

Biblioteksjef Ellen Vibeke S. Nygjelt-en kjenner publikummet godt og var strålende fornøyd etter forestillingen.

– Vi får overveldende positiv respons, og det er mye utlån av bøker som vi leste utdrag fra her i kveld. Da vi sto der, følte jeg at vi hadde en veldig god dialog med publikum. Dommen fra dem lover veldig bra, smiler hun. ■

*Det er den draumen me ber på
at noko vidunderlig skal skje,
at det må skje –
at tidi skal opna seg,
at hjarta skal opna seg,
at dører skal opna seg,
at kjeldor skal springa –
at draumen skal opna seg,
at me ei morgonstund skal glida inn
på ein våg me ikkje har visst um*

Olav H Hauge

”.. at dører skal opna seg, at kjeldor skal springa”

«Det er den draumen me ber på, at noko vidunderlig skal skje», siterer den nye kulturministeren.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Når en ny kulturminister blir utnevnt, sitter kulturlivet på nåler. Skepsisen er til å ta og føle på. Det blir vel nok en gang en som ikke har noe greie på kultur, mumles det i krokene. For «kulturlivet» – hvordan det nå enn måtte defineres: forfattere, billedkunstnere, skuespillere, musikere, de som styrer de kulturinstitusjonene, skravleklassen, alle som leser Morgenbladet – har helt spesielle krav til en kulturminister. De synes det er rimelig at han eller hun har helt spesielt god greie på kultur.

Men som vi vet er ikke alle kulturministere Åse Kleveland eller Ellen Horn, som begge helt klart var innenfor kulturlivets indre sirkler, skjønt nybegynnere i politikken. Noen kulturministere er gamle rever som vil opp og frem, og kultur kan være en av brikkene på veien – les Giske. Andre er sitt partis nye nøkkelhullsblomst og kommende store håp, eller med andre ord Hadia Tajik. Og andre igjen har trofast tjent sitt parti i alle slags posisjoner og jobbet med det de store gutta definerer som egentlig teller, det Norge lever av, og nå står tilfeldigvis kultur på programmet. Noen må jo ha den posten også, og i forhandlingene mellom de blåblå må kabalen opp på en eller annen måte.

Thorhild Widvey (H) har vært oljeminner og statssekretær i Fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet. Men hva leser hun av bøker? Er hun mer enn middels interessert i kultur?

Alltid en ny mulighet

Vi er har fått innvilget intervju hos statsråden, i multidepartementspalasset i Akersgata rett ovenfor den nå tomme høyblokken. Som alltid når man intervjuer en statsråd, innbyr situasjonen ikke akkurat

til spontanitet. På den andre enden av langbordet sitter Thorhild Widvey selv, ca ti plasser lenger ned, helt på den andre enden av bordet sitter hennes kommunikasjonssjef, Hanne Gjørtz. Hvis vi skal forsøke å sirkle inne kulturministerens egne kulturinteresse, er ikke arbeidssituasjonen ideell. Men vi går på med krum hals. Spørsmålet nummer én er hva hun leser – akkurat nå og vanligvis.

Thorhild Widvey er med på notene, hun spretter opp og henter mobiltelefonen der hun har satt inn favorittdiktet av Olav H Hauge. Det er navnet hun først kommer på. Hun tolker diktet som et uttrykk for optimisme, for at man stadig kan endre kurs eller finne noe nytt i livet....» *at hjarta skal opna seg, at dører skal opna seg», leser hun.*

– Det forteller at vi alle har et håp, at drømmen er grenseløs, at vi går og venter på noe. Jeg tror det er viktig å ha et håp i livet drømmer, noe å strekke seg etter, sier hun om Hauges dikt "Det er de draumen me ber på».

– Slutten, om at vi skal gli inn på en ukjent bølge, kan vi jo også tolke som døden?

– Slik tenker jeg ikke på det. Jeg ser på det som at vi stadig møter nye veikryss i livet hvor vi stadig kan ta nye valg.

Bønder, sjomenn – og mor

På spørsmål om flere poeter, svarer Widvey beredvillig og raskt, uten å nøle. Først Hauge og deretter Hans Børli og Kolbjørn Falkeid – ingen av dem utpregede Høyremenn akkurat. Olav B Hauge var som kjent gartner i Ulvik, mens Børli var tømmerhogger i Eidsskog og Falkeid var til sjøs i unge år og har en sterk tilknytning til hjembyen Haugeund. Widveys egen far, Aksel, var også til sjøs da hun vokste opp på Torvastad på Karmøy utenfor Haugeund.

– Nå gleder jeg meg til å ta fatt på Roy Jacobsens «De usynlige» om kulturen langs kysten ved en liten bygd i Nordnorge.

– Jacobsen har jo gjort et poeng av at han er medlem av Arbeiderpartiet?

– Det betyr ikke noe for meg!

– Hva lærer du ved å lese, eller hvordan utvikler du deg ved å lese eller hva gjør det med deg å lese skjønnlitteratur?

– At språket utvides, at man får bedre litterær forståelse. Men også at litteratur setter ting i perspektiv, man kjenner seg igjen kanskje. Det rører noe i en emosjonelt. For eksempel «Mors gaver» av Cecilie Enger, som jeg synes er en vidunderlig bok, en varm beskrivelse av tidsepokene som skifter. Vi som tilhører samme generasjon kjenner så mye igjen. Og denne fantastiske beskrivelsen av moren som får Alzheimer. Du vet, det forventes at antall Alzheimer-pasienter vil fordoble seg i løpet av de nærmeste tiårene. Et øyeblikk så skal jeg finne de nøyaktige tallene:

Hun slår fort opp på PCen hun har foran seg:

– 70 000 har Alzheimer i Norge i dag, og de har 300 000 pårørende. Her er det mange som kjenner seg igjen.

Høyreinnslaget

På spørsmål om hva slags litteratur hun leser når hun ikke leser skjønnlitteratur, svarer Widvey biografier. Hun nevner bøker om Nelson Mandela, Putin, Benazir Bhutto, Margaret Thatcher og Tony Blair. Slike bøker har hun gjerne med seg på lange flyreiser til utlandet.

– Det er mange politikere med på listen din. Liker du å lese om folk med makt?

– Fordi jeg har drevet med politikk så store deler av livet mitt, synes jeg det er interessant å lese om hvordan de utøver

Museumsbesøk. Kulturminister Thorhild Widvey besøkte i januar Norsk Teknisk Museum. Kulturministeren fikk omvisning på museet og fikk se både Vitensenteret og museets faste utstillinger. Statsråden fikk også et innblikk i museets planer for jubileumsutstilling om teknologi og demokrati som åpnes i april. Museet holdt også en presentasjon om sin virksomhet og framtidige ambisjoner. Foto: Ilja C. Hendel

makten og innflytelsen de har i sine politiske roller. Jeg kjente meg særlig igjen i den om Arne Rettedal.

– Men er ikke disse politikerbiografien veldig kjedelige? Enten har de en kritisk vinkling hvis de er skrevet av andre, eller et forsvar av alt de gjorde i posisjon, hvis skrevet av dem selv?

– Mange er veldig interessante, den om Erna («Prosjekt statsminister» av Frithjof Jacobsen, red.anm.) gir en god beskrivelse, men de aller kjekkeste er skrevet av Jan P Syse. Talene hans liker jeg aller best.

– Han var vittig og full av sitater, den fødte selskapstaler?

– Ja, helt fantastisk. Jeg siterer selv dikt når jeg holder taler, i selskaper og i politikken. Jeg siterte et dikt i min aller først opptreden under trontaledebatten

på Stortinget i 1989. Jeg snakket om å øke produktiviteten i samfunnet, opplyser hun – men kan ikke huske hvilket dikt det var.

Fra den ene sjangeren til den andre altså, mye poesi, en dæsj romaner og så politikerbiografier. Vi savner bare drama. Men så kommer også det også i løpet av samtalen, skjønt på en indirekte måte. Før hun ble statsråd, var Widvey i gang ned et masterprogram på BI om ledelse, makt og mening, og der inngikk blant annet nasjonale figurer som Ibsen, Munch og Ham-sun, får vi vite. Og det om Ibsen ser hun til å ha likt særlig godt.

Det norske i litteraturen

Ibsen leder oss inn på et politisk tornefullt spørsmål, nemlig hva norske elever lærer

av norsk litteratur for tiden. Det er blitt hevdet at de nå kan risikere å gå gjennom hele skoletiden og få et par dikt av Wergeland på pensum, og ellers ikke lære noe om den norske bokskatten. Så hva mener kulturministeren? Ikke nøyaktig hva norske skolelever bør ha på pensum, men hva synes hun selv er de viktigste verkene, hennes «personlige kanon», så å si?

Slike spørsmål skal man kanskje ikke stille en statsråd i 2013, etter at det kom ufine angrep mot den forrige kulturministeren med hentydninger som spilte på hennes pakistanske foreldre («Ikke min kulturminister»). Men vi gjør det allikevel, for det er vel ikke nødvendigvis suspekt generelt sett å lure på hvilke verk og forfattere en norsk kulturminister synes er de viktigste norske litteraturen?

Litt overraskende virker hun først positiv og på hugget og sier energisk at den utfordringen tar hun gjerne hvis hun får tenke på det og svare skriftlig om noen dager. I mellomtiden går vi videre. Krim er hun ikke noe særlig opptatt av, opplyser hun.

De sju hav

Vi leter i hjerneboksen etter flere innfallsvinkler. Barndommen pleier å være safe.

Widvey forteller at hun har en tvilling av motsatt kjønn og at faren fortalte mye fra reiser på Suezkanalen og Panamakanalen og andre fantasieggende steder langt der borte. Det tror hun har skjerpet interessen hennes for at det er en stor verden der ute.

– *Ble du lest for som liten?*

– Ikke av far så mye, for han var ikke så ofte hjemme, men jeg husker en slitt, skinninnbundet utgave av Asbjørnsen og Moe som mor eller far leste i når nettene ble mørke før jul. Det var veldig spennende. Far var med i motstandsbevegelsen under krigen og fortalte om det. Da det ble skrevet en bok om det, var han en av kildeene. Det var også spennende. Jeg så for meg hvordan han og kompisene hans gjemte radioer i kirken på Avaldsnes og på en låve.

– *Hva stod i bokhyllen i barndomshjemmet?*

– Ikke så mye. Jeg husker eventyrbøkene, og leksikon, som var veldig viktig for meg, jeg leste mye i dem. Og barnebøker, Stompa blant annet.

– *Hvilken bibliotekopplevelse har betydd mest for deg?*

– Mitt første møte var med skolebiblioteket. De hadde ikke så mye i hyllene den gangen, men jeg leste alt sammen. Frøken detektiv blant annet. Jeg husker godt at jeg syklet til folkebiblioteket på Torvastad hver mandag før korøvelsen, sier Widvey, som har en høyere offentlig profil på musikk enn hun har på litteratur. Hun spiller piano og gitar og var bare fjorten år da hun ble dirigent for koret i hjembygda.

– *Hvilken samfunnsrolle spiller bibliotekene?*

Her snakker hun villig vekk, for dette er noe Solbergregjeringen er opptatt av og har flagget allerede. Widvey slår effektivt opp i statistikken og opplyser at vi har 744 avdelinger i 450 biblioteker.

– Vi ønsker at bibliotekene blir en vik-

tig møteplass og debattarena i lokalmiljøet. Bibliotekene bidrar med informasjon til alle, dette er et terskelløst tilbud. Det koster ingenting å gå på biblioteket og man må ikke kjøpe noe eller spise noe. Minoritetsgrupper er ivrige brukere av bibliotekene våre, og det synes jeg er kjempeflott. Vi har mange flotte biblioteker, blant annet i Drammen, Bodø og Molde. Jeg kommer til å legge inn biblioteksbesøk når jeg reiser rundt i landet.

Ikke min rolle

Widvey vokste opp på et sted i landet der en del skoler har nynorsk som hovedmål, så det hadde vært interessant å vite om hun er særlig interessert i nynorsk litteratur, men her svarer hun indirekte ved å kort vise til at Olav H Hauge jo skrev på nynorsk.

Hun sier at kulturministerens oppgave er sørge for gode rammebetingelser for kulturen og ikke legge seg opp i kulturens innhold. Alle kunstnere må få komme til uttrykk med det de ønsker uten politiske føringer.

– *Så du vil for eksempel ikke at teatrene skal markere det ene eller det andre jubileumsåret med egne forestillinger?*

– Jeg kommer ikke til å ha fokus på slike mål i tildelingsbrevene til institusjonene. Kulturtilbudene skal være åpne for alle, men alle må ikke oppleve det samme kulturtilbudet.

– *Det er kommet en ny bok av Kristian Meisingset, som hevder at vi bare kan droppe idéen, som særlig Arbeiderpartiet har stått for i etterkrigstiden, om at politikerne må arbeide for at kulturen, herunder det i gamle dager kalte «finkulturen», skal ut til alle. Er du enig med ham?*

– Jeg har ikke lest boken så jeg har ikke så mye å si om den. Meisingset er bare en av stemmene i den politiske debatten, vi vil ha flere stemmer. Men jeg forventer ikke at alle individer skal nyttiggjøre seg av det samme tilbudet. Vi er alle ulike individer, det er en grunnleggende erkjennelse for meg. Noen leser dikt, noen vil gå i operaen, noen på konserter, noen vil skape selv. Men tilbudet må være der.

– *Hva synes du med dine idrettstudier om den gamle klisjeen: «Norge er ikke en kulturnasjon, vi er en sportsnasjon»?*

– Vi er en kulturnasjon. Og idrett er også en del av kulturlivet. Jeg har jobbet

mye med frivillighet, og vært med på å skape lokale tilbud, sier Widvey og flytter seg til skrivebordet for å markere at intervjuet nærmer seg slutten.

Kors uproblematisk

Statsråden ser sporty ut og er ujålete kledd i svart og grått. I halsen har hun et sirkelformet smykke i sølv med små glitrende steiner satt på en svart snor. På diverse bilder i media har hun imidlertid på seg en lite gullkors. Hun er klar på at hun er troende – det har hun sagt i tidligere intervjuer og det gjentar hun nå.

– *Du er jo ikke kirkeminister fra nyttår – er det et personlig valg?*

– Jeg er like mye minister for kirken som før, det er bare departementet som endrer navn, tilbake til det gamle navnet.

– *Jeg har sett flere bilder av deg med et lite gullkors i halsen. Det er jo blitt en del kontroverser rundt det å bære kors, blant annet ved at en TV-journalist fra NRK har måttet ta det av seg når hun leser nyhetene. Vil du ta det av i enkelte offisielle sammenhenger?*

– Jeg tenker ikke så mye på hva jeg har på meg og er ikke så opptatt av å pynte meg. Jeg bærer korset fordi jeg er kristen, det har jeg aldri lagt skjul på, og fordi det er et fint smykke. Men jeg har full respekt for andres religion. Når jeg er ute og reiser har jeg ofte korset på meg, og ingen har reagert negativt på det, ikke i Saudi-Arabia eller noen andre steder jeg har vært.

– *Hva er det viktigste i livet?*

– Meningen med livet må være å leve det. Og å være med på å overlevere denne kloden i bedre stand enn da vi overtok den. Og samtidig ha det litt moro og le litt mer, synes jeg.

(Etter intervjuet kommer de e-post fra Gjørtz, hvor hun forteller at Widvey allikevel ikke vil sende over noen liste med sine personlige norske favorittforfattere: «Det blir feil i forhold til rollen. En kulturminister skal ikke mene så mye om dette.»)

Noen dager senere kommer følgende fra statsrådens iphone: «Jeg leser veldig mye, og veldig mye forskjellig. Er glad i utenlandske biografier og historiske dokumentarbøker. Av norske forfattere er jeg spesielt glad i Herbjørg Wassmo, Olav H. Hauge og Kolbein Falkeid.» ■

Regjeringens litteraturpolitikk – hva slags?

Knut Olav Åmås oppsummerte, lett selvironisk, med å si at denne regjeringen ikke er revolusjonær. Den er konservativ på litteraturområdet, med en åpning mot digitale løsninger.

KRISTIN RØIJEN
LEDER I NORSK FAGBIBLIOTEKFORENING

Statssekretær Knut Olav Åmås inviterte 13. desember 2013 mange aktører i det norske litterære kretsløpet til debatt og innspill om den nye regjeringens litteraturpolitikk. Her var mange – fra Sigmund Løvåsen (Forfatterforeningen) til Kristenn Einarsson (Forleggerforeningen), Liv Gulbrandsen (Leser-søker-bok) til en representant fra Norsk studentorganisasjon (NSO). Paradoksalt nok var møtet lagt til samme dag som regjeringen gravla Bokloven. Det var også fredag den 13. – noe som Åmås spøkte med i sin velkomsttale. Hvilke perspektiv kom så fram på det to-timer lange møtet?

Første del av møtet var sammensatt av hovedaktørene: Forfattere, småforlag, forleggere og premissleverandører. De siste var Tore Slaatto (UiO) og Ove S. Halsos (Oslo Economics). Slaatto skriver om Bokavtalen og har inngående kunnskaper om dens forhistorie, Oslo Economics var noen av utrederne bak Boklov-forslaget.

Både Sigmund Løvåsen fra Forfatterforeningen og Tom Harald Jensen fra Forleggerforeningen, og alle de andre små og store aktørene, ønsket seg fortsatt fastpris. Kollektive avtaler gir trygghet for alle, og det unike produksjonsbildet vi har i Norge gjør at vi produserer mer litteratur enn både Sverige og Danmark. Det er mange virkemidler, som Innkjøpsordning og Bibliotekvederlag, og fond som forfattere kan søke på for å starte skriveprosessen. Men det har vært et uheldig skille mellom fag- og skjønnlitteratur. I de siste årene har dette bedret seg en del. Åmås forklarte at den nye bokavtalen som skal komme, blir en privatrettslig avtale mellom Bokhandler- og Forleggerforeningen. Noen tror dette handler om «privatisering», men dette er den juridiske betegnelsen på slike avtaler. Avtalen skal bli bedre enn Bokloven, og bedre enn den gamle bokavtalen, sa han.

Åmås pekte også på at Kulturbudsjettet er gitt en ny retning, med 656 millioner kr. mer enn

det var lagt opp til i 2013. Bibliotekenes 12,1 millioner til utvikling ble også nevnt. Gjennomgående roste de fleste innleiderne bibliotek som en viktig litteraturspredningsarena.

Sigmund Løvåsen var krystallklar på at litteratur skapes nedenfra av forfatterne, og at vilkårene ikke bør røkkes ved. Han frykter at fripris vil senke forfatterlønnen ytterligere, og at man må videreføre muligheten Forleggerforeningen og forfatter- og oversetterorganisasjonene har til å framforhandle et kollektivt avtaleverk.

To små forlag fikk ordet. Det var Juritzen og Skald – det siste et forlag som utgir nynorske barnebøker og nisjelitteratur. De er for små til å delta i bokavtalens ordninger, og strever med sin spredning og logistikk. I biblioteksektoren er vi vant til at store og små aktører finner sammen i konsortier – som BIBSYS, for eksempel. Hvorfor kan ikke dette skje med forlag også?

I dagligvaresektoren finnes det også vilkår, og samarbeid. Nå har nettopp Konkurransetilsynet slått ned på ICA – som ikke skal få ut dagligvarer via AS-KO-transporten. Tydeligvis må en vokse seg skikkelig stor i Norge for å bli en landsomfattende aktør – og i handel må du ha «muskler» for å få plass i hyllene. Dette er så forskjellig fra aktører i bibliotek som det kan bli!

Dette strever små forlag med, mens NFF i sitt høringsutkast skrev nettopp at ulike aktører må kunne finne sammen i vårt langstrakte land. Social økonomi kalles dette i Sverige – mens vi i Norge fortsatt kan kalle det kooperasjon.

Etter pause tok flere folk ordet. Elizabeth Sellevold fra Ebok.no mener man

Stolt. Statssekretær Knut Olav Åmås snakket varmt om bibliotekene.

Pris. Fripris eller fastpris på bøker var et gjennomgangstema når regjeringen i desember inviterte til innspill om framtidens litteraturpolitikk. Foto: Trond Isaksen.

ikke kan betale så mye for en fil, så vi må få vekk momsen. Uten moms kan Jo Nesbø's siste komme ned på ca. kr. 245,-. Hvis vi beholder moms på e-bøker, får vi lekkasje mot engelsk litteratur. Også Kristin Ørjasæter, som snakket om barnebøker, vil ha bort den engelske dominansen. Edmund Austigard var opptatt av at det er fagbøkene som virkelig er kilden til å holde det norske språket levende. Studenten fra NSO var enig, og opptatt av den store mengden norsk faglitteratur på pensumlister i UoH – noe som er en spesialisering av språket som ikke finnes i bredere form noe sted. Kan dette støttes bedre?

Liv Gulbrandsen fra Leser-søker-bok

ønsker også bredde – i innhold. Hun sammenlignet bøker med underbukser – og sa at Erna faktisk har catcha at ikke alle kan ha samme størrelse. Slik er det med bøker også, så skreddersøm er tingen. Forlag lager nå bøker til Liv og gjengen – som ikke har mye tekst på hver side. Disse leses høyt av tusen lesementorer over hele landet, til vanlige folk, i fengsler, på sykehus og i institusjoner.

Håkon Harket fra Press forlag ønsket bedre regulering av pris, og at avansen må ned. Forbrukerrådet ønsket at man skulle bruke mange flere kriterier enn pris for å selge bøker – ratinger, range-

ringer og omtaler av alle slag. Til slutt kom Oslo Economics, ved Ove S. Halsos, og forklarte at det er fullt mulig å likebehandle e-bøker og trykte bøker, og at det er politisk mulig å velge nivå på virkemidler, ut fra plikt – eller rett til- prinsipper: Moms, fastpris eller fripris? Dette kan gis til hele, eller deler av bokmarkedet. Politikere kan bestemme alt dette.

Knut Olav Åmås oppsummerte, lett selvironisk, med å si at denne regjeringen ikke er revolusjonær. Den er konservativ på litteraturområdet, med en åpning mot digitale løsninger. ■

Danskene interessert i norsk bibliotekledelse

IVA, Det Informationsvidenskabelige Akademi ved Københavns Universitet, har med interesse notert seg at universitetsbibliotekar Ane Landøy ved Universitetet i Bergen nylig har avlevert en ph.d-avhandling med arbeidstittelen Library Leadership in Norway, der hun har undersøkt norsk bibliotekledelse. En stor del av materialet bygger videre på en tilsvarende dansk undersøkelse, og spørsmålene er besvart av 244 norske bibliotekledere fra fag- og folkebibliotek.

Undersøkelsen viser blant at norske bibliotek i gjennomsnitt har langt færre ansatte enn de danske. Mens 80 prosent av de norske bibliotekene har under 25 medarbeidere, gjelder dette bare 24 prosent av de danske bibliotekene. Til gjengjeld trives 49 prosent av de norske biblioteklederne meget godt med arbeidet, mot bare 35 prosent av de danske. Nå er danskene svært interessert i å se hva de kan lære av norsk bibliotekledelse.

Nye roller for forskningsbibliotekene

Svensk Biblioteksforening forberedte på nyåret en konferanse sammen med Kungliga biblioteket, Stockholms universitetsbibliotek og Södertörns høyskolebibliotek en konferanse i februar måned om forskningsbibliotekenes nye roller innen vitenskaplig informasjon, og hvilke omstillinger og samordningsbehov dette vil kreve.

Bakgrunnen er at vitenskaplige publikasjoner stadig oftere blir tilgjengelige på internett. Selv rene forskningsdata blir mer og mer fritt tilgjengelig, og kravene på ytterligere informa-

sjon kommer bare til å øke. Til sammen vil dette bety at forskningsbibliotekenes tradisjonelle oppgaver, å samle, katalogisere og tilgjengeliggjøre informasjonsressurser for sin egen institusjon eller organisasjon, må kompletteres eller legges til rette også for utenforstående aktører.

På konferansen ville blant annet EUs krav om åpen tilgang til publikasjoner og data og bibliotekenes nye rolle når det gjelder åpne utdanningsressurser, bli belyst. Konferansen var fulltegnet allerede før nyttår.

Spår Facebooks død

En ny studie ved Princeton University i USA konkluderer med at Facebook vil miste 80 prosent av brukerne innen 2017, ifølge The Guardian.

Forskerne mener at Facebook-brukerne ikke lenger kommer til å føle seg avhengig av det sosiale mediet.

- Facebook har spredt seg som en epidemi, men vi begynner sakte, men sikkert, å bli immune mot nettstedets tiltrekning. Nettstedet vil miste stor oppslutning innen 2017, sier én av forskerne ved Princeton University til den britiske avisa The Guardian, som får støtte av flere forskere som sammenlikner det snart ti år gamle nettstedet med bølgepest.

20 år i dokumentasjonsvitenskapens tjeneste

I disse dager går professor Niels Windfeld Lund av og blir emeritus ved Universitet i Tromsø. Her startet han for 19 år siden den alternative bibliotekarutdanningen – dokumentasjonsvitenskap (dokvit) – som nå har vokst til Medie- og dokumentasjonsvitenskap med flere professorer og mange studenter. Bok og Bibliotek har snakket med ham om bibliotekarenes kompetanse, bibliotekenes utfordringer og forskningens muligheter.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Bok og Bibliotek: Du har vært sentral innenfor bibliotekforskning og -utdanning, både i Danmark og Norge, i et helt yrkesliv. Hva har du vært mest opptatt av?

Niels Windfeld Lund: Jeg har nok vært mest opptatt av bibliotekets rolle i samfunnet, spesielt folkebibliotekene i lokalsam-

funnet, som et kunnskapsverksted som forbinder lokalsamfunnet med resten av verden via bibliotekets samlinger og aktiviteter. Men jeg har ikke bare sett på biblioteket som en institusjon, men også på både bibliotekarens rolle og brukernes individuelle rolle og muligheter til å være personlig aktive og engasjerte i virksomheten.

Jeg ser på folkebibliotekarer på samme måte som skolelærere og prester, som noen som ikke bare er funksjonærer, men også har en moralsk ansvar for å engasjere seg i sitt arbeid og ha en mening om hva som er godt og dårlig, men samtidig er åpen for andres smak og synspunkter.

Ut i det grønne. Nå skal professor Niels Windfeld Lund først og fremst hjem til sitt hus på landet i Danmark og ut i hagen og dyrke blomster og grønnsaker og få jord under neglene. (Foto: Privat)

Bok og Bibliotek: Hvorfor var det viktig å bygge opp en bibliotekarutdanning i Tromsø?

Niels Windfeld Lund: Årsaken var ganske enkelt at det var mangel på fagutdannede bibliotekarer i Nord-Norge. Fram til dokvit uteksaminerte sine første bibliotekarer i 1998, var mange bibliotekarstillinger i landsdelen enten besatt av ikke-fagutdannede bibliotekarer eller med bibliotekarer fra Danmark eller Sverige som ofte reiste hjem igjen etter noen år, slik at man mange steder ikke hadde et oppdatert og stabilt bibliotekvesen.

Bok og Bibliotek: Bibliotekarutdanningen i Tromsø fikk en annen struktur og et annet innhold enn utdanningen i Oslo. Hvorfor det?

Niels Windfeld Lund: I forslaget fra komitéen som foreslo en utdanning i Tromsø, og i diskusjonen i bibliotekverdenen på slutten av 80-tallet, inkludert utdanningsmiljøet i Oslo, var man innstilt på at det skulle være en annerledes utdanning enn i Oslo. Man ønsket et opplegg som kunne bidra til nye perspektiver på feltet.

Men det skulle ikke være nytt bare for å være annerledes. Det handlet om å ta utgangspunkt i den nye situasjonen med nye digitale medier og nye dokumentformater. Den har nemlig store praktiske konsekvenser ikke bare for biblioteker, men også arkiver, museer og alle andre som trenger å dokumentere, framvise eller bevare kunnskap – eller uttrykk av politisk, kunstnerisk, kommersiell, religiøs eller administrativ art. Kandidatene våre skulle være åpne for å arbeide med folk i bibliotek med forskjellig faglig bakgrunn, sammen med andre institusjoner eller være med på å utvikle helt nye institusjonsformer uten å miste sin faglige identitet.

Vi ønsket å utdanne dokumentasjonsvitere som kunne arbeide som bibliotekarer, men også som dokument-kontrollører i Statoil, bildearkivarer på museer, webdesignere i bedrifter og liknende. Denne brede profilen har også i høy grad medvirket til at dokvik siden 2013 er blitt hjemstedet for det nye offisielle mediefaget på Det Ark-

tiske Universitet, slik at vi nå heter Medie- og dokumentasjonsvitenskap.

Bok og Bibliotek: Det var ikke bare enkelt å innføre navnet dokumentasjonsvitenskap?

Niels Windfeld Lund: Det er ingen hemmelighet at selve navnet dokumentasjonsvitenskap ofte har gitt både lærere og studenter et forklaringsproblem. Mange har spurt: «Jamen, hva er nå dokumentasjonsvitenskap for noe?» eller «Er dokvitere også «ekte» bibliotekarer?» Man kan jo også spørre om det bare finnes én riktig måte å være bibliotekar på? Jeg tror nok kandidatene våre har måtte kjempe en del ekstra for å bli respektert når de kom med våre nye perspektiver. Det var heller ikke helt lett innenfor akademia – den vitenskapelige verdenen – å forklare hva dokvit er, blant annet fordi man verken i Norge eller andre steder i verden har fagmiljøer som heter dokumentasjonsvitenskap.

Bok og Bibliotek: Hvordan ville du selv plassere faget?

Niels Windfeld Lund: Jeg pleier å si at det er en mellomting av medievitenskap og bibliotek- og informasjonsvitenskap. Vi er samtidig også en helt ny disiplin som går på tvers av de tre vitenskapelige hovedområdene humaniora, samfunnsvitenskap og teknologi- og naturvitenskap, siden vi studerer de fysiske, sosiale og kulturelle sidene av dokumentasjon. Denne spesielle profilen har internasjonalt hatt den fordel at selv om vi lokalt er et meget lite miljø, så har vi vært i stand til å etablere et internasjonalt dokument-forskningsmiljø, The Document Academy, med årlige konferanser siden 2003 i USA, Canada, Sverige og i 2013 i Tromsø.

Bok og Bibliotek: Har utviklingen av faget eller bibliotekområdet overrasket deg – positivt eller negativt?

Niels Windfeld Lund: Det er et vanskelig spørsmål, men jeg synes at bibliotekverdenen har en tendens til å forskanse seg og kjempe for seg selv og dermed miste en del muligheter til å lage allianser og

utvikle seg til nye intuisjoner. Jeg var derfor tilhenger av ABM-utvikling fordi man på mange områder hadde felles utfordringer, men verken A'en, B'en eller M'en ville oppgi sin selvstendighet. Jeg synes også man er svært forsiktig i forhold til e-bøker. Jeg vet godt at man er avhengig av avtaler med forlagene, på samme måte som man er det med hensyn til innkjøpsordningene. Jeg synes imidlertid man burde gi mer frihet til de lokale bibliotekene rundt i landet med henblikk på hva de vil ha i sine samlinger.

Bok og Bibliotek: Bibliotekarutdanningen verden over har blitt stadig mer akademisert de siste tiårene. Hva tenker du om det?

Niels Windfeld Lund: Vel, det er faktisk en vanskelig og krevende sak, hvis det skal være til gagn for begge parter, både forsknings- og bibliotekverdenen. Man risikerer en selvstendigjøring av forskningen som en følge av stadige krav om publisering i internasjonale tidsskrifter og i forhold til de interne forskningsmiljøene. Man kan godt for en stund isolere seg og studere bibliotek utenfra, men hvis det skal bli virkelig spennende bibliotekforskning, slik jeg ser det, må man som forsker også ha en fot godt plantet innenfor praksisfeltet. Ellers risikerer man å få både kjedelig forskning og kjedelige biblioteker.

Bok og Bibliotek: Kan man forske seg til et godt bibliotekvesen?

Niels Windfeld Lund: Ja, det tror jeg faktisk man kan. I de siste par årene har vi hatt et avsluttende bachelorprosjekt om *bibliotekrom* sammen med Troms fylkesbibliotek og utvalgte folkebibliotek i Troms. Her har vi arbeidet helt konkret med bibliotekrommet. Dette bachelorarbeidet kan med en stor fordel oppdateres til master-, ph.d.- og seniorforsker-nivå. Det handler om å knytte sammen praktisk utviklingsarbeid og forskning innenfor en konkret sammenheng.

Når kandidatene våre kommer ut i bibliotekene, er de aktive forskere, selv om de «bare» er bachelorer, vet at de har en evne til å til å reflektere over hva de gjør og

spørre «hva skjer hvis vi gjør det eller det?» – og så teste og evaluere det og dermed bidra til å utvikle bibliotekvesenet.

Bok og Bibliotek: Hva ser du som bibliotekenes største utfordringer i nærmeste framtid?

Niels Windfeld Lund: Å finne seg en plass i den nye digitale virkeligheten med et mangfold av medieformater. Biblioteket har meget store muligheter til både å dyrke sin klassiske rolle, være ramme rundt en herredømmefri samtale, å invitere til debatt og dialog og være både et fysisk rom og et kreativt online-forum, med prosjekter som for eksempel skrivebua.no, som er et av de beste bibliotekprosjekter noen gang.

Man må tørre å sidestille de forskjellige mediene. Ingen annen institusjon enn biblioteket har ansvar for en formidling helt på tvers av medieformene. Det betyr ikke nødvendigvis at bokhyllene må vekk, men bibliotekene må være en del av et bredt tilbud og det kan gjerne være i samarbeid med litteraturhus, kino, teater, konserthus og liknende.

Selv om jeg mener at man skal overlate ansvaret for samlingenes innhold til de lokale bibliotekene, mener jeg også at man fra sentralt hold burde arbeide mer for en samlet systemløsning, slik at man kan søke etter bibliotekmateriale fra ett nettsted – men det er nok en utopi.

Bok og Bibliotek: Hva skal du gjøre nå og i årene som kommer?

Niels Windfeld Lund: Nå skal jeg først og fremst hjem til mitt hus på landet i Danmark og ut i hagen og dyrke blomster og grønnsaker og få jord under neglene.

Allsidighet. – Vi ønsket å utdanne dokumentasjonsvitere som kunne arbeide som bibliotekarer, men også som dokument-kontrollører i Statoil, bildearkivarer på museer, webdesignere i bedrifter og liknende. (Foto: Erling Bergan, Bibliotekarforbundet)

Det trenger jeg etter så mange år innendørs. Men jeg skal også skrive faglig og vil fortsatt være professor emeritus i Tromsø, hvor jeg blant annet vil drive med veiledning av studenter. På den måten vil jeg

fortsatt holde kontakt med mine kolleger, og det er jeg glad for. Det kan også være at dikteren i meg dukker opp, og så har jeg barnebarn som skal passes – så det kommer ikke til å mangle på ting å gjøre. ■

Malmö stadsbibliotek: Biblioteket sentral i storbyens forvandling

Hanna Carlsson (bildet) har skrevet doktoravhandling om endringsprosessen Malmö stadsbibliotek har gjennomført for å leve opp til dagens utfordringer i en flerkulturell storby.

TEKST OG FOTO: SIDSEL VALUM
FRILANSJOURNALIST

Fra 1990-tallet har Malmö forandret seg fra å være et industristed og en grå arbeiderby, til å bli en moderne, flerkulturell by, som legger vekt på å utvikle kunnskap, opplevelser og kultur.

Endringsstrategi

På midten av 1990-tallet ble bybiblioteket, Malmö stadsbibliotek, ombygd. Den gamle, ærverdige bibliotekbygningen Slottet ved Slottsparken i sentrum av byen, ble utvidet og føyet sammen med to nye bygningsdeler, Cylinderen i midten og Ljusets kalender i stål og med store glassflater.

I 2008 vedtok kulturnemnda i Malmö kommune en ambisiøs, ny strategi for perioden 2009–2012 for Malmö stadsbibliotek, som fikk betegnelsen «*The darling library in the world.*» I den heter det blant annet:

«Stadsbiblioteket i Malmö vil gjennomføre et paradigmeskifte. Vi vil bryte med egne og andres tilvante forestillinger om hva et bibliotek er og bør være. Vi kommer til å innlede en prosess der vi utfordrer det tilvante biblioteksbegrepet for å sprengte eksisterende fysiske og mentale rammer og utvikle et toppmoderne kultur- og kunnskapssenter som skal bli «The talk of the town» i Malmö og verden.»

– Strategien kom som svar på et ønske om større samklang med brukerne av biblioteket og tidens og byens krav, sier

Hanna Carlsson, som i sin avhandling undersøker hvordan folkebiblioteket i sitt daglige arbeid forsøker å fornye virksomheten. Hvilke aktører er viktige i forandringene som skjer? Hva forandres og hva består? – er noen spørsmål hun søker å gi svar på. I avhandlingen poengterer hun at den nye strategien etter hennes oppfatning innebærer en forandring i synet på bibliotekets rolle i byutviklingen, som før var mer utydelig.

Krisehåndtering

Bok og Bibliotek treffer Hanna Carlsson i hennes kontor på Institutt for kulturvitenskap ved Universitetet i Lund i midten av november, etter at hun har disputert for doktorgraden i bibliotek- og informasjonsvitenskap. «Den nye stadens bibliotek. Om teknikk, fornuft och kjänsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsesstadens folkbibliotek,» er tittelen på hennes doktoravhandling.

– *Hvorfor valgte du å skrive din avhandling om Malmö stadsbibliotek?*

– Mange bibliotek gjør forandringer. Malmö stadsbibliotek er et tydelig og avgrenset eksempel på en vilje til å gjennomføre et paradigmeskifte, og til å forandre forestillingen om hva et bibliotek skal være, sier Hanna Carlsson, som i sin avhandling er opptatt av å se endringene i lys av den debatten som skjer i svenske bibliotekretser om krisen i folkebibliotekene. En krise som manifesterer seg gjennom nedgang i antall besøk og utlån av bøker.

I avhandlingen sin har hun vært opptatt av å undersøke hvordan biblioteket håndterer og møter denne krisen.

Redskap for forandring

Gjennom strategien «*The darling library of the world*» fikk Malmö stadsbibliotek en tydelig rolle i den politisk vedtatte endringsprosessen fra industriby til kunnskaps-, og opplevelsesby, går det frem av avhandlingen. I strategidokumentet blir forestillingen om folkebibliotekets krise og forandringsbehov koblet sammen med ideen om «Det nye Malmö».

Hanna Carlsson understreker at det finnes mange gamle industristeder i Sverige som har blitt tvunget til å fornye seg, men at Malmö er blant de største, og at byen lå veldig langt nede på 1990-tallet

på grunn av nedgangen i industrien.

– I Malmö har man arbeidet aktivt med å finne nye områder som kan gi arbeidsplasser, og man har lagt vekt på å utvikle kunnskapsbyen.

På slutten av 1990-tallet snudde utviklingen, og «Det nye Malmö» begynte å ta form.

– Jeg husker selv forandringene som skjedde da jeg var student på slutten av 1990-tallet. Mange studenter jeg kjente valgte da å flytte fra Lund til Malmö, og byen ble populær som bosted for studenter og kunstnere. Ja, noen kaller Malmö for Lille Berlin, men det er kanskje en overdrivelse, sier Hanna Carlsson.

Det nye biblioteket

Hanna Carlsson er utdannet bibliotekar ved Universitetet i Lund, og hadde sin første jobb som bibliotekar i informasjonskranken til Malmö stadsbibliotek. Hun kjente derfor biblioteket og mange ansatte fra før da hun gjennomførte studiene til sin avhandling.

Hun har i arbeidet med innsamling av materialet til sin undersøkelse brukt en etnografisk metode som innebærer nærvarerhet og å være til stede i den praksisen ved biblioteket hun ville studere. Hun har i 2010 og 2011 fulgt bibliotekets utvikling på deres egne sider på internett og Facebook, samt på blogger, Twitter og Youtube. I tillegg har hun vært til stede i avdelingen som har hatt ansvar for bibliotekets digitale profil. Valget falt på denne avdelingen fordi hun mener nettopp den spiller en tydelig rolle i bibliotekets forandringsarbeid. Hun skildrer hvordan bibliotekarar i avdelingen etter hvert tilegner seg avansert digital kompetanse og blant annet gjennom tilegnelse av ny kunnskap mestrer å overføre arrangementer som for eksempel besøk av internasjonalt kjente forfattere direkte på nett gjennom bruk av lysutstyr og flere kameraer samtidig. Hennes egne observasjoner, notater fra feltarbeid, intervjuer med ansatte og personals egne loggbøker inngår i bakgrunns materialet til avhandlingen.

Det gamle består

Det er gjennom nye digitale møteplasser at Malmö statsbibliotek i størst grad har virkeliggjort strategien *The darling library of the world*, mener Hanna Carlsson. Hun

beskriver hvordan biblioteket legger ut videonutter for å lokke publikum til ulike arrangementer, som forfatterbesøk, og til bokhyllene, gjennom å fortelle historier og å vekke følelser.

Selv om Malmö stadsbibliotek i dag fremstår som et moderne kulturhus med stor bredde, som har skapt nye møteplasser for opplevelser og møter mellom mennesker, mener Hanna Carlsson at det ikke har funnet sted et paradigmeskifte, som beskrevet i *The darling library*-strategien. Folkebibliotekets gamle mål om å fremme opplysning og dannelse, består, selv om den digitale teknikken har fått en framtreddende plass, mener hun.

– *Hva kan andre bibliotek lære av Malmö stadsbibliotek?*

– Jeg kan ikke uttale meg om hva alle ansatte gjør, mange arbeider fortsatt tradisjonelt med sine arbeidsoppgaver gjennom for eksempel bokinnkjøp og katalogisering. Men den avdelingen jeg studerte lyktes med å virkeliggjøre bibliotekets strategi og gjøre den til sin, og de lyktes også med en selvrealisering. Jeg synes det er interessant hvordan de utvikler og omforvandler sin bibliotekarutdanning til det nye. Det handler om formidling og produksjon. Jeg mener de viser hvilket potensial bibliotekarutdanningen har i en tid hvor det trykte materialet utfordres av den digitale virkeligheten, sier Hanna Carlsson.

– I avhandlingen bruker du begrepet «bokhus» om tidligere tiders folkebibliotek. Kan folkebibliotekene i fremtiden bestå som rene bokhus, eller må de gjennomføre drastiske forandringer?

– I dag tror jeg ikke det finnes noen folkebibliotek som er rene bokhus. Helt siden 1970-tallet har vi snakket om allbrukshus, og kulturhustanken holdes levende gjennom for eksempel forfattersamtaler og lesesirkler, sier Hanna Carlsson.

Selv om dannelsesidealet og dagens brukere av folkebibliotekene har forandret seg i den nye, digitale verden vi lever i, mener forskeren at målet til virksomheten er den samme.

– I Sverige har vi nylig fått en litteraturtredning som oppfordrer både skoler og folkebibliotek til å legge mer vekt på lesefremmende virksomhet for barn og unge, sier Hanna Carlsson. ■

Flere forskningsartikler av kvinner

En bibliometrisk gjennomgang av artiklene i det nå hvilende tidsskriftet Svensk Biblioteksforskning av Marie Sörensen, Institutionen för ABM vid Uppsala universitet, viser at det de siste to tiårene er blitt flere artikler av kvinner. Mens det de første årene var menn som publiserte de fleste artiklene, endret dette seg i mer likestilt retning etter år 2000. Den mannlige dominansen avtok, og det ble flere referanser til, og sitater av, kvinnelige forskere.

Det som ikke endret seg, var at menn ofte refererte til artikler skrevet av andre menn. Også kvinner refererte mest til menn, men var samtidig blitt flinkere til å referere til andre kvinners artikler. Menn sitter også oftere i de høyere stillingene enn kvinner.

Menns evne til å bygge maktbaser sammen med andre menn, blir ofte trukket fram som noe negativt. Kvinners nettverk og søsterskap blir derimot ikke problematisert i samme utstrekning, mener Sörensen. ■

12,5 millioner doneres til Uppsala universitetsbibliotek

Det nyetablerte «Greta Renborgs fond» skal brukes ved universitetsbibliotekets håndskrift- og musikkavdeling.

Greta Renborg var en fargerik svensk bibliotekar og debattant og hennes mann, Ulf Renborg, var professor ved Sveriges landbruksuniversitet. Parets formue har blitt delt mellom Uppsala universitetsbibliotek og Kungliga Skogs- og Lantbruksakademien.

- Dette er en svært generøs gave som styrker vårt arbeid med personarkiv, noe som er et felt som er svært interessant både for allmennheten og forskningen, sier Maria Berggren ved Uppsala universitetsbibliotek i en pressemelding.

Man regner med at fondet vil få stor betydning for kunnskapen om og bruken av personhistoriske samlinger i hele Sverige. ■

Nye bibliotek setter fart i byutviklingen

Nye folkebibliotek setter fart på utviklingen til beste for både bibliotek og byutvikling. Det skriver Insight IVA i Danmark etter en konferanse senhøstes der danskenes nye

Ikona. Det nye hovedbiblioteket i Birmingham.

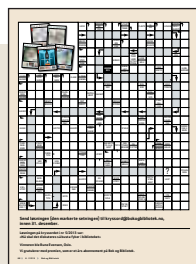
modellprogram for folkebibliotek, som er satt i gang av Kulturstyrelsen og støttet av den filantropiske stiftelsen Real-dania, ble lansert.

Lektor Dorte Skot-Hansen, som sammen med tidligere direktør for Styrelsen for Bibliotek og Medier Jens Thorhauge har vært fagkonsulent på prosjektet, sier at interessen for biblioteket som fysisk rom hang sammen med en viss engstelse for at biblioteket fysisk skulle bli borte. Men det man i stedet har opplevd, både i Danmark og i utlandet, er en stigende interesse for å bygge store bibliotek, som nesten blir ikoner. Samtidig med at mindre bibliotek blir slått sammen, blir det også bygd nye bibliotek i områder der man ønsker å skape byutvikling og byfornyelse.

Biblioteksforskning blir dansk fjernsyn

Det danske fjernsynets kulturkanal, DR K, er i gang med en serie om velferdssamfunnets institusjoner, og hvordan arkitekturen avspeiler tanken bak disse institusjonene. Før jul var det de danske folkebibliotekene som var i fokus, med kultursosiologen og bibliotekforskeren Nan Dahlkild som fagekspert.

TV-teamet besøkte fire bibliotek, nemlig statsbiblioteket i Århus, Nyborg Bibliotek, biblioteket i Nykøbing Falster og det nye storbiblioteket på Rentemestervej i København. Dahlkild, som har skrevet en kjent bok om biblioteksutvikling, *Biblioteket i tid og rum – arkitektur, indretning og formidling*, sier til hjemmesiden for Det Informationsvidenskabelige Akademi (IVA) i København at det er meget positivt at bibliotekene ble valgt ut som tema, og at han var fornøyd med programmet. Han nøler heller ikke med å si at bibliotekene er et av demokratiets viktigste rom.

Kryssordløsning i nr. 6/2013

«Hvis du er i beit for en julegave, hva med å gi bort et abonnement på Bok og Bibliotek?»

Vinneren ble Håvard Gundersen, Oslo

Bli oppdatert! Bli inspirert!

www.bokogbibliotek.no

PROVOKATØREN

PROUSTINNE
PÅ BLINDERN

POETISK
KULTURMINISTER

BOK OG BIBLIOTEK

ET FAGBLAD OM BIBLIOTEKSEKTOREN – Nr. 1/2014

LITTERATUR
OG LATTER PÅ «EPOS»

Bok og Bib

Nr. 1, 2013

ÅRET
BIBLIOT
PROSJE
2012

Bok og

Nr. 6, 2012

biotek

vi klar for det?

iotek

En fornyende blogg

Lyriske bekjennelser

Kompetanse 2015

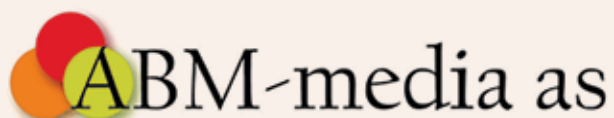
Kreativ bruk av hyller

Portrettet: Marthe Lindstrøm

Hansen og «Nirvanas bolder»

«Pig» som utgangspunkt for formidling

Litteraturhuset belgen nær Fredrikstad

Utgivelser i 2013 med vitenskapelig godkjenning:

Gerd Bjørke, Harald Jarning og Olav Eikeland (red.): Ny praksis – ny kunnskap : om utviklingsarbeid som sjanger. Utgitt 2013. ISBN 978-82-93298-06-9. Antologi med 37 artikler fra utviklingsarbeid i ulike utdannings- og yrkesområder. Pris: 395 kr.

Åsulv Frøysnes: Høgre utdanning 1970-1994 med vekt på høgskolevirksomheten i Oslo og Akershus. Utgitt 2013. ISBN 978-82-978-93298-07-6 Bl.a. om utviklingen fram mot høgskolereformen i 1994. Pris: 50 kr.

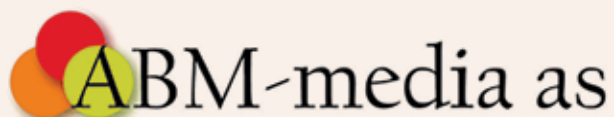
Hilde Lange og Ulrike Spring (red.): Formidling i framtida. Tanker om arkiv. Utgitt 2013. ISBN 82-978-82-9977932-9-2. Arkivfaglig antologi. Pris: 275 kr.

Kommer i 2014:

Register over låntagere ved Deichmanske bibliotek 1789-1796. Samlet og bearbeidet av Helge Terland. Bearbeidet for utgivelse ved Ingrid Terland. Korte biografiske opplysninger om lånerne samt deres signaturer.

Bøkene bestilles via bokhandlere eller direkte til forlaget på: **post@abm-media.no**

Omtaler finnes på Bok og Biblioteks hjemmesider: **www.bokogbibliotek.no**

Endringer i styre og daglig ledelse i ABM-media as

Generalforsamlingen i ABM-media as har utpekt nytt styre for perioden 1.1.2014 – 31.12.2015:

Etter forslag fra Norges museumsforbund:

Redaktør i Hus og bolig Nina Granlund Sæther (nestleder)
Anne Inger Hovland (ny)

Etter forslag fra Høgskolen i Oslo og Akershus:

Direktør i Biblioteksentralen AL Børge Hofset (gjenvalg)
Høgskolelektor ved Høgskolen i Oslo og Akershus Grete Bergh (ny)

Etter forslag fra Landslaget for lokal- og privatarkiv:

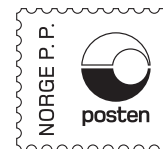
Byarkivar i Drammen Tom Oddby (ny)

Nasjonalbiblioteket har tidligere utpekt informasjonsdirektør Ingjerd Skrede som sin faste representant. Hun fortsetter inntil Nasjonalbiblioteket selv endrer sin representasjon.

Generalforsamlingen valgt Grete Bergh som ny leder og gjenvalgt Nina Granlund Sæther som nestleder.

Daglig ledelse er etter 1.1.2014 ivarettatt av Høgskolen i Oslo og Akershus ved Læringssenter og Bibliotek. Læringssenter direktør Lars Egeland vil fungere som daglig leder.

ABM-media as vil fortsette med utgivelse av Bok og Bibliotek og Museumsnytt. Den vitenskapelige forlagsvirksomheten fortsetter også som før. I en kortere overgangsperiode vil tidligere daglig leder Hans Martin Fagerli følge opp disse utgivelsene.

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

E-bøkene på plass i Akershus

Ett år forsinket og smått utvalg av bøker, men allikevel har e-bokutlån i Akershus blitt veldig populært.

TEKST: TERESE TORGENSEN
FRILANSJOURNALIST

Etter litt startvansker ser det ut som at e-bokprosjektet til folkebibliotekene i Akershus er i rute. Det hele startet som en drøm da de første digitaliserte bøkene kom på markedet for noen år siden. Da nettbrettene ble bra nok bestemte bibliotekene seg for å kaste seg på bølgen og samarbeide om et felles prosjekt. Siden 2011 har fylket arbeide med å gi registrerte brukere tilgang til utlån av e-bøker, men veien har ikke bare vært enkel.

– Nabolandene våre har hatt slike muligheter lenge før oss, men de kom nok mer opp i et utføre med forlagene når det gjelder utlånspraksis og lisensordninger. Vi har sluppet mye av det her i landet, men vi måtte vente lenger på at vi kunne starte, sier Eirik Gaare, leder av e-bokprosjektet.

Begrensede midler gjorde at folkebibliotekene gikk sammen om å laget et felles prosjekt som kunne finansieres av utenforstående. Tanken på å kunne slå sammen ekspertisen til de ulike bibliotekene gjorde valget enkelt.

– Vi sparer tid og penger, samler kompetanse og kan tilby like mange titler og eksemplarer til alle innbyggerne i hele fylket, både for liten og for stor. Vi sikrer oss også fornuftig bruk av innkjøpsmidler til e-bøker for framtiden, sier Gaare.

Fremtidens bøker

Bryndhild Hovde, rådmann i Eidsvoll, er en ivrig e-bokbruker og synes tiltaket er helt fantastisk spesielt det at hun kan lage sitt eget bibliotek på nettbrettet. Den nye e-bokbrukeren synes lånesystemet er enkelt, fleksibelt og lett tilgjengelig.

– E-bok har åpnet en ny dør og bidratt til økt tilgjengelighet til bøker, noe jeg setter veldig stor pris på. Prosjektet gjør det veldig enkelt å låne bøker og de er tilgjengelig uansett hvor du er så lenge du har nettverk, sier Hovde.

– *Hvorfor er det viktig å kunne tilby utlån av e-bøker?*

– Bibliotekene har tradisjonelt vært i forkant når det gjelder faglig utnyttelse av ny teknologi. Vi tror generelt at bibliotekene taper i konkurranse med kommersielle aktører hvis vi

ikke tar i bruk de nye e-mediene som dette prosjektet omfatter, sier Gaare.

Selve prosjektet avsluttes til sommeren, men bibliotekene har ingen planer om å stoppe utlån av e-bøker. De håper å kunne utvidet tilbudet til både lydbøker, film og musikk.

Prosjektlederen fikk selv en aha-opplevelse da han var på ferie i Italia i høst der en regnfull dag ble en kosestund med en ny norsk roman.

– Noen få klikk og vips er både boka og jeg klar til å kose oss. Blir like fascinert hver gang. Jeg kan ha den i tre uker med mulighet til fornying, sier han.

– *Tror dere at e-bøker kommer til å ta over for papir bøker?*

– Det er godt mulig, men knapt i min levetid. Det er mer interessant hva som blir hovedtrendensen i de nærmeste åra, og jeg tror nok at papirbøker vil dominere over e-bøker i mange år ennå. Lydbøker er også et økende medium som har mange tilhengere og er veldig anvendelig i mange sammenhenger, sier Gaare.

En lengre versjon av artikkelen er publisert på bokogbibliotek.no

